

LATVIJAS REPUBLIKAS
FINANŠU MINISTRIJA

Likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”

PASKAIDROJUMI

2014.gada decembrī

FMPask_08122014_ietv2015_2017; Likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” paskaidrojumi

Saturs

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts	3
1.1. Ārējā ekonomiskā vide	3
1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība	4
1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES	34
1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs	39
1.5. Jūtīguma analīze	47
1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums	48
2. Fiskālā politika	51
2.1. Mērķis: atbildīga un ilgtspējīga fiskālā politika, ievērojot fiskālo disciplīnu	51
2.2. Mērķis: kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti un veicināt valsts aizsardzību un ekonomikas attīstību	58
2.3. Vispārējās valdības budžeta bilance	62
3. Kopbudžeta nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes	68
3.2. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi	86
4. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences	89
Pielikumi	92

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts¹

1.1. Ārējā ekonomiskā vide

Ekonomikas attīstība pasaulē vēl arvien ir ļoti svārstīga un nevienmērīga. Attīstītajās valstīs izaugsmi būtiski ierobežo uzkrātie parāda apjomi, kas turpinās bremsēt izaugsmi vidējā termiņā. Savukārt attīstības valstīm ir jāsamierinās ar vājāku pieprasījumu, kas izriet no iepriekš minētās parādu problēmas attīstītajās valstīs. Ceļš uz jaunu līdzsvara stāvokli pasaules ekonomikā nebūt nav tik gluds kā gribētos, kas īpaši attiecas uz *euro* zonas valstīm, jo uz pārējo pasaules attīstīto valstu fona tieši *euro* zonas izaugsmes perspektīvas šobrīd izskatās samērā pieticīgi. To labi atspoguļo starptautisko finanšu institūciju makroekonomiskās prognozes, piemēram Starptautiskais Valūtas fonds (turpmāk – SVF) attīstītajām valstīm prognozē iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP) pieaugumu 2014.gadā par 1,8%, bet 2015.gadā par 2,3%, savukārt *euro* zonai attiecīgi 0,8% un 1,3%. Ja pirms gada *euro* zonas uzmanības centrā bija atsevišķa valstu grupa, kuru problēmu risināšana bija kā nosacījums turpmākai stabilitātei, tad šobrīd situācija ir kļuvusi manāmi sašķeltāka un attiecīgi gan izaugsmes perspektīvas, gan arī izaugsmi bremsējošie apstākļi ir kļuvuši specifiskāki katrai valstij.

1.1. tabula. Lielāko pasaules ekonomiku IKP pieauguma tempi un prognozes, % pret iepriekšējo gadu²

	2012	2013	2014	2015
Pasaule	3,4	3,3	3,3	3,8
Attīstītās valstis	1,2	1,4	1,8	2,3
<i>Euro</i> zona	-0,7	-0,4	0,8	1,3
ASV	2,3	2,2	2,2	3,1
Lielbritānija	0,3	1,7	3,2	2,7
Kanāda	1,7	2	2,3	2,4
Japāna	1,5	1,5	0,9	0,8
Attīstības valstis	5,1	4,7	4,4	5
Ķīna	7,7	7,7	7,4	7,1
Indija	4,7	5	5,6	6,4
Krievija	3,4	1,3	0,2	0,5

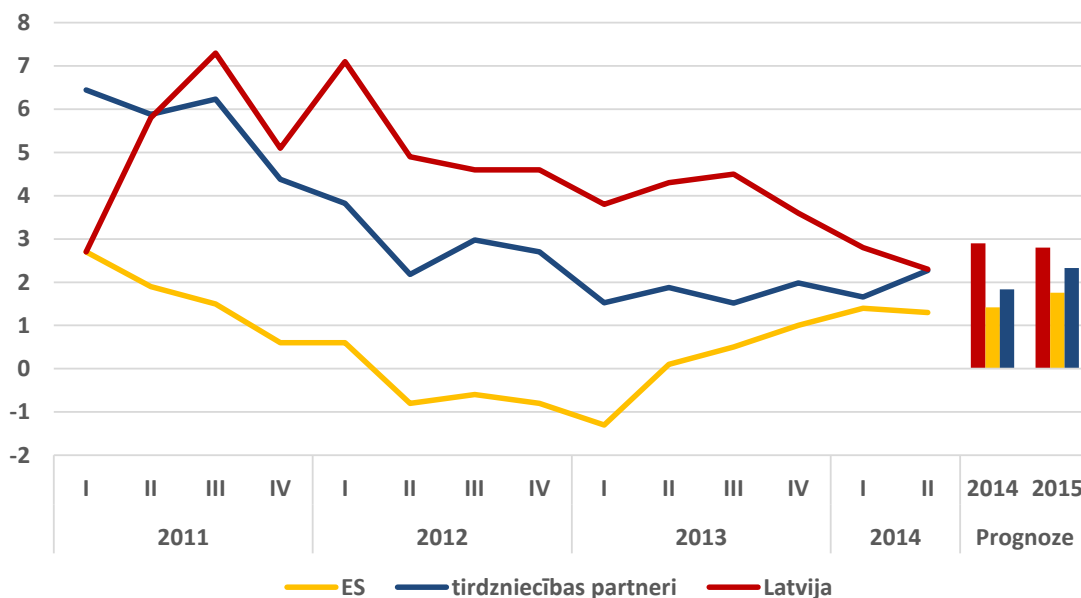
Turpmāko izaugsmi reģionā ietekmē arī citi faktori, tostarp ģeopolitiskais konflikts starp Krieviju un Ukrainu, kas vismaz šobrīd būtiski ietekmē tikai iesaistītās puses. Tomēr jāatzīmē, ka ieviestās ekonomiskās sankcijas attiecībā uz Krieviju un valūtas kursa intervenču pārtraukšana no Krievijas centrālās bankas puses vēl vairāk pasliktinās samērā vājo izaugsmi Krievijā un attiecīgi arī Krievijas patērētāju pieprasījumu pēc importa precēm. Tas savukārt negatīvi ietekmēs eksportējošos uzņēmumus, kas orientējas uz Krievijas tirgu, kas neapšaubāmi ir aktuāls jautājums arī Latvijai. Kā liecina Finanšu ministrijas (turpmāk – FM) aprēķini, tad tiešā ietekme no Krievijas ekonomiskajām sankcijām nepārsniedz 0,2% no IKP, savukārt netiešo ietekmi novērtēt ir ļoti sarežģīti, bet ar to ir jāreķinās, izvērtējot nākotnes riskus.

Vēl viens faktors, kas būtiski ietekmēs izaugsmi pasaulē, ir naftas cenas, kas 2014.gada beigās nokritušās līdz līmenim, kāds pēdējo reizi bija reģistrēts pirms vairāk nekā trīs gadiem. Latvijai kā naftas produktus importējošai valstij tiešā veidā tas nerada draudus, tieši otrādi, ļauj mazināt ražošanas izmaksas, tomēr kopumā tā nav tik viennozīmīgi laba tendence. Būtiski uzsvērt, ka zemas

¹ Datu avoti: Ja nav norādīts citādi - Centrālās Statistikas pārvaldes (CSP) un FM prognozes

² Datu avots: SVF, pasaules ekonomikas apskats (World Economic Outlook), 2014.gada oktobris

naftas cenas negatīvi ietekmē Krievijas ekonomiku, kuras kopējā eksporta struktūrā naftas produkti veido aptuveni divas trešdaļas un attiecīgi budžeta ieņēmumi ir ļoti atkarīgi no naftas cenas pasaules tirgū. Citiem vārdiem, zemas naftas cenas mazinās arī valdības patēriņu Krievijā, līdz ar to būs ļoti ierobežotas iespējas kompensēt krīzes un sankciju negatīvo ietekmi uz ekonomiku un pastāv risks, ka kritums būs ievērojamāks, nekā to šobrīd prognozē.

1.1. att. Latvijas partnervalstu³ IKP pieauguma tempi un prognozes

Latvijas un galveno tirdzniecības partnervalstu izaugsmes tempi ir tuvinājušies, lai gan vēl arvien pārsniedz Eiropas Savienības (turpmāk – ES) vidējo rādītāju. Euro zonas dienvidos situācija pēdējos divos gados bija būtiski sliktāka, taču tas neietekmēja Latvijas izaugsmi, jo ar tām valstīm, kuras parādu krīzes sekas skāra visvairāk, Latvijai ir salīdzinoši nenozīmīgas tirdzniecības saites. Līdz ar to Latvijai bija priekšrocības, kas arī daļēji izskaidro salīdzinoši labos izaugsmes tempus, salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm. Jāatzīst, ka jau 2015.gadā ir gaidāms, ka situācija pakāpeniski izlīdzināsies un pieaugumu tempu atšķirības vairs nebūs tik izteiktas.

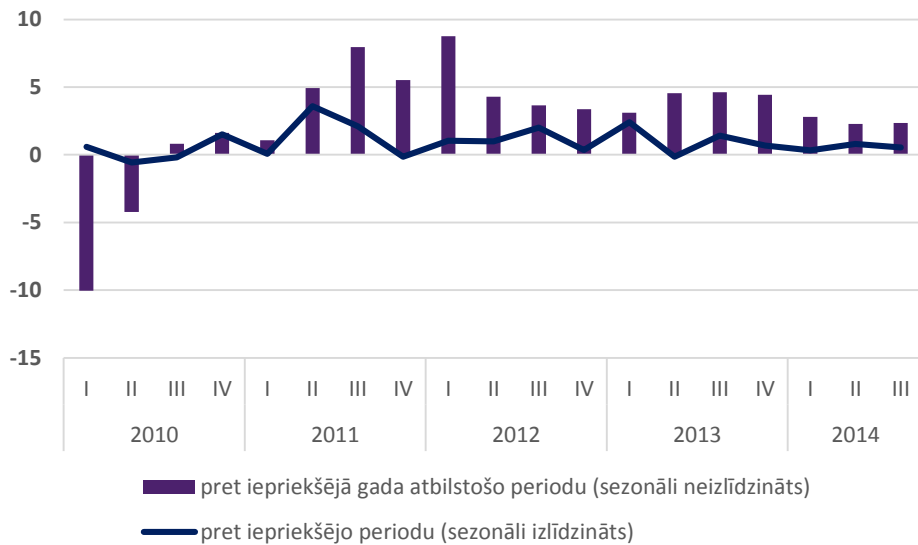
1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība

1.2.1. Iekšzemes kopprodukts

Latvijas ekonomika, veiksmīgi pārvarot 2008.gada globālo finanšu un ekonomisko krīzi, jau kopš 2010.gada trešā ceturkšņa uzrāda pozitīvus gada IKP pieauguma tempus, un pērn IKP palielinājās par 4,2%. Jāatzīmē, ka 2012. un 2013.gadā Latvijas tautsaimniecības izaugsme bija straujākā visu ES dalībvalstu vidū. Lai gan Latvijas IKP salīdzināmajās cenās joprojām atpaliek no

³ Partnervalstis: Lietuva, Igaunija, Vācija, Krievija, Polija, Zviedrija. Svērtie pieauguma tempi, balstoties uz Latvijas eksporta īpatsvaru

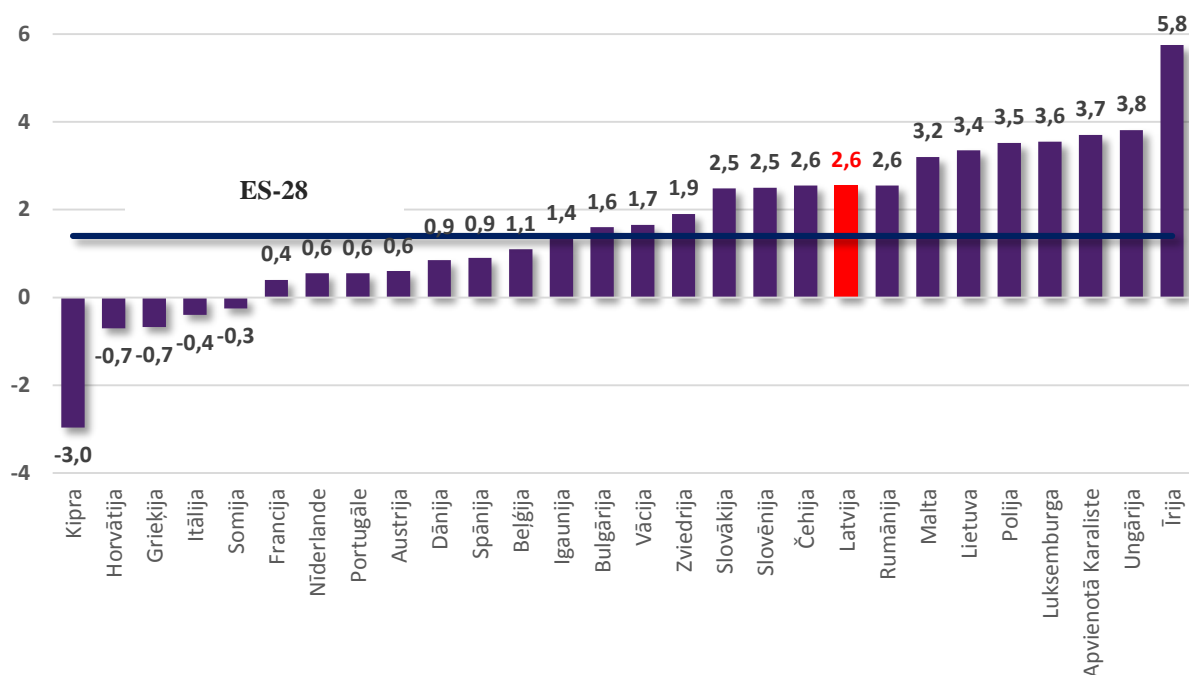
pirmskrīzes augstākā apjoma, kas tika sasniegts 2007.gadā, atbilstoši FM prognozēm šo līmeni izdosies sasniegt jau 2016.gadā.

1.2. att. IKP pieaugums pa ceturkšņiem, %

Dati par tautsaimniecības izaugsmi 2014.gada pirmajos trīs ceturkšņos liecina, ka Latvijas ekonomikas izaugsme ir kļuvusi lēnāka un kopumā pirmo trīs ceturkšņu laikā IKP ir audzis vien par 2,5%, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu 2013.gadā. Pirmajā ceturksnī IKP gada pieaugums sasniedza 2,8%, toties otrajā un trešajā ceturksnī izaugsme noslīdēja attiecīgi līdz 2,3% un 2,4%, kas ir vājākie pieaugumi iepriekšējo vienpadsmit ceturkšņu laikā. Ja vēl iepriekšējos divus gadus Latvijas ekonomikas izaugsme bija vadošā ES valstu vidū, tad šogad Latvija ir zaudējusi savas līderpozīcijas. Latvijas IKP izaugsme joprojām saglabājas virs ES vidējā līmeņa, taču atsevišķas Latvijas tirdzniecības partnervalstis un citas ES dalībvalstis š.g. pirmajā pusgadā ir uzrādījušas ievērojami spēcīgākus IKP pieauguma tempus. Straujāk augošā ES ekonomika š.g. pirmajā pusgadā bija Īrija, kam sekoja Ungārija, Lielbritānija un Luksemburga. Arī Lietuvas IKP pieaugums š.g. pirmajā pusē pārsniedza Latvijas ekonomisko izaugsmi, uzrādot 3,3%, toties Igaunijas ekonomika auga lēnāk, uzrādot 1,6% izaugsmi.

Kopumā ekonomiskā situācija ES pakāpeniski uzlabojas, kas ir pozitīvs signāls Latvijas ekonomikas izaugsmes perspektīvām, ņemot vērā tautsaimniecības ciešo saikni ar ES tirgu. Ja pērn ES IKP palika nemainīgs, tad š.g. pirmajā pusē tas pieauga par 1,4%. *Euro* zonas ekonomiskā izaugsme šogad bija lēnāka nekā ES, kas ir skaidrojams ar atsevišķu *euro* zonas valstu lielajām fiskālajām problēmām. Tomēr ekonomiskās izaugsmes tendences ir līdzīgas – rādītāji pakāpeniski uzlabojas un 2014.gada pirmajā pusgadā *euro* zonas IKP auga par 0,9%. Jāatzīmē, ka IKP izaugsme otrajā ceturksnī gan ES kopumā, gan *euro* zonā bija vājāka nekā pirmajā, ko ietekmēja arī pieaugošais ģeopolitiskais saspīlējums, kas tiešā vai netiešā veidā ar dažādu sektoru starpniecību ietekmēja nozīmīgu skaitu ES valstu.

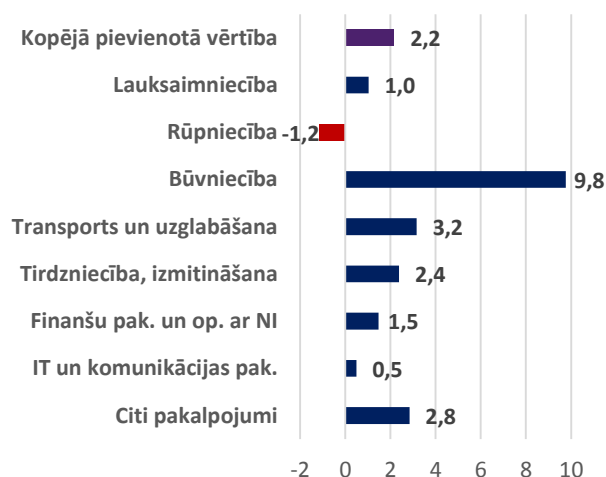

1.3. att. IKP gada izmaiņas ES valstīs 2014.gada pirmajā pusgadā, %⁴

Latvijas ekonomikas lēnāku izaugsmi šogad noteica gan īstermiņa iekšējie faktori, gan ārējā vide. gada sākumā izaugsmes tempu palēnināšanos ietekmēja AS “Liepājas Metalurģs” darbības pārtraukšana pērnā gada pavasarī, tādējādi samazinot apstrādes rūpniecības izlaidi. Š.g. otrajā ceturksnī Latvijas ekonomisko attīstību sāka negatīvi ietekmēt ģeopolitiskā un ekonomiskā situācija austrumu reģionā – samazinājās eksports uz Krieviju un kritās saražotās produkcijas apjomi ar Krievijas tirgu saistītās nozarēs. Tomēr līdzīgi kā pērn privātais patēriņš bija galvenais izaugsmes dzinējspēks, ko nodrošināja uzlabojumi darba tirgū, algu pieaugums un zemā inflācija. Arī trešajā ceturksnī IKP izaugsmi negatīvi ietekmējis ģeopolitiskais konflikts, izpaužoties ar zemākiem eksporta apjomiem un zemu investīciju līmeni.

1.4. att. IKP izmaiņas 2014.gada pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2013.gada attiecīgo laika periodu, %

1.5. att. Pievienotās vērtības izmaiņas tautsaimniecības nozarēs 2014.gada pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2013.gada attiecīgo laika periodu, %

⁴ Datu avots: ES statistikas birojs Eurostat

Nemot vērā, ka privātais patēriņš veido divas trešdaļas no IKP, tā pieaugums par 2,4% š.g. pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmajiem trīs ceturkšņiem, nodrošināja lielāko devumu kopējā IKP izaugsmē. Tomēr privātā patēriņa izaugsme ir kļuvusi ievērojami vājāka, ja to salīdzina ar 2013.gada pirmo trīs ceturkšņu sniegumu.

Eksports 2014.gada trīs ceturkšņos uzrādījis 1,7% izaugsmi, tomēr uz pēckrīzes fona 2010.-2012.gadā, kad eksporta gada izaugsme svārstījās starp 5,6% un 6,4%, tas ir salīdzinoši vājš rādītājs. Pirmajā pusgadā eksporta dinamiku negatīvi ietekmēja metālu nozare, kuras izlaides apjomi š.g. sākumā būtiski kritās, savukārt jau otrajā un trešajā ceturksnī preču un pakalpojumu eksportu bremsēja ārējās vides nenoteiktība. Krievijas ekonomiskā stāvokļa krasi pasliktināšanās, krītot rubļa kursam, un ģeopolitiskais saspīlējums ievērojami samazināja eksporta apjomus uz Krieviju vēl pirms tirdzniecības sankciju ieviešanas. Šī situācija nelabvēlīgi ietekmēja ne tikai tās rūpniecības nozares, kuru produkcija tiek realizēta Krievijā, bet arī transporta sektoru. Imports š.g. pirmajos trīs ceturkšņos ir pieaudzis par 0,5%, un tā kā eksports audzis straujāk par importu, tad neto eksports ir devis pozitīvu ieguldījumu IKP izaugsmē.

2014.gada sākumā pieauga investīciju ieplūde valsts tautsaimniecībā, tomēr ārējās vides risku un nenoteiktības ietekmē tā palēninājās gada otrajā ceturksnī un kļuva negatīva trešajā, kā rezultātā š.g. pirmajos trīs ceturkšņos kopumā investīcijas palielinājās par 2,1%, salīdzinot ar to pašu laika periodu pērn. Arī ceturtajā ceturksnī nav sagaidāms būtisks investīciju pieaugums, jo šobrīd ģeopolitiskā situācija reģionā liek uzņēmējiem būt piesardzīgiem savos investīciju lēmumos. Zemais investīciju līmenis ir kļuvis par aktuālu problēmu arī iekšējā tirgū, un, pat uzlabojoties ārējai ekonomiskajai videi, šāda tendence vidējā termiņā var negatīvi ietekmēt ekonomikas izaugsmes potenciālu.

Atšķirībā no pagājušā gada, kad kritās publiskais patēriņš, šogad sabiedriskā sektora izdevumi ir ievērojami palielinājušies. Lai arī sabiedriskais patēriņš veido mazāko daļu IKP izlietojuma struktūrā un tā devums ekonomikas izaugsmē bija neliels, šis rezultāts tomēr ir vērtējams atzinīgi.

IKP analīze nozaru griezumā ļauj secināt, ka būvniecība š.g. trīs ceturkšņos ir augusi visstraujāk. Jāatzīmē, ka būvniecības sektors gada pirmajā pusē ir audzis daudz spēcīgāk, nekā trešajā ceturksnī. Spēcīgais nozares kāpums 2014.gada pirmajā pusgadā saistīts arī ar grozījumiem Imigrācijas likumā, kuri ar š.g. 1. septembri noteica augstāku minimālo nekustamā īpašuma iegādes vērtību termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanai. Šī iemesla dēļ auga tieši dzīvojamo māju celtniecība.

Lauksaimniecības nozare, kura pērnā gada pirmajos trīs ceturkšņos piedzīvoja 1,2% kritumu, 2014.gada trīs ceturkšņos augusi par 1,0%. IKP pieaugumu nodrošināja arī transporta un uzglabāšanas nozare, tomēr nozares tālākas perspektīvas pasliktina ģeopolitiskais konflikts reģionā un ekonomisko attiecību pasliktināšanās ar Krieviju.

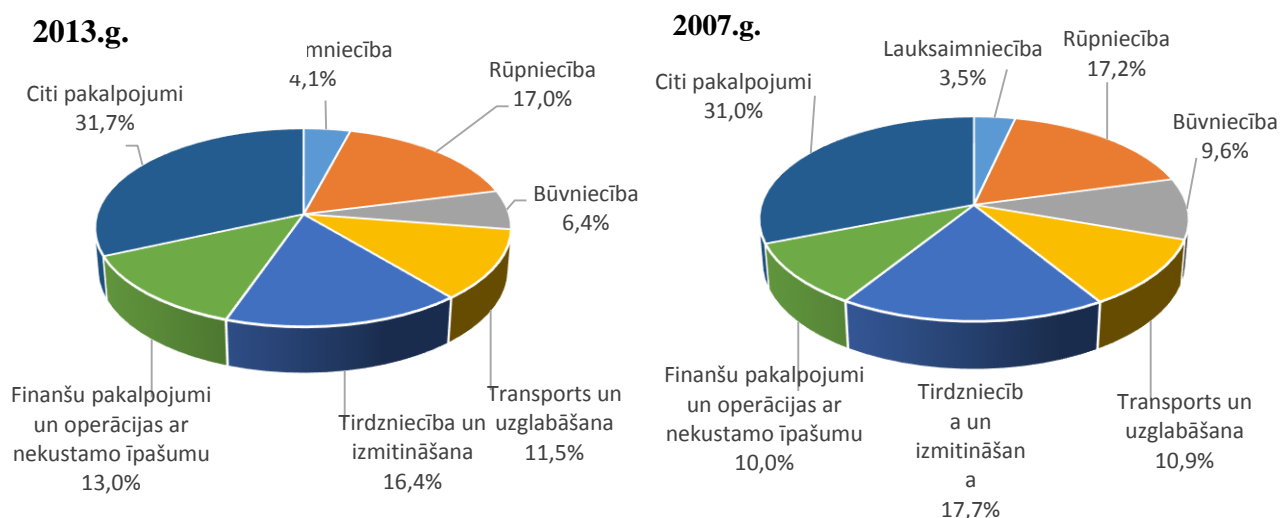
Lēnāk nekā pagājušajā gadā auga tirdzniecības un izmitināšanas nozares, t.sk., mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības pievienotās vērtības izaugsmes tempi š.g. pirmajos trīs ceturkšņos sasniedza tikai 2,2%. gada sākumā mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums bija lēnāks, taču jau otrajā ceturksnī mazumtirdzniecības apjomi ievērojami pieauga un saglabājās spēcīgi arī trešajā ceturksnī. No vienas puses, šobrīd nozares izaugsmi veicina augošās darba algas, jo, saglabājoties zema inflācijai, iedzīvotāji var atļauties tērēt vairāk, tomēr no otras puses, nestabilā ārējā vide padara nākotni mazāk prognozējamu, tādējādi liekot veidot uzkrājumus neparedzētiem gadījumiem.

Līdzīgi kā pagājušā gada pirmajos trīs ceturkšņos arī š.g. pirmajos trīs ceturkšņos ir kritusies kopējā rūpniecības sektora izaugsme, šis nozares pievienotajai vērtībai samazinoties par 1,2%. Jāatzīmē, ka gada pirmajā pusgadā kopējo rūpniecības nozares pievienotās vērtības samazinājumu noteica zemie saražotās elektroenerģijas un gāzes apjomi, ko izraisīja netradicionāli siltie laika apstākļi ziemas sezonā, toties trešajā ceturksnī samazinājās apstrādes rūpniecības izlaides apjomi.

Savukārt salīdzinājumā ar pērnā gada sniegumu daudz lēnāk ir audzis finanšu pakalpojumu un nekustamā īpašuma sektors – kāpums 1,5% apjomā, ja to attiecina pret iepriekšējā gada pirmajiem trīs ceturkšņiem.

Pētot tautsaimniecības nozaru devuma dinamiku pievienotās vērtības izmaiņās š.g. pirmajā pusgadā, redzams, ka, līdz ar ekonomiskās izaugsmes tempu palēnināšanos, mazinās ar eksportu saistīto nozaru – transporta, rūpniecības – pienesums kopējā IKP pieaugumā. To šogad noteica ne īpaši labvēlīgā situācija ārējā vidē, ierobežojot to sektoru attīstību, kuru darbību ietekmē notikumi un noskaņojums eksporta tirgos. Tādējādi var secināt, ka uz iekšēju tirgu vērstās nozares ir bijušas galvenās Latvijas ekonomikas izaugsmes veidotājas š.g. pirmajā pusē.

Kas attiecas uz pievienotās vērtības struktūru, krīzes iespaidā ir mainīties atsevišķu nozaru īpatsvars Latvijas tautsaimniecībā. Būvniecības nozare, kas krīzes laikā piedzīvoja krasu ienākumu un pieprasījuma kritumu, šobrīd gan uzrāda straujus izaugsmes tempus, bet joprojām ievērojami atpaliek no pirmskrīzes periodā sasniegtā īpatsvara. Kā lielākā nozare joprojām saglabājas mazumtirdzniecība un vairumtirdzniecība, bet rūpniecības īpatsvars pievienotās vērtības struktūrā nav būtiski mainījies.

1.6. att. Pievienotās vērtības struktūras salīdzinājums pa nozaru grupām 2013. un 2007.gadā (2010.g. salīdzināmajās cenās)

Pakāpeniski pieaug uz vietējiem resursiem un vietējo darbaspēku balstītā lauksaimniecības nozare. Ievērojami palielinājies ir finanšu pakalpojumu un nekustamā īpašuma sektors, t.sk. operācijas ar nekustamo īpašumu. Nedaudz kāpis ir arī citu nozaru īpatsvars pievienotās vērtības struktūrā, tajā skaitā transporta un uzglabāšanas, informācijas un komunikācijas pakalpojumu, izglītības nozaru īpatsvars.

Analīze par Latvijas ekonomikas izaugsmi š.g. pirmajos trīs ceturkšņos liecina, ka izaugsmi virzīja iekšējais patēriņš, ko veicināja bezdarba pakāpeniska samazināšanās un darba algu pieaugums. Lai arī uzlabojumi darba tirgū ir vērtējami pozitīvi, izaugsme, kas balstīta iekšējā patēriņā nav ilgtspējīga, tāpēc pēc ekspertu vērtējuma ekonomikas modelim būtu pakāpeniski jāmainās, izaugsmei kļūstot sabalansētākai starp iekšējo un ārējo pieprasījumu. Lai to panāktu, ir nepieciešama spēcīgāka izaugsme tādās nozarēs kā apstrādes rūpniecība un transports, kurām augot palielinātos ienākumi no eksporta.

1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība

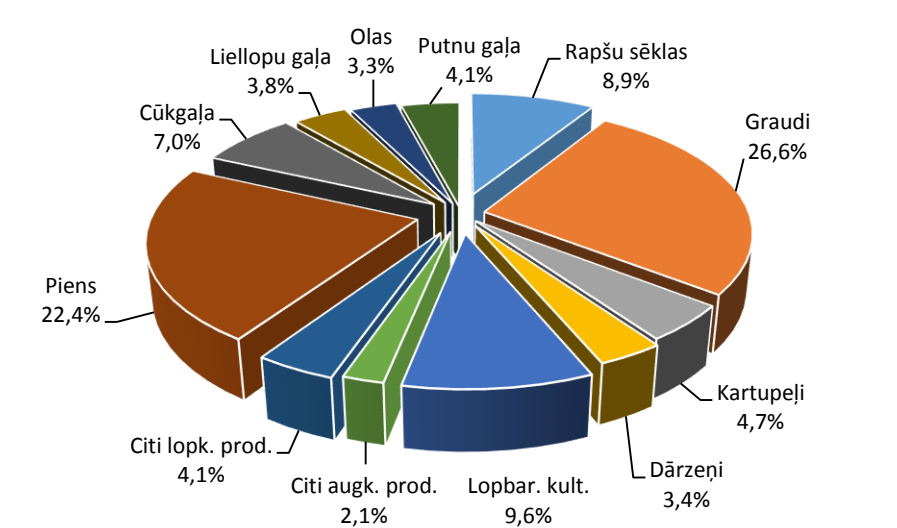
Lauksaimniecība

Lauksaimniecības sektora, t.sk. mežsaimniecības un zivsaimniecības, īpatsvars Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā pēdējo gadu laikā nav būtiski mainījies un 2013.gadā veidoja 4,1%.

Nodarbināto skaits nozarē (ieskaitot mežsaimniecību un zivsaimniecību) 2013.gadā bija 71,9 tūkst., kas ir 8% no kopējā nodarbināto iedzīvotāju skaita Latvijā.

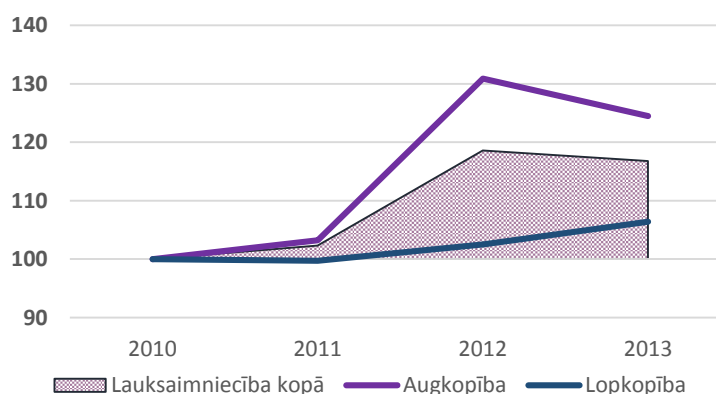
Tradicionāli lauksaimniecības sektors tiek dalīts divās nozarēs – augkopība un lopkopība. 2013.gadā no kopējās lauksaimniecības preču izlaides vērtības 55% veidoja augkopība un 45% - lopkopība.

1.7. att. Lauksaimniecība preču galaprodukcijas struktūra 2013.gadā (bāzes cenās)⁵

Vislielākās izmaiņas produktu struktūrā 2013.gadā attiecas tieši uz lielākajām nozarēm. graudu īpatsvars samazinājās par 4,9 procentpunktiem un veidoja aptuveni ceturto daļu no visas gala produkcijas. Savukārt piena īpatsvars pieauga par 3,4 procentpunktiem, sasniedzot 22,4%. Izmaiņas ir bijušas arī citu lauksaimniecības preču īpatsvarā, taču to apmērs nepārsniedza 2 procentpunktus.

Kopš 2010.gada situācija lauksaimniecības sektorā ir uzlabojusies, ko noteica gan kopražas palielinājums, gan arī produkcijas iepirkuma cenu pieaugums. Izteikti spēcīgs ražošanas apjomu un ienākumu kāpums nozarē tika reģistrēts 2012.gadā, ko noteica straujš augkopības produkcijas pieaugums – rekordaugstā graudu raža. Saskaņā ar 2014.gada deviņu mēnešu datiem lauksaimniecības nozares produkcijas apjoms, salīdzinot ar 2013.gada attiecīgo laika posmu, gan lopkopībā, gan augkopībā ir pieaudzis.

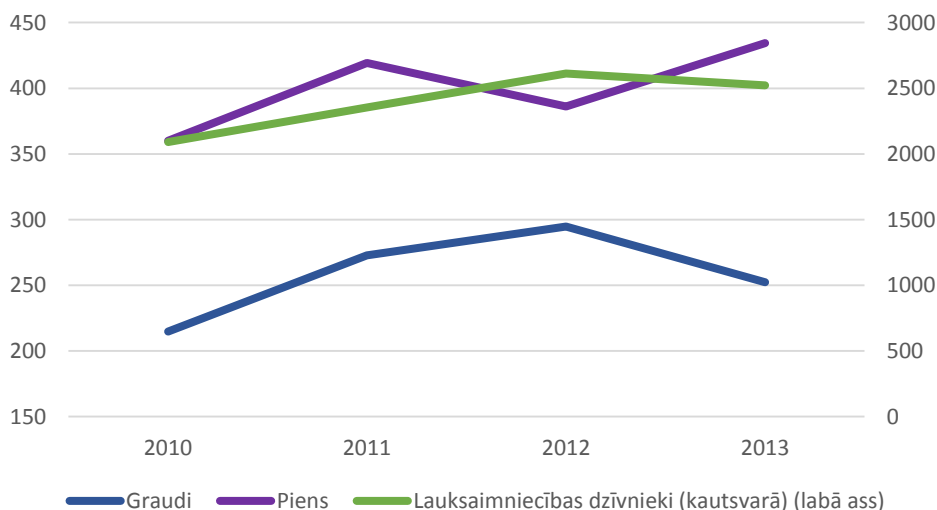
1.8. att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās), 2010=100

Lauksaimniecības sektora izaugsmi ietekmē vairāki faktori – laika apstākļi, iekšējais un ārējais pieprasījums, iepirkuma cenas u.c. aspekti, kuriem ir tendence gadu no gada mainīties, tādējādi veicinot vai ierobežojot nozares izlaidi. Turklāt lauksaimniecībai ir izteikti sezonāls raksturs.

⁵ Datu avots: Zemkopības ministrijas ziņojums “Latvijas lauksaimniecība 2014”

2013.gadā sektora darbības rezultāti, lai arī bijuši vājāki salīdzinājumā ar 2012.gadu, ir vērtējami atzinīgi. Jāatzīmē, ka lauksaimniecības nozaru griezumā izaugsmes tempi atšķirās. Lopkopībā saražotās produkcijas apjoms 2013.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, turpināja pieaugt, uzrādot 3,8% kāpumu, savukārt augkopībā apjomi samazinājās par 4,9%, ko noteica negatīvais bāzes efekts rekordaugstās graudu ražas dēļ 2012.gadā. Tādējādi kopumā 2013.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, ražošanas apjomi lauksaimniecībā samazinājās par 1,5%, savukārt vidējās produkcijas iepirkumu cenas ir kritušās, kas nav bijis labvēlīgs faktors lauksaimniecības sektora izaugsmei. Šos negatīvos rezultātus nav spējusi kompensēt piensaimniecība, kur 2013.gadā piena iepirkuma cenas kāpa par 12,5%, salīdzinot ar 2012.gadu.

Pieejamie dati par 2014.gadu liecina, ka lauksaimniecības produkcijas ražošanas apjomi šogad ir palielinājušies. Tā, piemēram, augkopībā, neskatoties uz gada sākumā piedzīvotā kailsala izraisītajiem zaudējumiem ziemāju platībās, iepirkto graudu kopējais apjoms š.g. pirmajos deviņos mēnešos ir palielinājies par 9,7%, salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo laika periodu. Tas attiecīgi liecina par graudu kopražas pieaugumu. Šī gada tendences lopkopībā ir diezgan līdzīgas. 2014.gada pirmo trīs ceturkšņu laikā gaļas pārstrādes uzņēmumu iepirkums ir palielinājies par 3,2%, to salīdzinot ar 2013.gada attiecīgo laika periodu. Jāatzīmē, ka šogad lopkopību negatīvi ietekmējis Āfrikas cūku mēra uzliesmojums, kā dēļ daudzas saimniecības Latvijas austrumos bija spiestas likvidēt mājas cūkas, tādējādi ciešot ievērojamus zaudējumus.

1.9. att. Lauksaimniecības produkcijas iepirkuma cenas, euro par 1 tonnu

Kā rāda jaunākie statistikas dati, š.g pirmajos deviņos mēnešos lauksaimniecības produkcijas iepirkuma cenas ir samazinājušās, taču atšķirībā no pērnā gada tas ir noticis vienlaikus ar produkcijas apjomu pieaugumu. Piemēram, graudu vidējā iepirkuma cena ir kritusies par 12,7% un lauksaimniecības dzīvnieki tika iepirkti par 10,3% lētāk.

Šogad īpaša uzmanība pievērsta piena lopkopības nozarei, jo to smagi skāra ģeopolitiskā konflikta sekas, kad Krievija no 7.augusta pārstāja importēt piena, liellopu gaļas, cūkgaļas, putnu gaļas, augļu, dārzeņu, siera un zivju produktus no ES, ASV u.c. rietumvalstīm. Latvijā šo sankciju negatīvo ietekmi visspēcīgāk izjūt piensaimnieki. Līdz sankciju ieviešanai nozarei bija veicies labi – 2014.gada pirmo septiņu mēnešu laikā, salīdzinot ar pērnā gada atbilstošo periodu, piena iepirkums augs par 12,4% un iepirkuma cena šajā pašā laika posmā palielinājās par 11,7%. Taču Krievijas noteiktā embargo ietekmē strauji saruka pieprasījums pēc piena, tādējādi izraisot gan piena iepirkuma samazinājumu, gan tā cenu kritumu. Piemēram, iepirkta piena apjoms š.g. septembrī, salīdzinot ar augustu, samazinājās par 5,2%. Savukārt iepirkuma cenas septembrī salīdzinājumā ar augustu saruka par 14,2%, bet salīdzinājumā ar 2014.gada augstāko cenu, kas bija sasniegta martā, kritums sasniedz jau 33,5%.

1.2. tabula. Produkcijas apjoma un iepirkuma cenu izmaiņas 2014.g. janvārī-septembrī salīdzinājumā ar 2013.g. janvāri-septembri, %

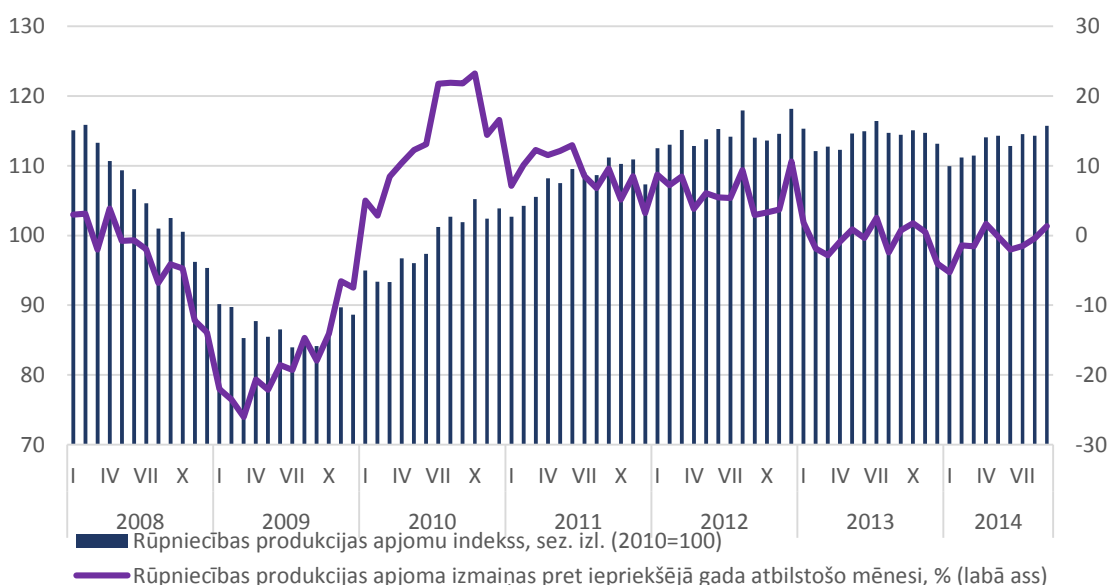
	Produkcijas apjoma izmaiņas	Iepirkuma cenu izmaiņas
Graudaugi	+9,7	-12,7
Lauksaimniecības dzīvnieki (kautsvārā)	+3,2	-10,3
Piens	+11	+4,8

Jāatzīst, ka tiktāl Latvijas lauksaimniekiem 2014.gads ir bijis izaicinājumiem bagāts, taču, balstoties uz statistikas datiem par nozarē saražotajiem apjomiem, var secināt, ka 2014.gadā ir sagaidāms lauksaimniecības produkcijas apjoma kāpums, ko noteiks palielinājums gan augkopības, gan lopkopības nozarēs. Labi rezultāti šogad bijuši augkopībā, kur pēc Zemkopības ministrijas prognozēm graudu raža 2014.gadā būs par 11% lielāka nekā vidēji pēdējos piecos gados. Savukārt lopkopībā vairāk jūtama Krievijas sankciju negatīvā ietekme, kas izpaudīsies tieši ar piena lopkopības nozares starpniecību.

Rūpniecība

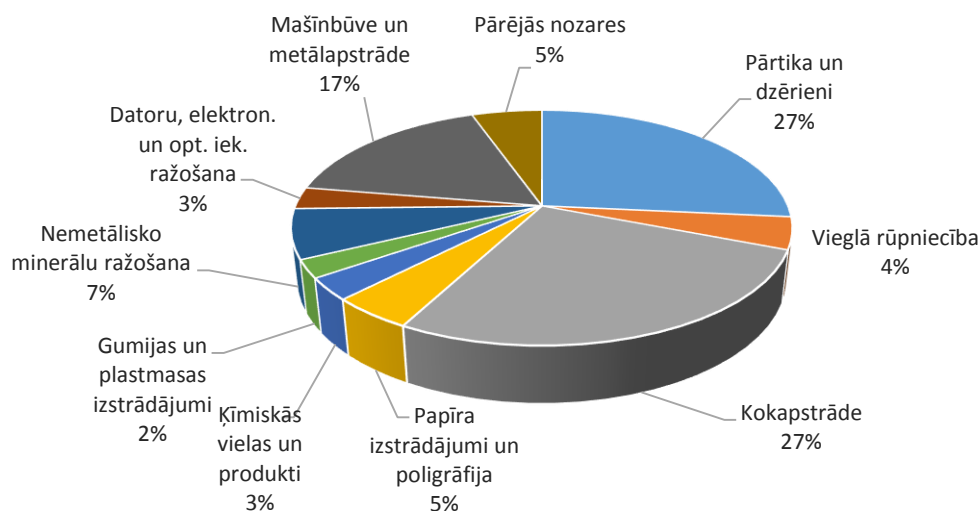
Latvijas IKP struktūrā rūpniecība ir viena no svarīgākajām nozarēm, 2013.gadā veidojot 17%, no kuriem 12,8% veido tieši apstrādes rūpniecība. Rūpniecībai liela nozīme ir arī darbavieta nodrošināšanā, jo vidējais darbinieku skaits nozarē 2013.gadā bija 140,1 tūkst. jeb 15,7% no visa nodarbināto skaita valsts tautsaimniecībā. Nozares attīstība lielā mērā ir atkarīga no ārējā pieprasījuma, jo teju 2/3 no apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tiek eksportētas.

Pēckrīzes periodā rūpniecības nozarei ir veicies ļoti labi – sākot ar 2010.gadu tās attīstību virzīja eksports, ko vēlāk papildināja arī iekšējā pieprasījuma pieaugums. Pēdējos gados būtiskākās problēmas rūpniecībā saistāmas ar AS “Liepājas metalurģis” darbības pārtraukšanu 2013.gada pirmajā pusē, kā rezultātā rūpnieciskās ražošanas apjomi būtiski samazinājās. Arī š.g. pirmajā pusē rūpniecības izlaides pieauguma tempus negatīvi ietekmēja bāzes efekts no metālu ražošanas samazinājuma pērnajā gadā, kā arī zemie elektroenerģijas un gāzes apgādes apjomi.

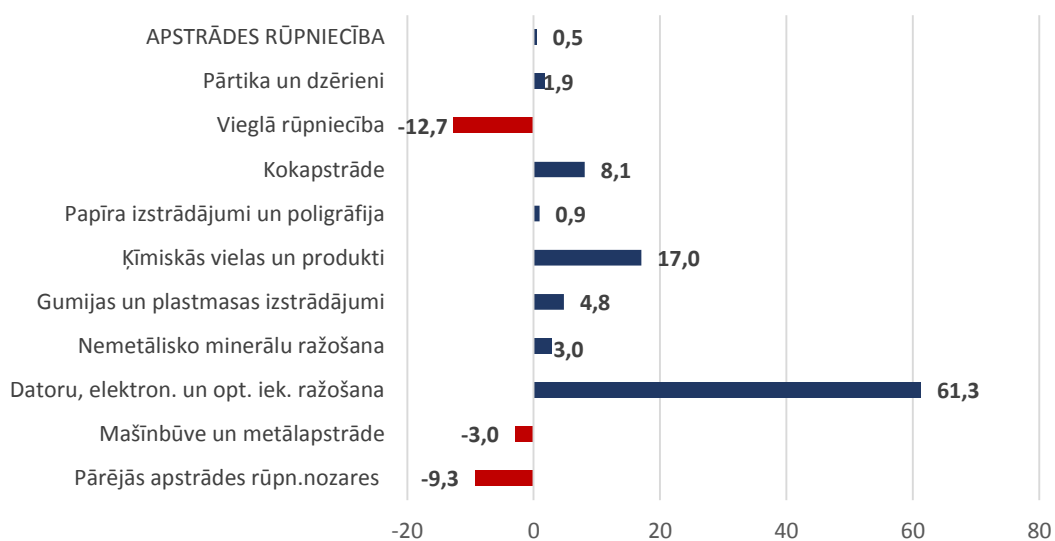
1.10. att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss (sezoniāli izlīdzināti dati) un tā pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

2014.gadā lielākais rūpniecības produkcijas apjomu kritums tika reģistrēts pirmajā ceturksnī, bet otrajā un trešajā ceturksnī samazinājuma tempi bija mazāki. Rezultātā rūpniecības nozares izlaides kritums š.g. deviņu mēnešu laikā, salīdzinot ar 2013.gada pirmajiem deviņiem mēnešiem, veidoja 1,1%. Jāatzīmē, ka kopš gada sākuma ir mainījušies faktori, kas noteica ražošanas apjomu kritumu. Ja gada pirmajos divos ceturkšņos krasi samazinājās saražotās elektroenerģijas un gāzes apjomi netradicionāli silto laikapstākļu dēļ, tad, atjaunojoties to pieaugumam, š.g. trešajā ceturksnī saruka apstrādes rūpniecības izlaide. Apstrādes rūpniecība, kas š.g. pirmajos deviņos mēnešos kopumā gada izteiksmē uzrādīja vien 0,5% pieaugumu, vislielāko negatīvo efektu izjuta metālu ražošanas, kā arī iekārtu un ierīču remonta nozares krituma dēļ. Šo nozaru kritumu kompensēja trīs lielākās apstrādes rūpniecības nozares – pārtika, kokapstrāde un gatavo metālizstrādājumu ražošana, kuras š.g. pirmo deviņu mēnešu laikā kopumā uzrādīja labu izaugsmes tempu.

1.11. att. Apstrādes rūpniecības nozaru izlaides struktūra 2014.gada pirmajos trīs ceturkšņos (faktiskajās cenās, %)

Lielākās apstrādes rūpniecības nozares ir kokapstrāde un pārtika, veidojot attiecīgi 27% un 22% no kopējās izlaides vērtības. Tālāk seko mašīnbūves un metālapstrādes nozares, starp kurām izteikti lielākā ir gatavo metālizstrādājumu ražošana (7%; pārējās svārstās starp 2-3%).

1.12. att. Apstrādes rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2014.g. deviņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu 2013.gadā (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Š.g. laikā apstrādes rūpniecības izlaidi būtiski ietekmēja ģeopolitiskā situācija reģionā. Krievijas ekonomiskās situācijas un nākotnes prognožu pasliktināšanās, rubļa kritums un saspīlējums

Krievijas – Ukrainas attiecībās jau kopš gada sākuma negatīvi ietekmēja apģērbu un tekstilizstrādājumu ražošanu. Trešajā ceturksnī no apstrādes rūpniecības nozarēm ģeopolitiskā konflikta un Krievijas ieviesto sankciju rezultātā samazinājās pārtikas produktu ražošanas apjomi, kas iepriekšējo divu gadu laikā pastāvīgi bija uzrādījuši spēcīgu izaugsmi, tādējādi uzlabojot kopējos apstrādes rūpniecības rezultātus. Krievija ir arī nozīmīgs saražoto elektrisko iekārtu noieta tirgus. Lai arī nozarē š.g. pirmajos trīs ceturkšņos tika fiksēti pozitīvi pieauguma tempi, šī tendence bija lejupejoša, kas liecina par nestabilās ārējās vides ietekmi uz nozares attīstību.

Dzērienu ražošanas nozarē š.g. pirmajos trīs ceturkšņos fiksēti samazinājumi, ko ietekmēja arī gada sākumā notikušī ražošanas pārcelšana no Latvijas uz kaimiņvalstīm - Lietuvu un Igauniju, ko veica viens no lielākajiem Latvijas alus ražošanas uzņēmumiem.

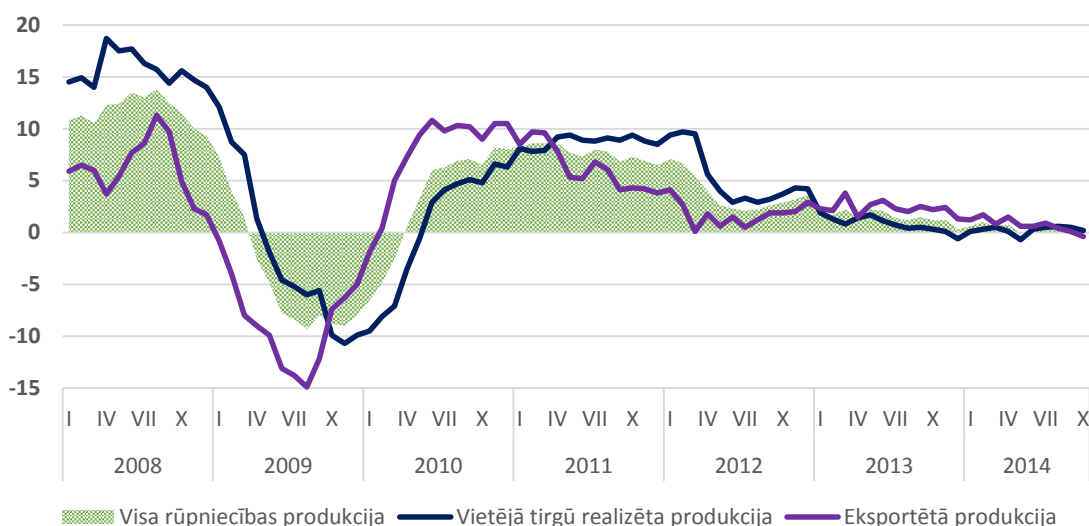
Jāatzīmē arī tās apstrādes rūpniecības nozares, kurās par spīti nestabilajai ārējai videi 2014.gadā ir auguši izlaides apjomi. Kokrūpniecība, kura ir lielākā apstrādes rūpniecības nozare, ir pārliecinoši kāpinājusi ražošanas apjomus. Ņemot vērā, ka 73% no nozares apgrozījuma veido eksports, kokapstrādes izaugsmi veicināja ārējā pieprasījuma pieaugums pēc būvmateriāliem un celtniecības izaugsme ES. Svarīgi, ka 2014.gada pirmajos divos ceturkšņos būvniecības sektors strauji attīstījās ne tikai ES, īpaši galvenajās Latvijas meža nozares eksporta valstīs, bet arī iekšzemē. Šie faktori arī veicinājuši nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas apjomu pieaugumu š.g. pirmajos divos ceturkšņos, bet līdz ar būvniecības sektora izaugsmes palēnināšanos trešajā ceturksnī nozares izlaides apjomi kritušies. Ar koksnī un celtniecību saistītajā mēbeļu ražošanas nozarē produkcijas apjomi pieauguši visos š.g. pirmajos trīs ceturkšņos.

Visstraujāko izaugsmi no visām apstrādes rūpniecības nozarēm 2014.gadā uzrādīja datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražotāji. Tas dod pozitīvus signālus par eksportspējīgu, augstas pievienotās vērtības nozaru attīstības potenciālu Latvijā, kas būs atkarīgs no ārējā pieprasījuma tendencēm.

Līdz ar vājajiem apstrādes rūpniecības pieauguma tempiem lēnāk auga arī nozares apgrozījums. Kopējais apstrādes rūpniecības apgrozījuma pieaugums š.g. pirmajos deviņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, veidoja vien 0,2%. Pieaugumu nodrošināja vietējais tirgus, kur apgrozījums palielinājās par 1%, savukārt eksportā bija samazinājums par 0,7%. Tā rezultātā pirmajos trīs ceturkšņos vidēji 61,7% apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījuma veidoja eksports, kas ir par attiecīgi 0,4 un 1,8 procentpunktiem mazāk par 2013. un 2012.gada pirmajos trīs ceturkšņos uzrādīto īpatsvaru.

Tādējādi apstrādes rūpniecības apgrozījuma pieaugumu nodrošina vietējais pieprasījums. Tomēr analizējot detalizētāk un ņemot vērā atsevišķu nozaru atkarību no eksporta, var redzēt, ka, piemēram, kokapstrādes, ķīmijas, nemetālisko minerālu izstrādājumu, datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas nozaru panākumi ir atkarīgi tieši no eksporta apgrozījuma palielinājuma.

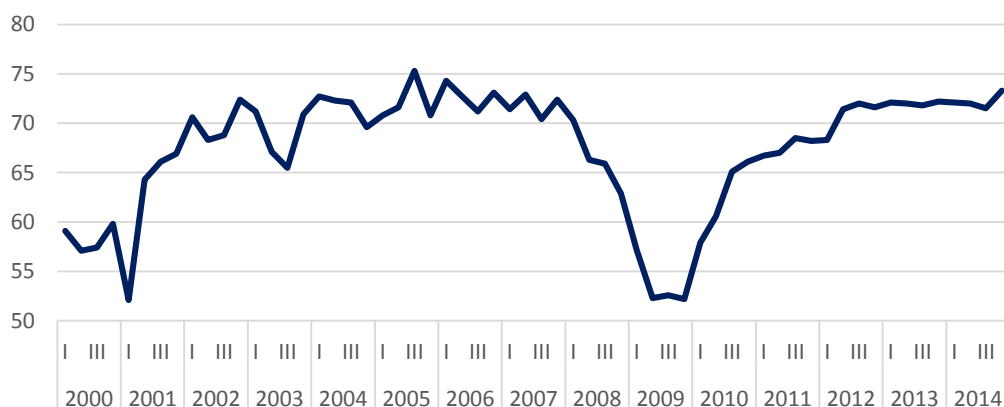
Analizējot ražotāju cenu izmaiņas š.g. pirmajos desmit mēnešos, var redzēt, ka to pieauguma tempi ir bijuši ļoti vāji, kas izskaidro arī zemo patēriņa cenu dinamiku valstī un ES kopumā. Vietējā tirgū realizētās un eksportētās produkcijas ražotāju cenu pieaugumi 2014.gadā turpināja tuvināties, līdz š.g. augustā iekšzemē realizētās produkcijas ražotāju cenu izaugsme pārsniedza eksporta cenu kāpumu. Nozaru griezumā š.g. pirmo desmit mēnešu laikā vietējā tirgū realizētās produkcijas ražotāju cenas visstraujāk kāpa kokapstrādē (+5,3% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo laika periodu), kā arī tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanas nozarē (attiecīgi par 3,3% un 2,7%). Savukārt kopumā š.g. pirmo desmit mēnešu laikā vienu no spēcīgākajiem ražotāju cenu pieaugumiem uzrādīja kokapstrāde (+4,1%), bet lielākie cenu samazinājumi bijuši datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā (-22,1%), ķīmisko vielu un elektrisko iekārtu ražošanas nozarē (attiecīgi -5,4% un -3,9%).

1.13. att. Ražotāju cenu izmaiņas, % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu

Vājo ražotāju cenu pieauguma tempu lielā mērā nosaka zema pieprasījums, ko uzņēmēji min kā galveno ražošanas attīstību ierobežojošo faktoru. Turklāt kopš gada sākuma šī faktora īpatsvaram bija pieaugoša tendence uzņēmēju aptaujās, š.g. ceturtajā ceturksnī sasniedzot 43,2%. Pārējo ražošanu traucējošo faktoru īpatsvars ir krietni mazāks un salīdzinājumā ar pērnā gada ceturto ceturksni ir palicis līdzīgs vai samazinājies. Taču to uzņēmēju īpatsvars, kuri nesaskata nekādus traucējošos faktorus ražošanas izaugsmei, ir audzis un sasniedzis 37,8% š.g. ceturtajā ceturksnī. Šis rezultāts pozitīvi pārsteidz, jo tas ir augstākais līmenis kopš brīža, kad Latvija tika iekļauta šajās aptaujās. Tā kā aizvien vairāk uzņēmēju norāda, ka ražošanas attīstībai šķēršļu nav, tas liecina par potenciālo apstrādes rūpniecības izlaides apjomu pieaugumu 2015.gadā vai pat š.g. nogalē.

Paralēli jau iepriekš pieminētajiem ražošanu ierobežojošajiem faktoriem, apstrādes rūpniecības attīstību būtiski ietekmē arī ražošanas jaudu pietiekamība. Tā, piemēram, uzņēmēju aptauju rezultāti liecina, ka 2014.gada ceturtajā ceturksnī jaudu noslodze Latvijas apstrādes rūpniecībā strauji kāpa, sasniedzot augstāko līmeni kopš 2005.gada nogales.

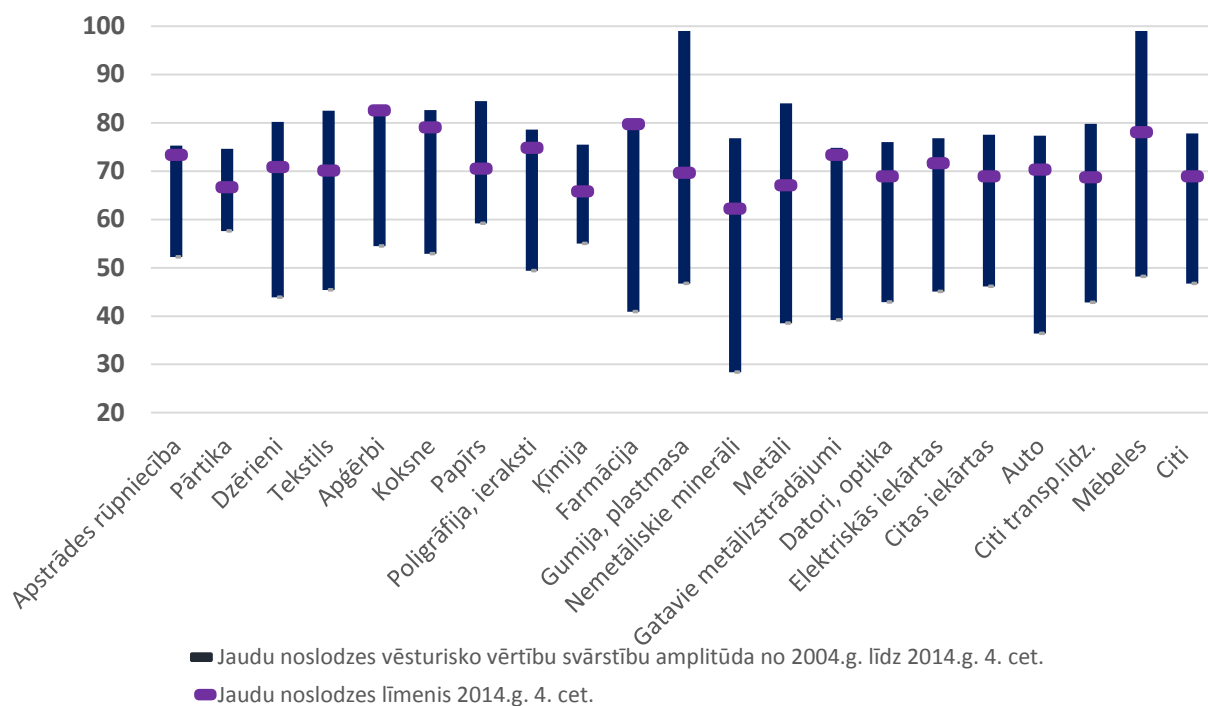

1.14. att. Jaudu noslodzes līmenis apstrādes rūpniecībā, %⁶

Izteikti strauji jaudu noslodze pieaug atsevišķās apstrādes rūpniecības nozarēs, un to iepriekš novēroto maksimumu š.g. ceturtajā ceturksnī uzrādīja vairākas nozīmīgas un eksportspējīgas nozares, kā kokapstrāde, gatavo metālizstrādājumu ražošana, farmācija, elektrisko iekārtu ražošana, automobiļu un piekabju ražošana. Lai arī šogad augstākminētās nozares ir uzrādījušas pieaugumu, to

⁶ Datu avots: EK uzņēmēju aptaujas

turpmāko izaugsmes potenciālu var negatīvi ietekmēt jaudu trūkums. Lai šo tendenci izmainītu, ir nepieciešamas investīcijas ražošanas attīstībā, taču, ņemot vērā pašreizējo nestabilo ārējo vidi un iekšējās problēmas, būtiska jaudu noslodzes mazināšanās nav sagaidāma.

1.15. att. Jaudu izmantošana apstrādes rūpniecības nozarēs, %

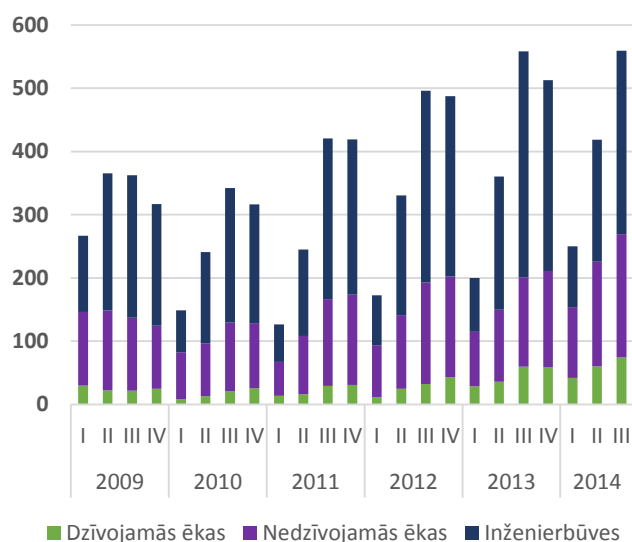
Kā lielākais lejupvērstais risks apstrādes rūpniecības izaugsmei ir ģeopolitiskā situācija reģionā, investīciju trūkums un ekonomiskā situācija galvenajās Latvijas tirdzniecības partnervalstīs, kā arī *euro* zonā, kur izaugsme joprojām ir vāja.

Tomēr Latvijas rūpnieku noskaņojuma rādītāji par ceturto ceturksni kopumā uzrāda spēcīgu vērtējuma pieaugumu par sagaidāmo eksporta apjomu turpmākajos mēnešos. Tādējādi uz samērā vājā apstrādes rūpniecības izaugsmes fona, kas bija novērots līdz šim, ir cerības, ka tieši ceturtajā ceturksnī rūpniecība augs spēcīgāk. Nozares potenciālo pieaugumu š.g. nogalē varētu nodrošināt arī AS “Liepājas metalurģis”, atsākot ražošanu vēl 2014.gadā, taču jūtamāku ieguvumu no ražotnes darbības atjaunošanas varētu redzēt nākamajā gadā.

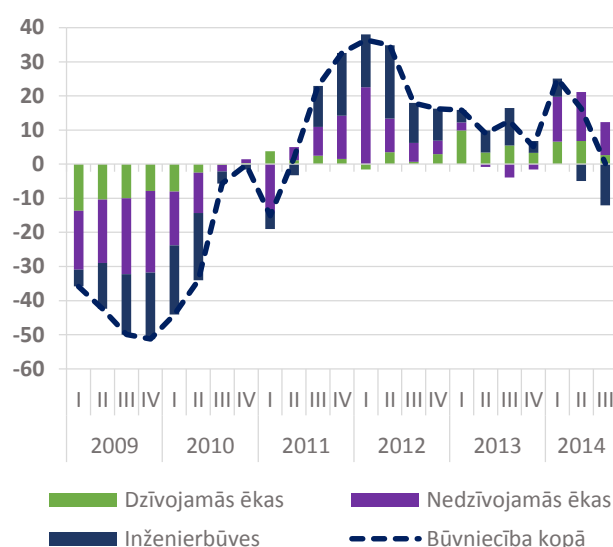
Būvniecība

No visām Latvijas tautsaimniecības nozarēm būvniecība bija visstraujāk augošā š.g. pirmajā pusē un 2014.gada deviņos mēnešos kopā būvniecības izaugsme sasniedza 9,7%. Analizējot pa ceturkšņiem, nozares pieauguma tempi ir būtiski mazinājušies – ja 2014.gada pirmajā un otrajā ceturksnī nozares izaugsme salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošajiem ceturkšņiem salīdzināmajās cenās (kalendāri izlīdzināti dati) sastādīja attiecīgi 24,6% un 15,8%, tad š.g. trešajā ceturksnī būvniecības sektora izlaides apjomi bija līdzīgi iepriekšējā gada trešā ceturkšņa izlaidei, nozarei augot vien par 0,6%.

Būvniecības sektora īpatsvars 2013.gadā veidoja 6,4% no Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūras, kas ir ievērojami mazāk nekā pirmskrīzes laikā sasniegtais īpatsvars. 2013.gadā sektorā strādāja 67,3 tūkst. cilvēku, kas veido 7,5% no kopējā nodarbināto skaita Latvijā.

1.16. att. Būvniecības nozares izlaides apjoms un struktūra faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

1.17. att. Būvniecības nozares apjomu izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni faktiskajās cenās, %

Būvniecības nozarei ir raksturīga sezonālitate. Svarīgs sezonālitatei veidojošs faktors ir laika apstākļi, kuri līdz šim 2014.gadā bija labvēlīgi būvniecības izaugsmei. Būvniecības sektoru Latvijā 2014.gadā veicināja arī izmaiņas Imigrācijas likumā, sākot ar š.g. 1. septembri tika paaugstināta minimālā nekustamā īpašuma iegādes vērtība, kas nerezidentiem ir jāiegulda apmaiņā pret uzturēšanās atļauju. Šis faktors arī noteica to, ka tieši dzīvojamo ēku būvniecības pieauguma tempi š.g. pirmajā un otrajā ceturksnī bija visaugstākie. Š.g. pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, dzīvojamo un nedzīvojamo ēku būvniecības pieauguma tempi salīdzināmajās cenās sasniedza attiecīgi 45,6% un 37,7%.

No ēku un būvju veidiem š.g. pirmajos trīs ceturkšņos visstraujāko izaugsmi uzrādīja viena un divu dzīvokļa māju, viesnīcu, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības ēku, degvielas uzpildes staciju, izglītības un zinātniskās pētniecības iestāžu celtniecība. Spēcīgs pieaugums tika reģistrēts rūpniecības komplekso būvju celtniecībā, kāpa arī rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu būvniecība, taču lēnāk. Tas liecina par to, ka Latvijas rūpniecības nozares pārstāvji š.g. pirmajos trīs ceturkšņos ir investējuši ražošanas turpmākā attīstībā, kas ļaus kāpināt ražošanas jaudu un veicinās nozares izlaides apjomus nākotnē.

Toties inženierbūvju celtniecība vidēji trīs ceturkšņos gada griezumā samazinājās par 5,3%, ko noteica būvdarbu apjoma kritumi otrajā un trešajā ceturksnī, jo vēl pirmajā ceturksnī tika reģistrēts apjomu pieaugums. Samazinājums vērojams gandrīz visu inženierbūvju veidu celtniecībā (ielas, šosejas, dzelzceļa līnijas, tilti, tuneļi, ostas, dambji, maģistrālie cauruļvadi u.c.).

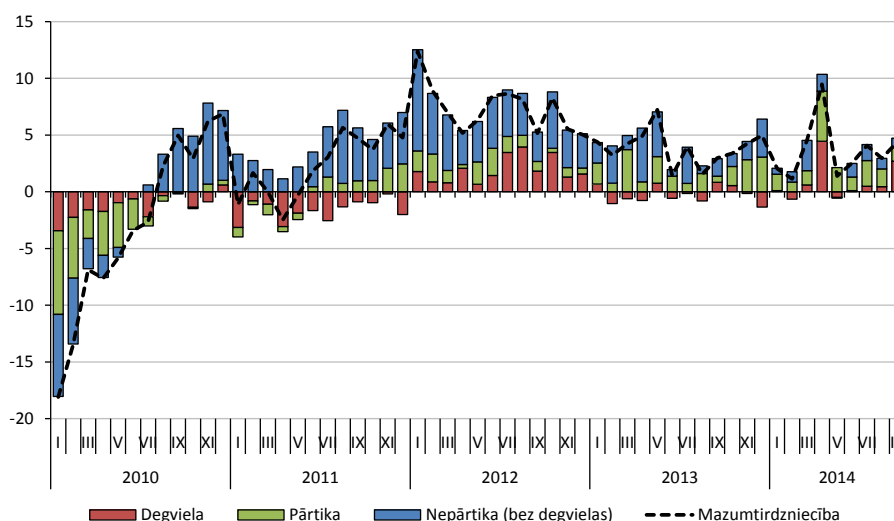
Līdz ar būvniecības izaugsmes pieaugumu ir palielinājies izsniegto būvatļauju skaits. Š.g. pirmo trīs ceturkšņu laikā visvairāk būvatļauju tika izdotas viena dzīvokļa māju celtniecībai (40%), bet straujāko izsniegto būvatļauju pieaugumu veidoja vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības ēkas (+30%, salīdzinot ar 2013.g. pirmajiem trīs ceturkšņiem). Pēc nekustamo īpašuma sektora ekspertu vērtējuma nozarē jūtams kvalitatīvu biroja telpu trūkums, kas izskaidro būvatļauju pieaugumu tieši biroja ēku būvniecībai. Līdzīga situācija ir izveidojusies arī rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu segmentā. Palielinoties iekšzemes pieprasījumam pēc būvniecības pakalpojumiem, celtniecības darbu eksports ir samazinājies. Ārpus Latvijas veikto būvdarbu apjoms faktiskajās cenās 2014.gada pirmajos trīs ceturkšņos, salīdzinot ar pērnā gada atbilstošo laika posmu, ir sarucis par 11,8%, veidojot tikai 4,6% no kopējā būvniecības apjoma.

Būvniecības konfidences rādītājs, kas raksturo vispārējo sektora aktivitāti, liecina par pakāpenisku negatīva noskaņojuma parādīšanos būvnieku vidū kopš š.g. aprīļa. Tas izskaidro vājo sektora izaugsmi š.g. trešajā ceturksnī, kā arī norāda uz potenciāli zemo būvniecības sektora attīstību arī 2014.gada ceturtajā ceturksnī.

Mazumtirdzniecība

Kopš 2011.gada vidus mazumtirdzniecības apgrozījuma dinamiku raksturo samērā stabils gada pieauguma temps ap 5%. Nelielas svārstības ieviesa atlikto tēriņu realizēšana pēckrīzes periodā, kas uzrādījās kā samērā spēcīgs nepārtikas preču apgrozījuma pieaugums, kā arī būtiski uzlabojās patērētāju noskaņojums. Mazumtirdzniecības apgrozījumu 2014.gadā turpināja noteikt labvēlīgāka situācija darba tirgū, kā arī darba samaksas pieaugums. Nedaudz lēnāki apgrozījuma pieauguma tempi bija vērojami 2014.gada sākumā, uzreiz pēc *euro* ieviešanas, kas norādīja uz patērētāju piesardzību attiecībā uz jaunās valūtas ieviešanu. Pārsvarā bažas bija saistītas ar iespējamu strauju cenu līmeņa kāpumu, tomēr kā parādīja laiks, tad šīs bažas neapstiprinājās. Jāatzīmē, ka mazumtirdzniecības apgrozījuma pieauguma tempu bremsē arī *euro* zonas samērā pieticīgā izaugsme, kas mazina ekonomisko aktivitāti visā reģionā, kā arī negatīvu ietekmi uz noskaņojumu atstāj ģeopolitiskais konflikts Ukrainā. Kopumā pēc salīdzinoši straujāka apgrozījuma kāpuma 2013.gada beigās un attiecīgi vājāka apgrozījuma kāpuma 2014.gada sākumā mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums ir stabilizējies nedaudz zem 4 procentiem.

1.18. att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums gada griezumā, kalendāri neizlīdzināti dati

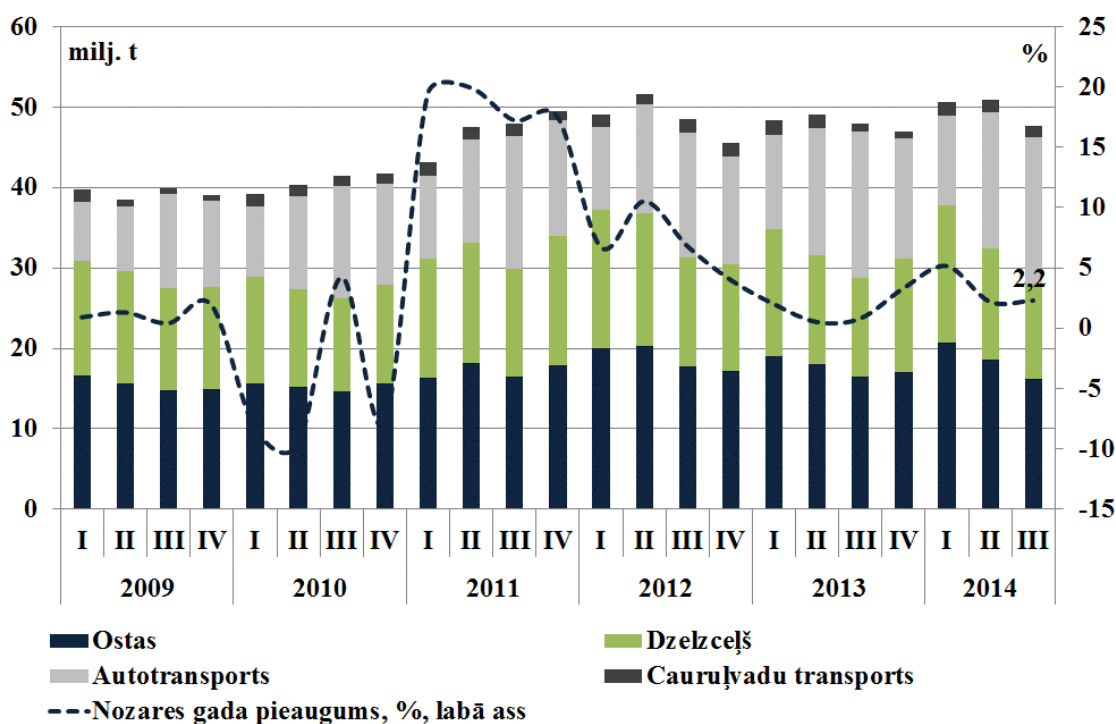
Kā liecina dati par 2014.gada pirmajiem desmit mēnešiem, mazumtirdzniecības apgrozījums, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, pieauga par 3,7 procentiem. Pieaugums ir samērā sabalansēts, kur gan pārtikas, gan nepārtikas, gan arī degvielas apgrozījumi uzrādījuši ļoti līdzīgus pieauguma tempus. Jāatzīmē, ka iepriekšējā gadā tieši ceturtais ceturksnis bija samērā spēcīgs, līdz ar to visdrīzāk šogad mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums nerasniegs prognozētos 4 procentus.

Arī turpmāku mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugumu lielā mērā noteiks darba tirgus un darba samaksas rādītāju uzlabošanās. Jāpiebilst, ka patērētāju uzvedību būtiski ietekmē arī nenoteiktība ārējā vidē, kur Krievijas-Ukrainas konflikts var pasliktināt patērētāju redzējumu par nākotnes finanšu stāvokļa perspektīvām un attiecīgi motivēt veikt uzkrājumus, tā samazinot patēriņam atvēlētos līdzekļus.

Transports

Pateicoties izdevīgajam ģeogrāfiskajam stāvoklim un labi attīstītajai tranzīta infrastruktūrai, transporta un uzglabāšanas nozarei ir būtiska loma Latvijas ekonomikā un tās īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir viens no augstākajiem starp visām ES valstīm, 2013.gadā veidojot 11,5%. Transporta nozare salīdzinoši daudz mazāk zaudēja pagājušajā ekonomiskajā krīzē un arī pēc tās saglabāja stabilus izaugsmes tempus, neskatoties uz Krievijas īstenoto politiku pakāpeniski pārorientēt kravu plūsmas uz savām Baltijas jūras ostām un neseno ģeopolitiskās situācijas saasinājumu Krievijas-Ukrainas kara sakarā.

2013.gadā transporta un uzglabāšanas nozare uzrādīja 1,6% pieaugumu, kas bija mazāks nekā iepriekšējos gados un kuru nodrošināja praktiski tikai autopārvadājumi, kamēr ostās un dzelzceļā kravu apjomi bija samazinājušies gan Krievijas realizētās transporta politikas, gan augošās konkurences un remonta darbu dēļ. Turpretim 2014.gadā ostu un dzelzceļa darbības rezultāti ir būtiski uzlabojušies, ko nodrošinājusi galvenokārt Rīgas ostas sekmīgā darbība. Kopumā šā gada pirmajos trīs ceturkšņos transporta un uzglabāšanas nozares apjomi ir palielinājušies par 3,2%, tajā skaitā pateicoties arī pieaugušajiem kravu autopārvadājumu, kā arī pasažieru pārvadājumu apjomiem.

1.19. att. Kravu apjomi galvenajos transporta veidos (milj. tonnu, kreisā ass) un transporta nozares pievienotās vērtības gada pieaugums (%), labā ass), ceturkšņi

Latvijas ostās 2014.gada pirmajos desmit mēnešos pārkrauti 61,6 miljoni tonnu kravu, kas ir par 4,8% vairāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika posmā. No nozīmīgākajām ostu kravām būtiski augusi naftas produktu pārkraušana, kas palielinājusies gan gada pašos pirmajos mēnešos, gan spēcīgu pieaugumu uzrādījusi arī oktobrī. Kopumā gada pirmajos desmit mēnešos naftas produktu apgrozījums Latvijas ostās audzis par 6,8%, galvenokārt pateicoties Rīgas ostas darbībai, kur naftas produktu pārkraušana palielinājusies par 36,5%.

No citām būtiskām Latvijas ostu kravām ogļu apgrozījums 2014.gadā praktiski nav mainījies, labības apgrozījums audzis par 53,2%, bet ģenerālkraavu apgrozījums palielinājies par 1,5%.

Lai gan 2014.gadā kravu apgrozījums Latvijas ostās turpina pieaugt, kopējie dati par Baltijas jūras austrumkrasta ostu darbību liecina, ka Krievija turpina konsekventi realizēt savu politiku

pārorientējot kravas uz savām Baltijas jūras austrumkrasta ostām. Kaut gan līdz šim lielākajā Krievijas naftas ostā Primorskā kravu apgrozījums šogad ir samazinājies, to ar uzviju kompensējuši spēcīgie pieaugumi kaimiņos esošajās Ustjlugas un Sanktpēterburgas ostās, savukārt Baltijas valstu ostās kopumā kravu apgrozījumi stagnē, uzrādot salīdzinoši straujas svārstības atsevišķu mēnešu ietvaros un starp ostām.

1.3. tabula. Kravu apgrozījums Baltijas jūras austrumkrasta ostās, tūkst. t⁷

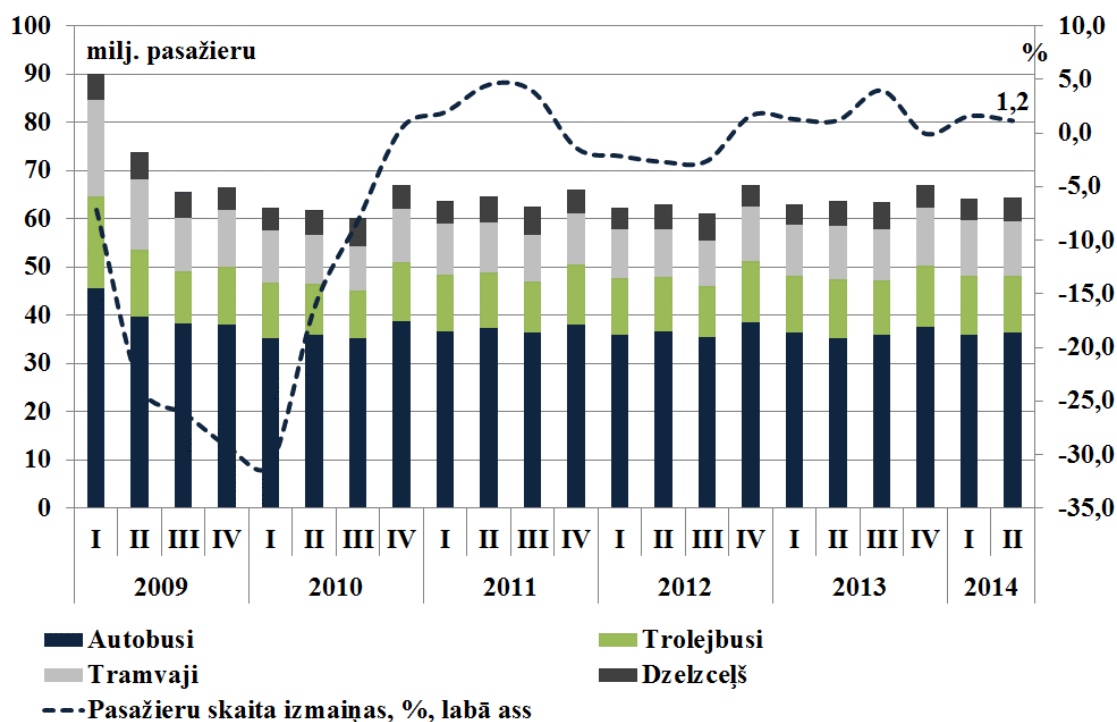
Osta	2013.gada janv.-aug.	2014.gada janv.-aug.	Izmaiņas, %
Ustjluga	40 134,5	49 434,1	+23,2
Sanktpēterburga	37 825,2	40 968,1	+8,3
Primorska	42 589,3	37 292,8	-12,4
Klaipēda un Būtiņģes terminālis	28 425,1	27 777,5	-2,3
Rīga	23 425,1	26 664,2	+14,2
Ventspils	20 721,0	18 952,0	-8,5
Tallina	19 368,0	19 433,4	+0,3
Visocka	10 973,4	12 059,3	+9,9
Liepāja	3 128,4	3 323,1	+6,2
Viborga	877,1	1 092,2	+24,5

Līdzīgi kā Latvijas ostās, šogad palielinājies arī pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjoms. gada pirmajos desmit mēnešos pa dzelzceļu transportēti 46,9 miljoni tonnu kravu, kas ir par 1,7% vairāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Tomēr gada laikā dzelzceļa kravu pārvadājumiem ir bijusi lejupslidoša dinamika un pēdējos mēnešos pārvadāto kravu apjomi dzelzceļā ir bijuši mazāki nekā attiecīgajos mēnešos pirms gada.

Atšķirībā no 2013.gada, kad spēcīgu devumu transporta nozares pieaugumā nodrošināja kravu autopārvadājumi, 2014.gadā autotransporta pieaugums kļuvis ievērojami lēnāks. Šā gada pirmajā pusē ar autotransportu pārvadāts 28,1 miljons tonnu kravu, kas ir par 2,0% vairāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada, kamēr pagājušajā gadā bija sasniegts 15,2% pieaugums. Pārvadāto kravu apjoma pieaugumu šogad noteica pirmām kārtām lauksaimniecības un mežsaimniecības produktu, kā arī un koka un koksnes izstrādājumu pieaugums attiecīgi par 23,9% un 7,2%. Ņemot vērā Krievijas augustā noteikto importa aizliegumu lielai daļai ES valstīs ražoto pārtikas preču, gada otrajā pusē sagaidāma tālāka autopārvadājumu izaugsmes tempu samazināšanās.

Pēc lejupslīdes iepriekšējos gados, kopš 2013.gada atkal palielinās iekšzemes pasažieru pārvadājumi, kurus pirms tam bija negatīvi skārusi iedzīvotāju skaita un ekonomiskās aktivitātes samazināšanās. Ar autobusiem 2014.gada pirmajā pusē pārvadāja 72,2 miljonus pasažieru, kas ir par 0,9% vairāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Tramvaju un trolejbusu pasažieru skaits gada laikā audzis par 2,7% līdz 46,8 miljoniem, un nedaudz samazinājies vienīgi dzelzceļa pasažieru skaits – par 0,9% līdz 9,4 miljoniem.

⁷ Datu avots: Klaipēdas ostas mājas lapa, www.portofklaipeda.lt

1.20. att. Pasažieru skaits galvenajos transporta veidos (milj.) un kopējā pasažieru skaita gada pieaugums (%), ceturkšņi

Lai gan ārvalstu tūristu skaits Latvijā joprojām strauji pieaug, šogad nedaudz samazinājies pasažieru skaits gan lidostā „Rīga”, gan Rīgas jūras ostā. Lidosta „Rīga” 2014.gada pirmajos deviņos mēnešos apkalpojusi 3,7 miljonus pasažieru, kas ir par 0,5% mazāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Savukārt pasažieru skaits Rīgas jūras ostā samazinājies par 6,6% līdz 620,3 tūkstošiem.

Pateicoties kravu pārvadājumu pieaugumam gan dzelzceļa transportā, gan autotransportā un lielākam kravu apgrozījumam ostās, arī 2014.gadā kopā transporta un uzglabāšanas nozarē gaidāms salīdzinoši spēcīgs pieaugums, savukārt 2015.gadā nozares situāciju daudz jūtāmāk negatīvi ietekmēs saspīlētā ģeopolitiskā situācija un Krievijas kravu plūsmu pārorientācija uz pašas Krievijas ostām. Par papildus tranzītu negatīvi ietekmējošu faktoru kļuvusi arī Krievijas ekonomiskās situācijas pasliktināšanās un naftas cenu kritums pasaules tirgū, ierobežojot šīs valsts eksporta apjomus. Tajā pašā laikā ekonomiskā krīze Krievijā var arī aizkavēt jaunu infrastruktūras projektu realizāciju, līdzīgi kā iepriekšējā krīze 90.gadu beigās uz vairākiem gadiem apturēja Krievijas jauno ostu attīstības projektus Baltijas jūrā, un tas dod Latvijas ostām cerības uz ilgāku Krievijas tranzīta plūsmu saglabāšanos.

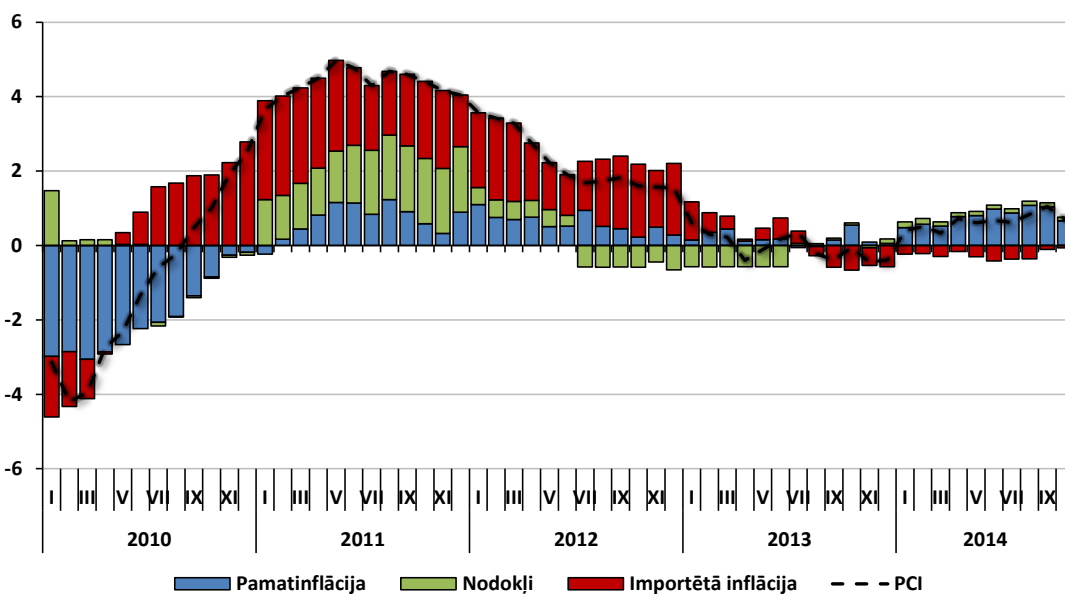
1.2.3. Inflācija

Līdzīgi kā tas bija vērojams 2013.gadā, patēriņa cenu ziņā 2014.gads ir izvērties par samērā zemas inflācijas gadu praktiski visā pasaulē. Cenu svārstības pārsvarā diktēja naftas produktu cenu kritums līdz pēdējo trīs gadu zemākajam līmenim, kad 2011.gadā naftas cenas vēl tikai pakāpeniski atkopās pēc krīzes radītajām sekām. Energoresursu cenas netiešā veidā ietekmē arī citu preču cenas, tā pastiprinot kopējo negatīvo spiedienu uz inflāciju. Jāatzīmē, ka energoresursu cenu kritums ir piedāvājuma faktors, kas vairumā gadījumu nerada negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību, bet tieši otrādi – mazina ražošanas izmaksas un palielina mājāsaimniecību pirktspēju, tomēr jāatzīst, ka arī pieprasījuma faktoriem ir samērā nozīmīga loma. Pieprasījuma pusē ir vērojams gan vājš privātais patēriņš, kuru vēl jo vairāk nomāc vājā kredītēšana, kur bieži vien kredītu atmaksa pat pārsniedz no jauna izsniegtos kredītus, tā mazinot patēriņam pieejamos līdzekļus. Visizteiktāk visi šie efekti ir vērojami attīstītajās valstīs un it īpaši *euro* zonā, kur jau tā samērā vājo ekonomisko aktivitāti nomāc

deflācijas draudi. 2014.gada oktobrī gada inflācija *euro* zonā bija 0,4 procenti, kas ir bīstami tuvu deflācijas robežai, tomēr, kā liecina Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) prognozes, zemākais punkts ir sasniegts un turpmāk ir gaidāms pakāpenisks rādītāja pieaugums.

Pēc 0% gada vidējās inflācijas 2013.gadā Latvijā patēriņa cenas arī 2014.gadā auga salīdzinoši lēni, sekojot *euro* zonas tendencēm. Vienīgā būtiskā atšķirība ir salīdzinoši spēcīgāks pakalpojumu cenu pieaugums, kuru lielā mērā noteica nodarbināto atalgojuma kāpums. Mazinoties bezdarbam, arvien vairāk saasinās konkurence darba tirgū un līdz ar to sāk parādīties algu spiediena iezīmes, kad algas apmēru arvien vairāk sāk ietekmēt darba ņēmēji. Ļoti izteikta šo procesu ietekme uz inflāciju gan nav gaidāma, tomēr gada griezumā uz samērā vājā preču cenu kāpuma fona ir vērojami nelieli pieaugumi gan atpūtas pakalpojumu cenās, gan arī mājokļa apsaimniekošanā, kas jau liecina, ka vismaz šajos sektoros, ņemot vērā pieejamā darbaspēka sarukumu, atalgojuma jautājums kļūst aizvien aktuālāks. Līdz ar to pakalpojumu sektorā, kur lielu daļu no izmaksām veido tieši darbaspēks, algu kāpums sāk atsaukties arī uz cenām.

Kā liecina pēdējie dati, tad 2014.gada oktobrī patēriņa cenas pieauga par 0,7%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, un palika nemainīgas, salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi, kas ir nedaudz vājāks sniegums nekā gaidīts. Pierastais sezonālais dārzenū cenu kāpums nebija tik izteikts, ko vēl papildināja piena produktu un gaļas produktu cenu kritums. Līdzīgi arī sezonālais apģērba cenu kāpums nebija tik straujš kā parasti. Un papildus, sekojot naftas cenu tendencēm pasaules tirgū, arī Latvijā degvielas cenas turpināja kristies. Ir gaidāms, ka šādas tendences turpināsies līdz brīdim, kamēr naftas cenas pasaulē stabilizēsies.

1.21. att.gada inflācija pēc izcelsmes avota

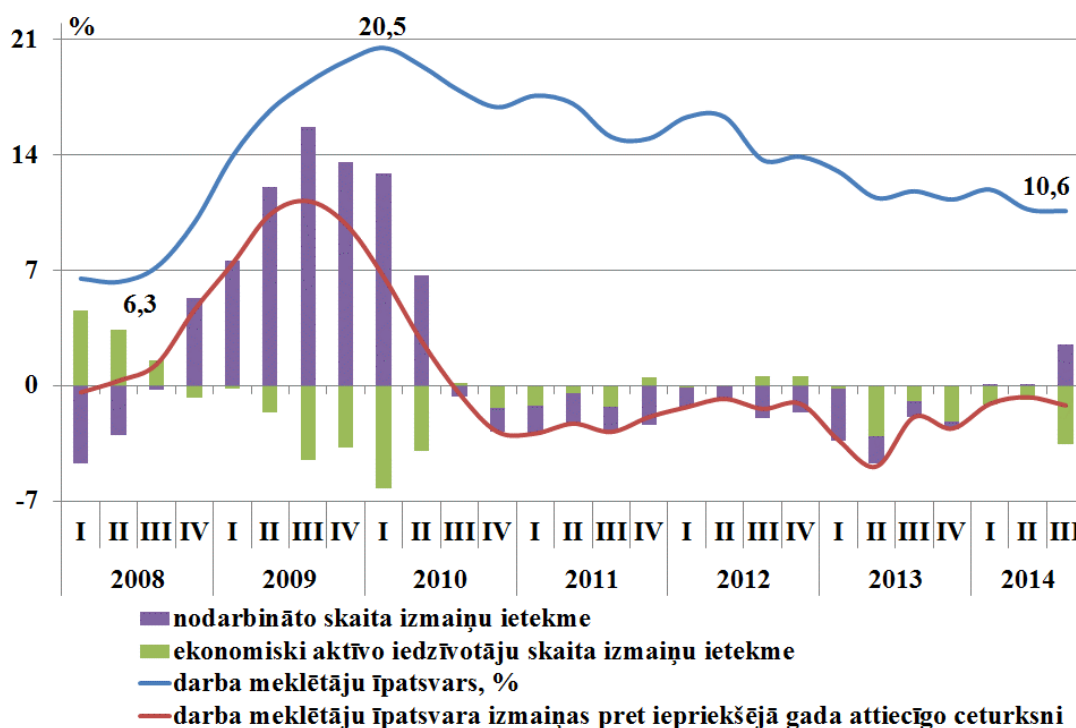
2014.gada janvārī Latvija iestājās *euro* zonā un līdz ar to arī lats tika nomainīts uz *euro*. Šī procesa ietekme uz patēriņa cenām izrādījās praktiski nemanāma. *Euro* ieviešana līdzīgi kā arī citās valstīs Latvijā radīja samērā lielu sabiedrības rezonansi, izrādot diezgan plašu neuzticību tam, ka valūtas maiņa neietekmēs patēriņa cenas, tomēr faktiskie dati neuzrāda nekādu būtiski ietekmi, kas tiešā veidā būtu saistāma ar *euro* ieviešanu un kopējā ietekme uz inflāciju visā ieviešanas procesā nepārsniedza 0,3 procentpunktus.

1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs

Līdz ar ekonomikas izaugsmi pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes pastāvīgi uzlabojas arī situācija darba tirgū, kur palielinās tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits un pakāpeniski

samazinās bezdarba līmenis. Ja nodarbinātības pieaugums kļūst arvien lēnāks, ko nosaka arī Latvijas demogrāfiskā situācija, tad bezdarba līmenis arī 2014.gadā turpina stabili samazināties, ko veicina emigrācija un darbaspējas vecuma iedzīvotāju līdzdalības līmeņa samazināšanās.

Darba meklētāju īpatsvars pēc darbaspēka apsekojuma rezultātiem šā gada trešajā ceturksnī samazinājies līdz 10,6%, kas ir zemākais rādītājs kopš 2008.gada ceturktā ceturkšņa. Pēdējā gada laikā darba meklētāju īpatsvars ir sarucis par 1,2 procentpunktiem, tomēr arī darba meklētāju īpatsvara samazināšanās pēdējos ceturkšņos kļūst arvien lēnāka un to arvien mazāk nosaka tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaita pieaugums, kamēr arvien būtiskāka ietekme ir ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita sarukumam.

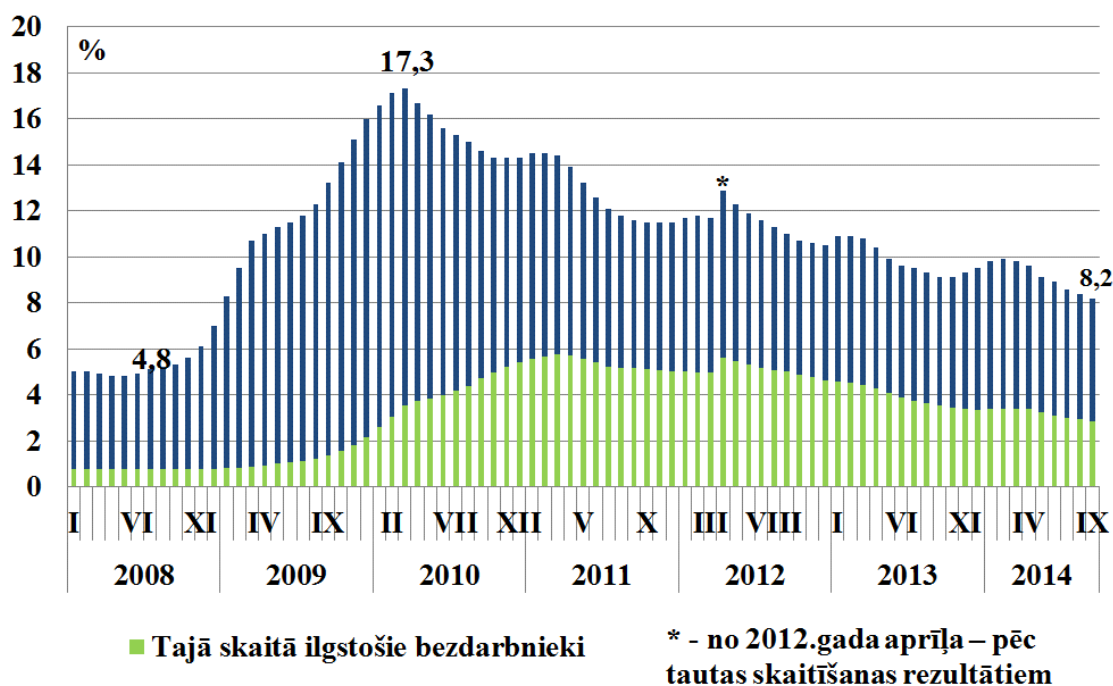

1.22. att. Darba meklētāju īpatsvars (% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem), tā izmaiņas gada laikā un izmaiņu avoti (procentpunkti)

Jaunu darba vietu veidošanās un nodarbinātības pieaugums pēdējos ceturkšņos kļūst arvien lēnāks, un kā liecina Valsts ieņēmumu dienesta dati par darba ņēmējiem, lielākais strādājošo skaita pieaugums šogad ir sabiedriskajā sektorā, kur budžeta iestādēs, arī gaidāmās Latvijas prezidentūras ES ietekmē, šā gada pirmajos deviņos mēnešos darba ņēmēju skaits bijis par 1,6% lielāks nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada, kamēr privātajā sektorā darba ņēmēju skaita pieaugums nepārsniedz 1%.

Skatoties pa atsevišķām nozarēm, visstraujāk strādājošo skaits pēdējā gada laikā audzis informācijas un komunikācijas pakalpojumos, kur aizņemto darba vietu skaits šā gada otrā ceturkšņa beigās bijis par 9,4% lielāks nekā pirms gada, bet veselības un sociālās aprūpes nozarē aizņemto darba vietu skaits palielinājies par 6,1%. Šīs abas nozares arī bijušas lielākās jaunu darba vietu radītājas skaitliskā izteiksmē – attiecīgi par 2,2 un 3,5 tūkstošiem.

Līdzīgi kā darbaspēka apsekojuma rezultāti, arī Nodarbinātības valsts aģentūras dati pēdējos gados uzrāda pakāpenisku bezdarba līmeņa samazināšanos. Oficiāli reģistrētā bezdarba līmenis, kas tradicionāli ir par vairākiem procentpunktiem zemāks nekā darba meklētāju īpatsvars, šā gada oktobra beigās ir samazinājies līdz 8,2% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, un ir par 0,9 procentpunktiem zemāks nekā pirms gada. Savukārt reģistrēto bezdarbnieku skaits pēdējā gada laikā ir sarucis par 10,4 tūkstošiem jeb 11,6% un oktobra beigās valstī bija 79 183 reģistrētie bezdarbnieki.

1.23. att. Reģistrētā bezdarba līmenis(% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) perioda beigās

Vienlaikus ar bezdarba līmeņa samazināšanos vērojamas izmaiņas arī bezdarba ilguma un vecuma struktūrā, kur ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem pastāvīgi samazinās un oktobra beigās bija sarucis līdz 34,5%, salīdzinot ar 37,8% pirms gada. Arvien mazāk redzama kļūst arī jauniešu bezdarba problēma, un jauniešu īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem gada laikā samazinājies par 0,6 procentpunktiem līdz 9,1%, kamēr arvien straujāk aug bezdarbnieku īpatsvars vecuma grupā no 55 gadiem, gada laikā palielinoties par 1,6 procentpunktiem un sasniedzot 22,1% no visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem.

Reģionālā skatījumā bezdarba situācija nav būtiski mainījusies un augstākais bezdarba līmenis joprojām ir Latgales reģionā, kur reģistrētais bezdarbs oktobra beigās bija 17,6%, kamēr Rīgas reģionā reģistrēto bezdarbnieku skaits bija tikai 5,2% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Arī bezdarba līmeņa samazināšanās pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes Latgalē ir bijusi ievērojami lēnāka nekā pārējā Latvijā, un reģistrētā bezdarba līmenis no visu laiku augstākā līmeņa šajā reģionā ir samazinājies par 5,3 procentpunktiem, kamēr Zemgalē tas krities par 12,1 procentpunktu un Vidzemē par 10,1 procentpunktu.

Pēdējo ceturkšņu dati apstiprina, ka nodarbinātības pieauguma iespējas Latvijā jau praktiski ir izsmeltas un turpmākajai ekonomikas izaugsmei būs jābalstās uz produktivitātes, nevis strādājošo skaita pieaugumu. Arī bezdarba līmeņa samazināšanās kļūs arvien mērenāka, un bezdarba samazinājumu līdzās strādājošo skaita pieaugumam vairāk nedrošinās arī iedzīvotāju līdzdalības līmeņa samazināšanās darba tirgū.

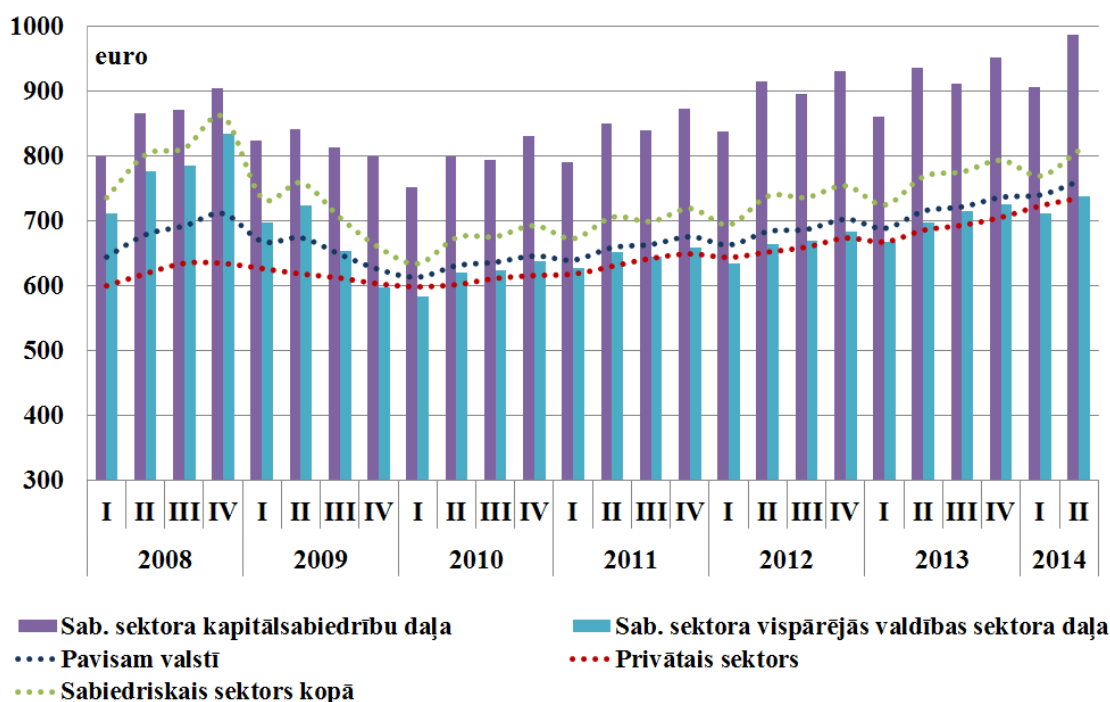
1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi

Vairāku iepriekšējo gadu spēcīgā ekonomikas izaugsme arvien jūtāmāk atspoguļojas iedzīvotāju ienākumos un, pateicoties darba samaksas kāpumam, privātais patēriņš 2013.gadā un šā gada pirmajā pusē ir izvirzījies par galveno ekonomiskās izaugsmes virzītājspēku. Pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes vidējā mēneša bruto darba samaksa pakāpeniski palielinās jau kopš 2010.gada

otrā ceturkšņa, bet no 2012.gada otrās puses vērojams arī taustāmāks strādājošo reālās darba samaksas pieaugums.

Īpaši straujš darba samaksas kāpums vērojams 2014.gadā, kad vidējā mēneša bruto darba samaksa otrajā ceturksnī sasniedza 762 *euro*, un bija par 6,4% lielāka nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Pirmajā ceturksnī vidējā darba samaksa bija kāpusi par 7,4%, un šie pieauguma tempi ievērojami pārsniedz pagājušā gada rādītājus, kad visā 2013.gadā kopā vidējā darba samaksa bija augusi par 4,6%. Ar pēdējos ceturkšņos uzrādīto straujo kāpumu vidējā bruto darba samaksa nu jau par 7,0% pārsniedz pirmskrīzes augstāko līmeni, kas bija fiksēts 2008.gada ceturtajā ceturksnī.

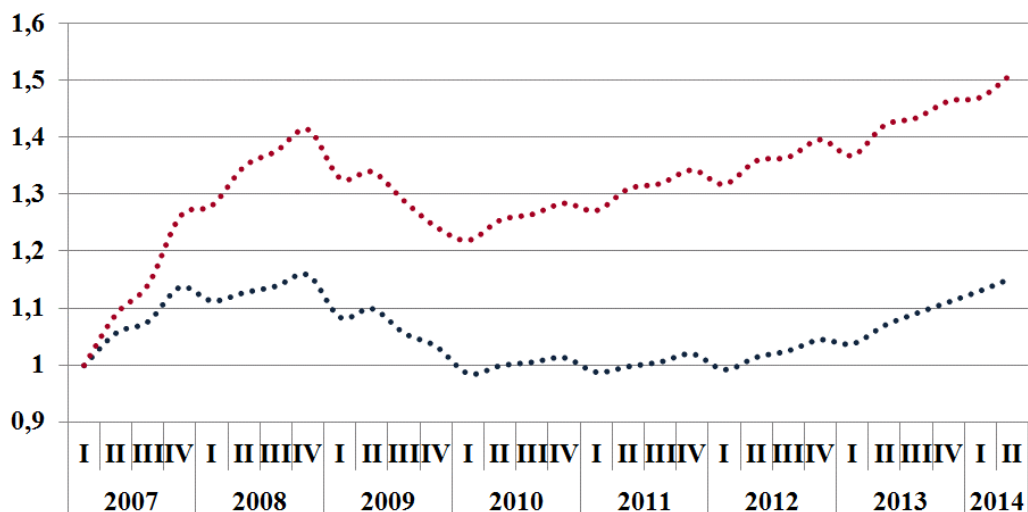
Lielākais darba samaksas pieaugums šogad bijis privātajā sektorā, kur otrajā ceturksnī vidējā alga palielinājusies par 7,2%. Savukārt sabiedriskajā sektorā, kur dažus iepriekšējos gadus pieaugums bija straujāks, algu kāpums šogad atpaliek no privātā sektora līmeņa, otrajā ceturksnī veidojot 5,3%. Tāpat atšķirībā no vairākiem iepriekšējiem gadiem, sabiedriskajā sektorā straujāk audzis atalgojums tieši vispārējās valdības sektorā – par 5,7%, kamēr valsts un pašvaldību uzņēmumos pieaugums kļuvis lēnāks. Tas saistīts gan ar papildu valsts budžeta finansējuma piešķiršanu mēnešalgu izlīdzināšanai budžeta iestādēs, kā arī vairākām zemu atalgotām darbinieku grupām, tostarp pedagogiem, policistiem, robežsargiem un ugunsdzēsējiem, gan vispārējās valdības algu līmeņa izlīdzināšanos ar kopējo darba samaksas līmeni valstī. Neskatoties uz to, ka pēdējos ceturkšņos darba samaksa vispārējās valdības sektorā aug straujāk, 2014.gada otrajā ceturksnī tā joprojām par 11,5% atpaliek no pirmskrīzes laika augstākā līmeņa, kamēr privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa šo līmeni pārsniedz jau par 15,9%.

1.24. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa sektoriem, euro

Skatoties pa atsevišķām nozarēm, augstākā mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā ir finanšu un apdrošināšanas nozarē, kur tā 2014.gada otrajā ceturksnī sasniedza 1718 *euro* salīdzinājumā ar 2013.gada attiecīgo ceturksni palielinoties par 9,8%. Savukārt zemākā bruto darba samaksa ir izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 503 *euro*, un gada laikā tā ir palielinājusies par 9,6%. Lielākais darba samaksas pieaugums šogad fiksēts operācijās ar nekustamo īpašumu – par 11,0% un finanšu un apdrošināšanas nozarē – par 9,8%, bet zemākais pieaugums bijis mākslas, izklaides un atpūtas jomā – 2,7%.

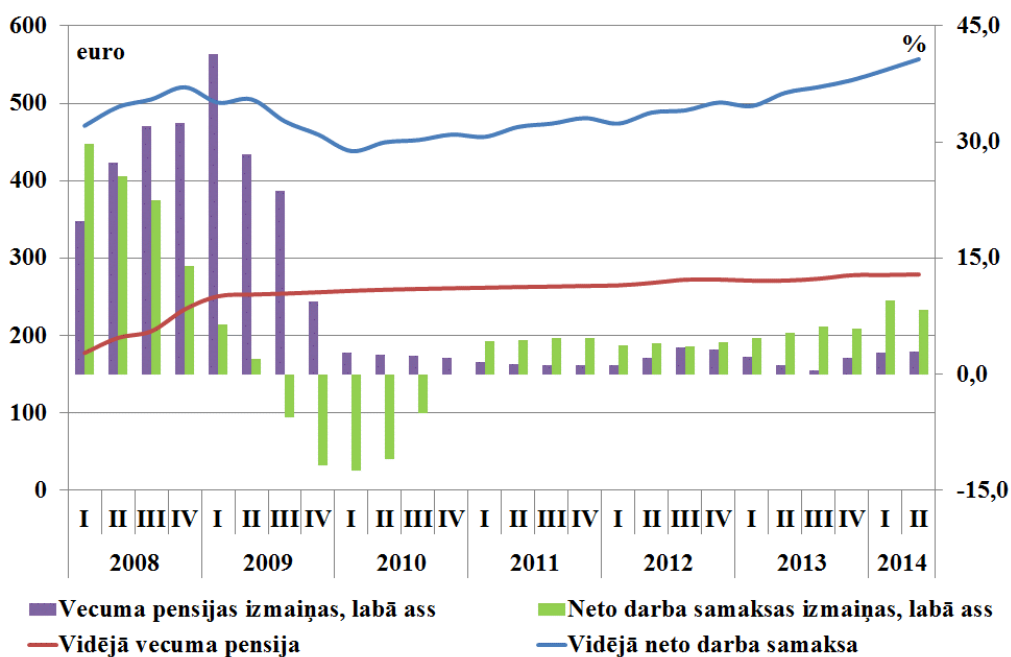

..... Strādājošo reālā darba samaksa ..... Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa

1.25. att. Strādājošo reālā neto un bruto darba samaksa pa ceturkšņiem (2007.gada pirmais ceturksnis = 1)

Līdz ar zemo inflācijas līmeni, kā arī pateicoties pēdējos gados veiktajai iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) un sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes samazināšanai, jau vairāk nekā gadu spēcīgi aug arī iedzīvotāju reālie ienākumi, un strādājošo reālā darba samaksa 2014.gada otrajā ceturksnī bijusi par 7,6% lielāka nekā attiecīgajā laikā pirms gada. Kopš 2007.gada sākuma vidējā bruto darba samaksa Latvijā ir kāpusi par 51,3%, bet reālā darba samaksa šajā laika posmā palielinājusies par 15,4 procentiem.

Kopumā darba samaksa kā galvenais ienākumu avots šā gada trešajā ceturksnī bijusi 791,8 tūkstošiem jeb 39,7% no visiem Latvijas iedzīvotājiem, kamēr vecuma pensijas saņēma 473,2 tūkstoši jeb 23,7% iedzīvotāju. Vēl 35,0 tūkstošiem jeb 1,8% ienākumu avots bija bezdarbnieka pabalsts, un bezdarbnieku pabalstu šā gada trešajā ceturksnī saņēma 43,2% no visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem.

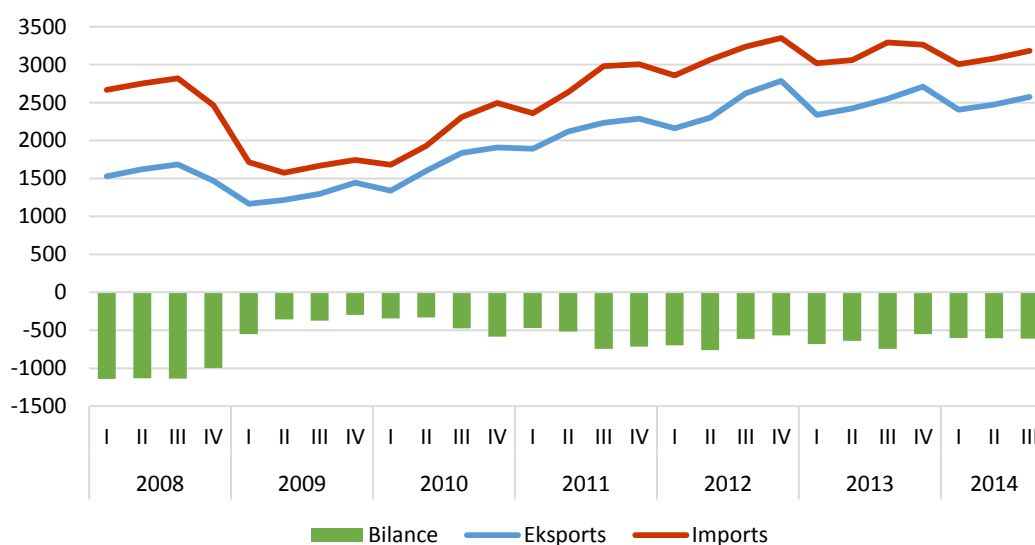
1.26. att. Vidējā neto darba samaksa un vidējā vecuma pensija (euro) un to izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni (%)

Pēdējā gada laikā vidējā vecuma pensija ir augusi par 2,2%, šā gada trešajā ceturksnī sasniedzot 279,3 *euro*, savukārt vidējais bezdarba pabalsts ir palielinājies par 3,1% līdz 192,8 *euro*, un šāds bezdarba pabalstu pieaugums ir saistīts ar augstāku vidējo algu laikā pirms pabalsta piešķiršanas. Ekonomiskās krīzes laikā pensiju indeksācija bija apturēta, bet vienlaikus pensijas praktiski arī bija vienīgie iedzīvotāju ienākumi, kas krīzes gados nepiedzīvoja būtisku kritumu. Ekonomikai atkopjoties no krīzes no 2013.gada septembra valstī atsākās pensiju indeksācija, paaugstinot mazās pensijas, kuru lielums nepārsniedz 285 *euro*, pensiju paaugstināšana turpinājās arī 2014.gadā un arī 2015.gadā paredzēta pensiju indeksācija.

1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

Neskatoties uz nelabvēlīgo ārējo fonu, ko noteica *euro* zonas valstu vājāka nekā prognozēts ekonomiskā izaugsme, 2013.gadā ārējās tirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās palielinājās par 2,7%. Preču eksporta apjomi palielinājās par 1,5%, savukārt importa apjomi pieauga precīzi par 1%. Straujāks eksporta kāpums nedaudz samazināja negatīvo preču tirdzniecības deficītu.

Šā gada deviņos mēnešos eksporta apjomi turpināja mērenu izaugsmi, pat neskatoties uz to, ka gada pirmajā pusē vēl bija jūtama negatīva ietekmē no AS “Liepājas metalurģis” darbības apturēšanas, savukārt ar otro ceturksni eksportu sāka ietekmēt ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās reģionā, kā rezultātā samazinājās Krievijas rubļa vērtība, un augusta sākuma Krievijas noteiktais importa embargo atsevišķiem pārtikas produktiem.

1.27. att. Latvijas preču eksporta un importa apjomi faktiskajās cenās, milj. euro

Kopumā 2014.gada deviņos mēnešos Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums sasniedza 16721,7 milj. *euro*, salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu pieaugot vien par 0,2% jeb 40,9 milj. *euro*. Eksporta izaugsmes dinamika saglabājas pozitīva, taču pieauguma tempi kļūst arvien lēnāki. Preču eksporta apjoms salīdzinājumā ar 2013.gada deviņiem mēnešiem pieauga par 2%, sasniedzot 7453,4 milj. *euro*. Savukārt importa apjoms samazinājies par 103,3 milj. *euro* jeb 1,1%. Ņemot vērā eksporta un importa pretējās attīstības dinamikas, ārējās tirdzniecības deficīts samazinājies par 12% līdz 1814,9 milj. *euro*.

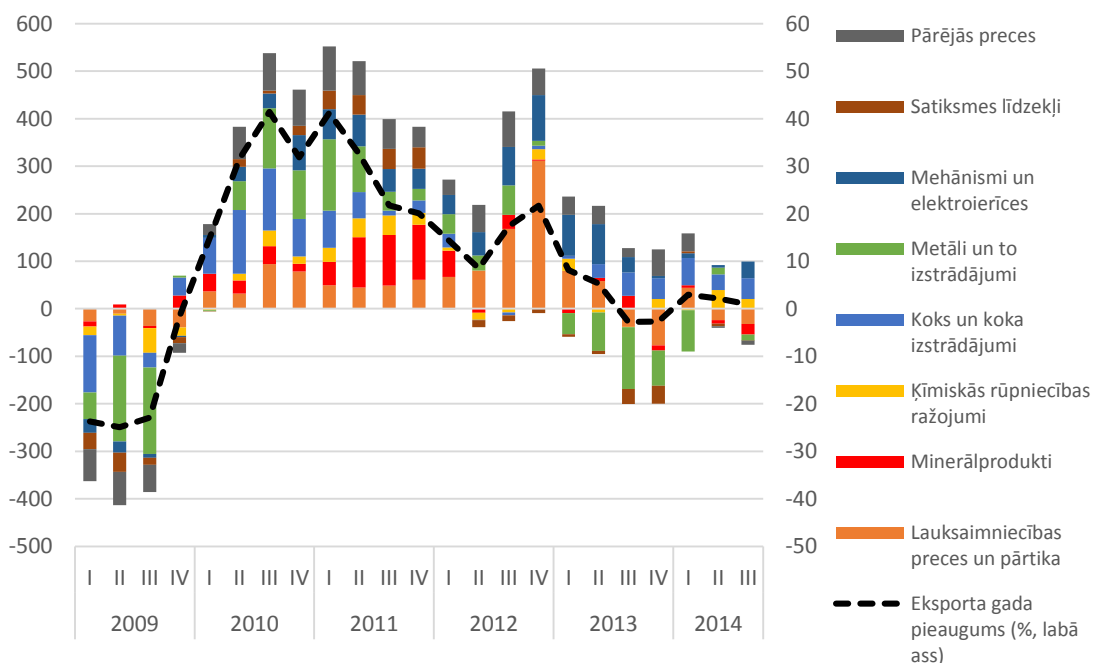
Neskatoties uz pēdējā laika svārstībām atšķirīgu nozaru attīstību tempu un citu ierobežojošo faktoru dēļ, kopumā eksporta apjomi šā gada deviņos mēnešos ir auguši lielākajā daļā Latvijas eksporta nozaru. Lielāko ieguldījumu nodrošināja koka un koka izstrādājumu nozare, kuras eksporta apjomi deviņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu iepriekšējā gadā, palielinājās par 11,2%. Dati par nozares rūpniecības izlaides apjomiem naudas izteiksmē arī uzrāda līdzvērtīgu pieaugumu, taču

analizējot nozares eksporta fiziskos apjomus, pieaugums veido vien 1,3%. Tas liecina, ka tieši augstāka izstrādājumu pievienotā vērtība ir viens no galvenajiem iemesliem nozares eksporta kāpumam.

Neskatoties uz to, ka šā gadā deviņos mēnešos lauksaimniecības un pārtikas preču eksports samazinājies par 0,8%, šīs preču kategorijas struktūra nav viendabīga. Analizējot lielākās šīs kategorijas preču grupas, eksporta kritums vērojams graudaugu kultūras apjomiem – par 2,9%, savukārt alkoholiskajiem un bezalkoholiskajiem dzērieniem ir fiksēts 3% eksporta kāpums. Par vairāk nekā piekto daļu samazinājies zivju un vēžveidīgo eksports, kas ir viena no pārtikas grupām, kuru skar šī gada augusta sākumā noteiktais Krievijas embargo. Taču zivju eksporta apjomu samazinājums bija novērojams jau no februāra mēneša un Krievijas aizliegums importēt šīs preces pēdējos mēnešos tikai pastiprināja negatīvo tendenci. Piena un piena produktu eksports šā gadā deviņos mēnešos salīdzinājumā ar pērnā gada palielinājās par 4,5%, taču augustā un septembrī vērojams kritums par vairāk nekā 25% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu iepriekšējā gadā, kas saistīts ar piena produktu eksporta apturēšanu uz Krieviju.

Strauji turpināja pieaugt ķīmiskās rūpniecības ražojumu eksporta apjomi. To eksports šā gada deviņos mēnešos pieauga par 12,1%, kas galvenokārt saistīts ar ļoti strauju medikamentu eksporta pieaugumu uz Uzbekistānu – par 23,4 milj. *euro* salīdzinājumā ar pagājušā gada atbilstošo periodu. Svārstīgu pieauguma tempu var novērot mehānismu, iekārtu un elektroierīču eksportā, tomēr šā gada deviņos mēnešos nozares eksports bija par 4,5% lielāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika posmā. Dati par rūpniecības izlaidi un rūpniecības apgrozījumu liecina, ka mehānismu un elektroierīču ražošanas apjomi šogad samazinājās, kas norāda uz to, kā minētās grupas eksporta pieaugums notiek uz reeksporta jeb ārvalstu ražojumu apjoma pieauguma rēķina.

Tikmēr metāla izstrādājumu eksports gada deviņos mēnešos samazinājās par 10,4%, ko noteica AS „Liepājas metalurģis” darbības apturēšana. Negatīva eksporta dinamika vērojama arī ar reeksportu saistītajās minerālproduktu un satiksmes līdzekļu nozarēs.

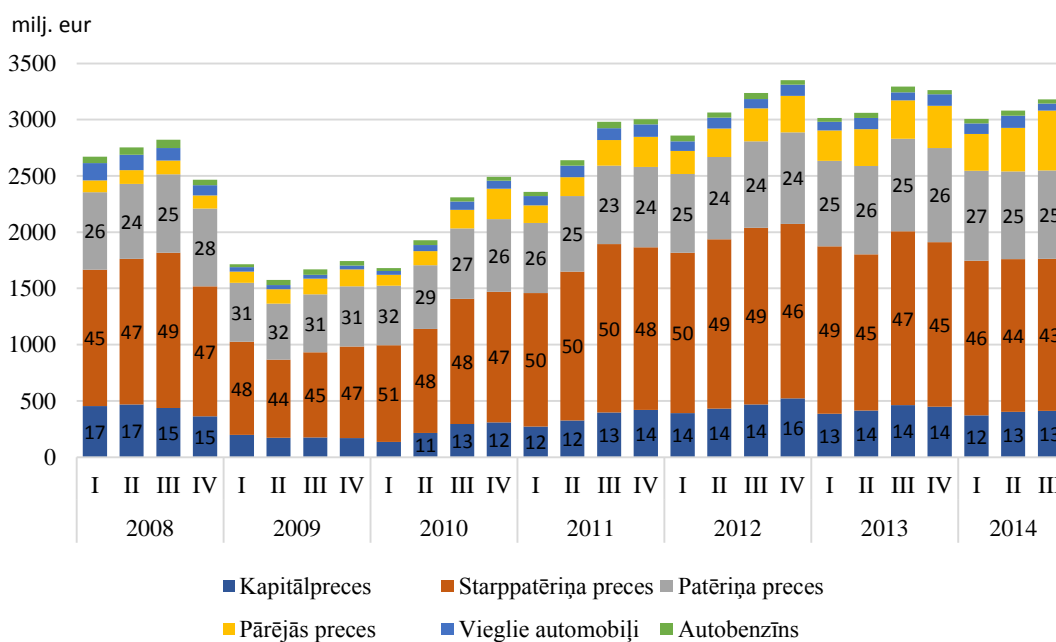
1.28. att. Eksporta apjomu izmaiņas nozaru griezumā, milj. *euro* salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu

2014.gadā galvenās eksporta preces bija lauksaimniecības un pārtikas preces, kas veidoja 18,4% no visa eksporta, koks un tā izstrādājumi – 17,8% un mehānismi un elektroierīces – 16%.

Eksporta tirgu struktūra 2014.gada deviņos mēnešos saglabājās praktiski nemainīga salīdzinājumā ar pērnā gadu – 72,5% preču tika eksportēts uz ES valstīm, bet eksports uz NVS valstīm veidoja 14,7%. Lielākās Latvijas tirdzniecības partnervalstis šā gada deviņos mēnešos bija Lietuva – 18,2%, Igaunija – 11,9%, Krievija – 10,5%, Vācija – 7,1%, Polija – 6,8%, Zviedrija – 5,5% un Lielbritānija – 4,9%. Eksporta īpatsvars uz Lielbritāniju palielinājās par 1,4 procentpunktiem, uz Lietuvu par 1,1 procentpunktu un uz Zviedriju par 0,3 procentpunktiem. Savukārt par 1 procentpunktu samazinājās eksporta īpatsvars uz Igauniju un pa 0,5 procentpunktiem uz Vāciju, Dāniju un Krieviju.

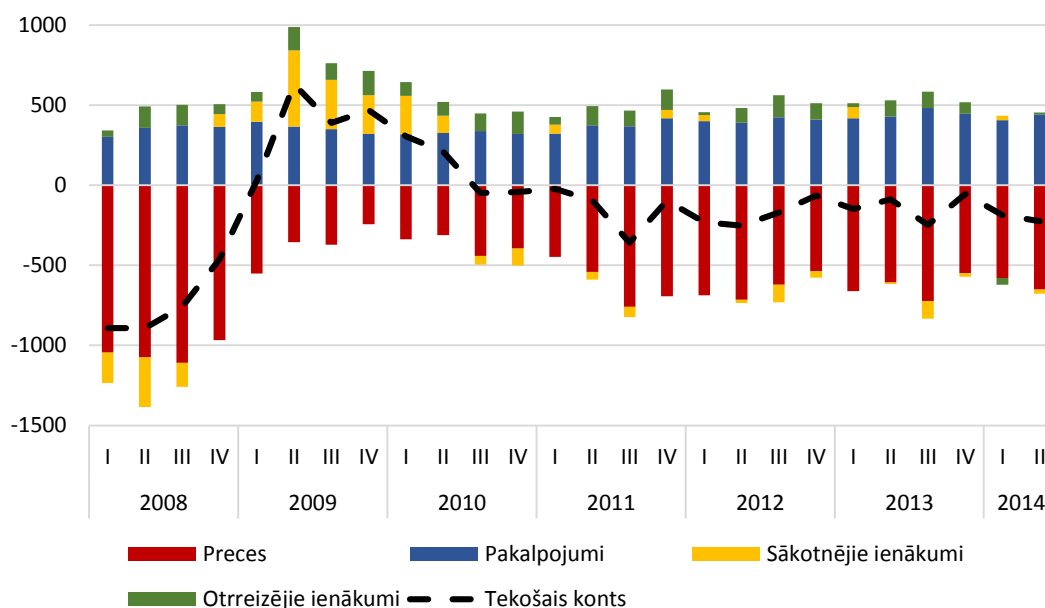
Neskatoties uz Krievijas izaugsmes rādītāju pasliktināšanos un rubļa vērtības samazināšanos attiecībā pret *euro*, kas padara Latvijas preces mazāk konkurētspējīgas cenu ziņā, eksports uz Krieviju šā gada deviņos mēnešos samazinājās tikai par 2,7%. Kritumu noteica nevis sankciju skartās nozares, bet negatīvas tendences sauszemes transportlīdzekļu eksportā, ko pamatā noteica automobiļu reeksporta samazinājums.

Investīciju aktivitātes samazināšanās lielo investīciju projektu pabeigšanas rezultātā, naftas cenu kritums un reeksporta samazināšanās ir galvenie iemesli, kādēļ 2014.gada deviņos mēnešos fiksēts 1,1% importa kritums salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pērnā gadu. Lielākais importa samazinājums bija minerālproduktiem. To imports samazinājās par 17,8%, ko galvenokārt noteica mazāks dabasgāzes patēriņš apkures sezonā siltās ziemas dēļ, kā arī naftas produktu importa samazinājums.gada griezumā samazinājums vērojams arī satiksmes līdzekļu importam - par 7%, kas noticis uz reeksporta samazināšanās rēķina. Otru gadu pēc kārtas vērojama stabili augsta izaugsme koksnes izstrādājumu importā, iezīmējot izejvielu trūkuma problēmu kokrūpniecībā.

1.29. att. Preču importa struktūra pa preču kategorijām, % no importa

Analizējot importa dalījumu ekonomisko kategoriju griezumā, jāatzīmē, ka samazinājušies kapitāla un starppatēriņa preču importa apjomi – attiecīgi par 6,1% un 7,6% salīdzinājumā ar 2013.gada deviņiem mēnešiem. Negatīva tendence novērota jau otro gadu, samazinot šīs kategorijas īpatsvaru kopējā importā. Visticamāk samazinājums saistīts ar ražošanas apjomu samazinājumu valstī.

1.30. att. Latvijas maksājumu bilances tekošais konts, milj. euro⁸

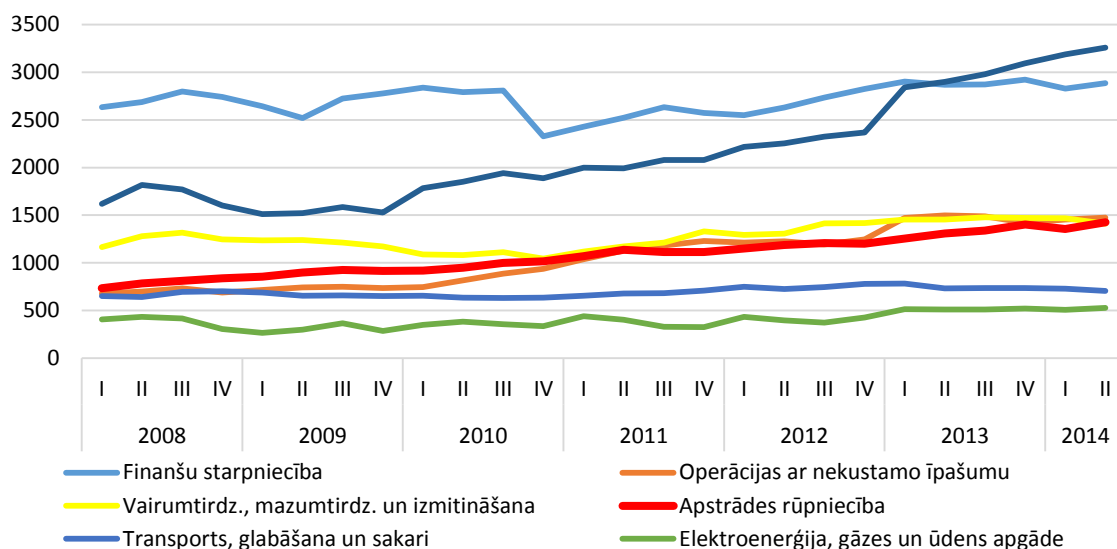
Maksājumu bilances tekošā konta deficīts 2013.gadā sasniedza 2,3% no IKP, kas ir par vienu procentpunktu mazāk nekā gadu iepriekš. To pamatā noteica preču ārējās tirdzniecības negatīvā saldo samazināšanās un pakalpojumu konta eksporta pieaugums.

2014.gadā pirmajā pusgadā preču eksports un imports turpināja mērenu izaugsmi, savukārt pakalpojumu konta ārējais apgrozījums gada laikā praktiski neizmainījās. Tomēr pakalpojuma konta stabili augstais pārpalikums nosedz 68,9% no preču konta deficīta. Būtiski pasliktinājušies sākotnējo un otrreizējo ienākumu konti, kas kopumā palielināja maksājumu bilances tekošā konta deficītu līdz 410,7 milj. euro jeb 3,6% no IKP.

Sākotnējo ienākumu konta saldo samazinājumu šā gada pirmajā pusē ietekmēja gan ES saņemto fondu līdzekļu sarukums, gan ārvalstu uzņēmumu darbība Latvijā un investoriem izmaksātās dividendes. Tomēr šajā gadā vērojama tendence samazināties dividenžu un sadalītās peļņas apjomiem. Otrreizējo ienākumu konta saldo šā gada sešos mēnešos kļuva negatīvs (29,3 milj. euro), ko ietekmēja lielākas iemaksas ES budžetā, kā arī mazāka ES fondu līdzekļu apguve, kas saistīta ar iepriekšējā plānošanas perioda pabeigšanu.

Finanšu konta deficīts darījumu ar parāda vērtspapīriem un atvasinātajiem finanšu instrumentiem ietekmē palielinājās līdz 644,4 milj. euro. Šogad Latvijas valdība emitēja ilgtermiņa euro obligācijas starptautiskajos tirgos 1 miljarda euro apmērā. Tas, no vienas puses, palielināja finanšu konta pasīvu, bet no otras puses, ļāva pārfinansēt EK aizdevumu, jo obligāciju kupona likme ir mazāka nekā kredītu procentu maksājumi. Negatīvā saldo pieaugumu ietekmēja arī ievērojami mazāka ārvalstu tiešo investīciju ieplūde.

⁸ Datu avots: Latvijas Banka

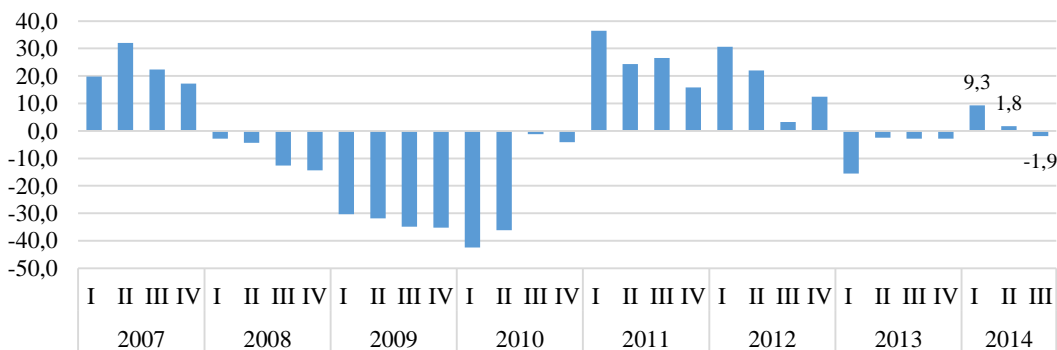
1.31. att. Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā, milj. euro⁹

Kopumā šā gada sešos mēnešos Latvijā ienākošās ārvalstu tiešās investīcijas veidoja 82,1 milj. euro, par 72,1% atpaliekot no investīciju apjoma pagājušā gada attiecīgajā periodā.

Otrā ceturkšņa beigās ārvalstu tiešo investīciju atlikumu apjoms Latvijā sasniedza 11690 milj. euro, kas ir par 3,7% vairāk nekā 2013.gadā otrā ceturkšņa beigās. Vērtējot ārvalstu tiešo investīciju ieplūdi nozaru dalījumā, redzams, ka lielākās investīciju ieplūdes bija apstrādes rūpniecības nozarē. Pozitīvu pieaugumu saglabā lielākais pēc īpatsvara finanšu un apdrošināšanas sektors.

1.2.7. Investīcijas

Investīciju jūtīgums pret ekonomiskā cikla svārstībām ir lielāks nekā citām IKP komponentēm. Lai privātais un sabiedriskais patēriņš vai eksports pielāgotos ekonomikas izmaiņām, ir nepieciešams ilgāks laiks, taču investīciju projektus var salīdzinoši ātri apstādināt, ja ekonomikas palēnināšanās riski ievērojami pieaug. Tas skaidrojams ar to, mazinoties ekonomiskajai aktivitātei, neskaidrība par nākotnes pieprasījumu pieaug un uzņēmumi kļūst piesardzīgāki, konsolidējot savus izdevumus un maksimāli izmantojot esošos resursus. Savukārt ekonomikai atsākot augt, investīcijas var nemainīties vēl ilgu laiku, līdz brīdim, kad ir pilnīga pārliecība par to, ka nākotnē gaidāmā izaugsme būs stabila. Šī iemesla dēļ investīcijas turpināja samazināties līdz 2010.gada beigām, neskatoties uz to, ka pozitīvi IKP pieauguma tempi bija vērojami jau no 2010.gada otrā ceturkšņa.

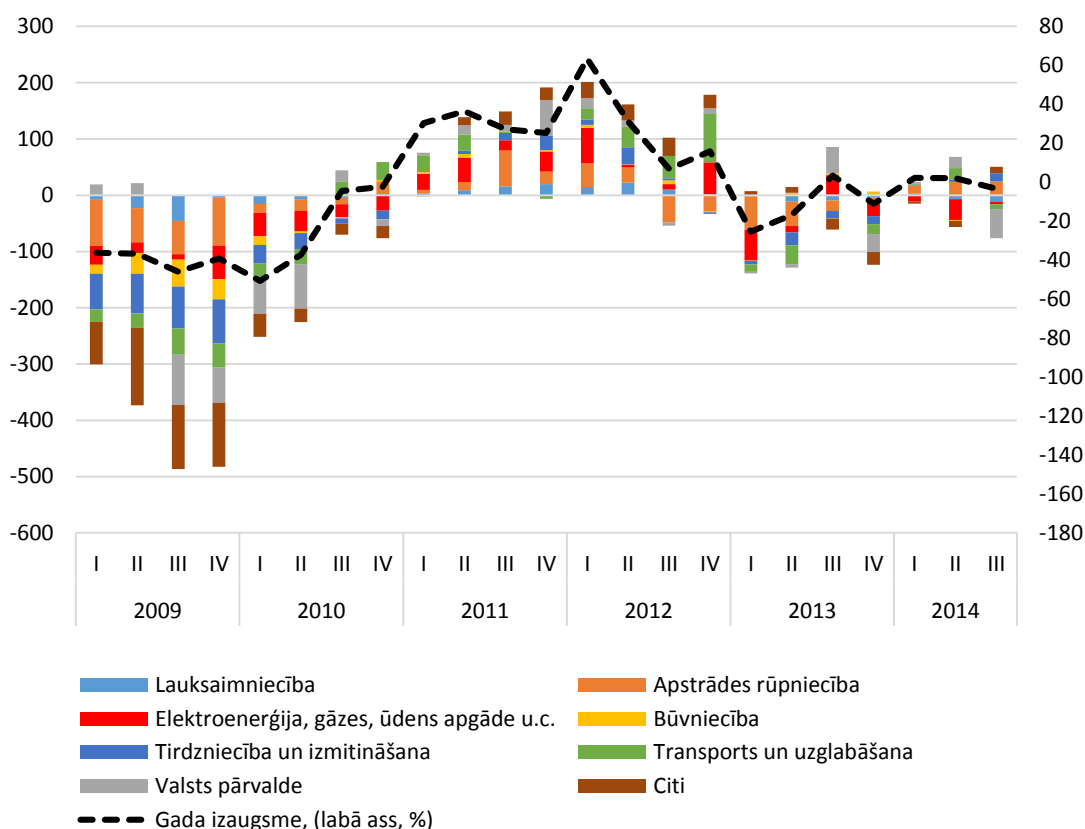
1.32. att. Investīciju pieaugums, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni (salīdzināmās cenās, %)

⁹ Datu avots: Latvijas Banka

Investīciju apjoms 2013.gadā par 35% atpalika no sava vēsturiski augstākā līmeņa 2007.gadā un neskatoties uz to, ka šā gada sākumā vērojams investīciju pieaugums, investīciju apjomi ir samērā svārstīgi, kas galvenokārt saistīts ar ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanos reģionā pēdējā gada laikā un neskaidrību par to, kā situācija varētu attīstīties tuvākajā nākotnē.

Analizējot investīcijas, svarīga ir ne tikai kopējā investīciju dinamika, bet arī tas, kurās nozarēs tiek investēts. Nefinanšu investīciju apjoms šī gada deviņos mēnešos samazinājās par 0,3% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, taču analizējot nefinanšu investīcijas detalizētāk pa nozarēm, var secināt, ka samazinājuma struktūra nav viendabīga. Lielākais kritums vērojams elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādes nozarēs, kopumā par 17,3% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodā, ko noteica liela AS “Latvenergo” investīciju projekta (Rīgas TEC 2 enerģētiskās daļas rekonstrukcija) pabeigšana. Kritums vērojams arī lauksaimniecības nozarē – par 15,6% un valsts pārvaldē – par 8,3%.

Zīmīgi, ka uz preču un pakalpojumu eksportu orientētajās nozarēs vērojami lielāki investīciju pieauguma tempi. Investīcijas apstrādes rūpniecībā šā gada deviņos mēnešos bija par 34,1% lielākas nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā, taču tik liels pieaugums saistīts ar investīciju zemu bāzi 2013.gadā šajā nozarē, kam galvenais iemesls bija pērn fiksētais investīciju apjomu samazinājums pārtikas un koksnes produktu ražošanā. Pieaugums bija vērojams arī transporta un uzglabāšanas nozarē - par 5,3%. Savukārt investīcijas uz iekšējo patēriņu vērstajā vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarē pieauga par 18,6%.

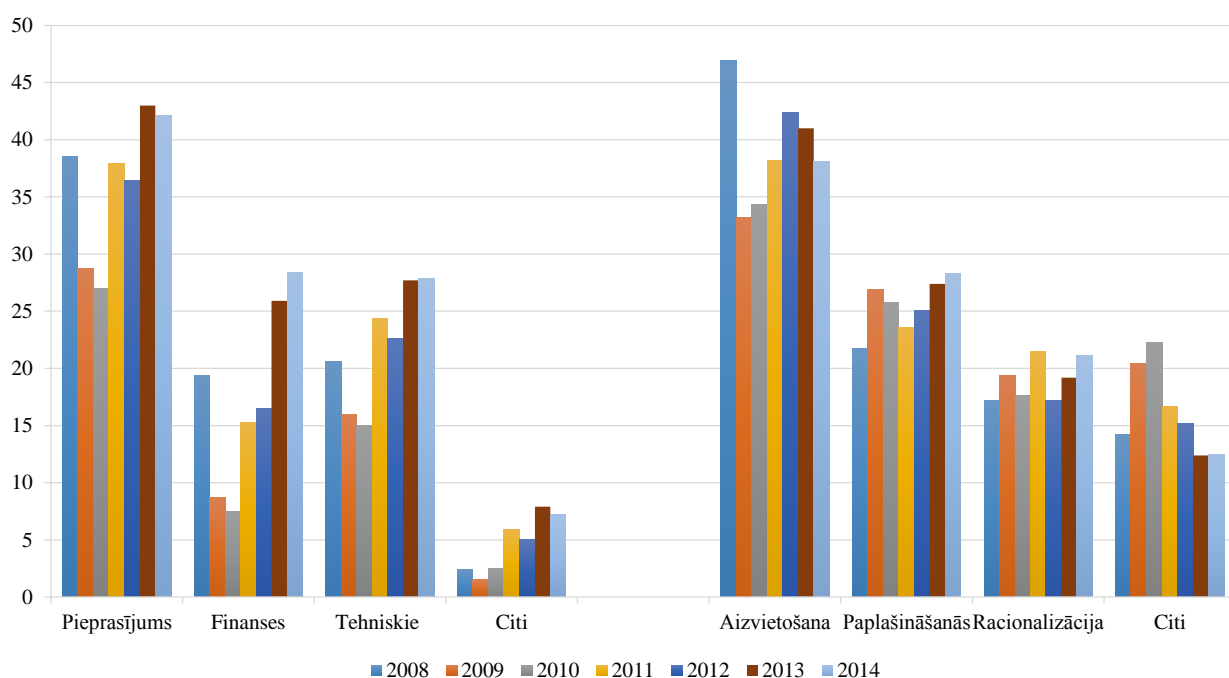
1.33. att. Nefinanšu investīciju pieaugums pa nozarēm, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, milj. euro

Faktorus, kas nosaka investīciju aktivitāti, var sadalīt divās grupās. Viena grupa ir saistīta ar ārējiem faktoriem, kurus uzņēmums nevar tieši ietekmēt – kopējais pieprasījums, finansējuma pieejamība, tehnoloģiju attīstība un citi. Savukārt otra faktoru grupa ir attiecināma uz lēmumu pieņemšanas procesu uzņēmumā, t.i. raksturo mērķi, kādēļ uzņēmums izšķiras par investīciju

veikšanu, piemēram, nolietotu iekārtu aizvietošana, ražošanas paplašināšana, ražošanas procesu racionalizācija un citi.

Kā liecina EK uzņēmēju apsekojuma dati, svarīgākais faktors, kas ietekmē investīciju lēmumus, pēdējos gados ir tieši pieprasījums. Taču pēc strauja ekonomikas kāpuma pēckrīzes periodā Ukrainas konflikta dēļ šogad ir pasliktinājies ģeopolitiskā situācija reģionā. Papildus tam ārējo ekonomisko vidi negatīvi turpina ietekmēt arī ļoti vājā *euro* zonas ekonomikas attīstība, kā rezultātā pieprasījuma faktora nozīme 2014.gadā ir nedaudz samazinājusies. Pieaugusi ārējā nenoteiktība negatīvi ietekmē gan iekšējo mājsaimniecību patēriņu, gan ārējo pieprasījumu, ko parāda fakts, ka Latvijas eksporta pieauguma tempi pēdējā gada laikā palēninās.

Tajā pašā laikā apstrādes rūpniecības apsekojuma dati liecina, ka atsevišķās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs vērojami augsti jaudu noslodzes rādītāji, norādot uz nepieciešamību pēc jaunām investīcijām. Tādējādi šobrīd vērojama situācija, ka uzņēmumu jaudu noslodzes ir augstas, un tās būtu nepieciešams palielināt, bet nestabila ārējā vide ir viens no faktoriem, kas kavē uzņēmējus pieņemt lēmumus par labu investīciju projektu realizēšanai.

1.34. att. Investīcijas ietekmējošie faktori¹⁰

Pēdējos divos gados pieejas finansēm kā investīcijas veicinoša faktora nozīme ir būtiski pieaugusi. Taču piesardzīgā komercbanku kredītu izsniegšanas politika, kas saistīta ar pārmērīgo pirmskrīzes kredītēšanas pieredzi, ierobežo uzņēmumu iespējas iegūt finansējumu investīciju projektu īstenošanai.

Kopš krīzes sākuma komercbanku kredītēšanas standarti ir kļuvuši ievērojami stingrāki, kā rezultātā ne visiem uzņēmumiem ir iespēja saņemt aizdevumus investīciju projektu īstenošanai. Šī problēma ir īpaši aktuāla mazajiem un mikro uzņēmumiem kuriem nav kredītvēstures, ir zems pašu kapitāls, kā arī ir nepietiekams kredīta nodrošinājums.

Tajā pašā laikā komercbankas norāda arī uz pieprasījuma pēc kredītiem samazinājumu. Tā rezultātā uzņēmumi, kuriem ir labi finanšu darbības rādītāji, nav ieinteresēti papildus finansējuma piesaistē, pat neskatoties uz samēra zemām kredītu procentu likmēm. Šāda tendence raksturīga pieprasījumam pēc ilgtermiņa aizdevumiem no lielajiem uzņēmumiem.

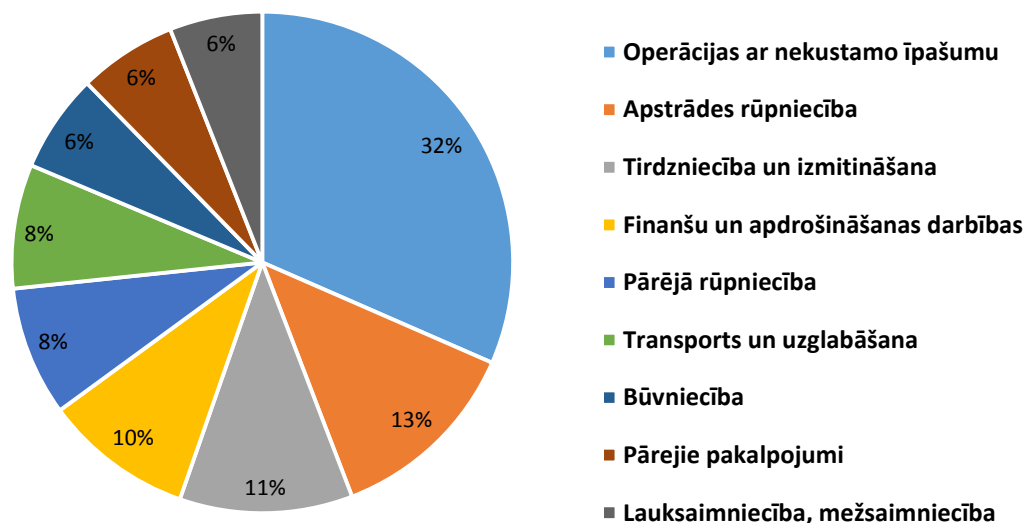
¹⁰ Datu avots: EK

Jāatzīmē, ka citu finanšu līdzekļu piesaistes veidi Latvijā ir ierobežoti, piemēram, riska kapitāls ir maz attīstīts, bet obligāciju emitēšana ir salīdzinoši dārgs pasākums un to nevar atļauties visi. Tā rezultātā finanšu līdzekļu nepietiekamība ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas pašlaik bremsē privāto investīciju apjomu palielināšanu.

Neskatoties uz to, ka šā gada trešajā ceturksnī komercbanku kredītportfelis palielinājās par 0,9% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, gada laikā ir vērojama lejupvērsta dinamika. Kopējais izsniegto kredītu atlikums 2014.gada trešajā ceturksnā beigās bija 14,8 miljardi *euro*, kas ir par 6,2% mazāk nekā pirms gada. Lielāko daļu jeb 87,6% komercbanku kredītportfeļa veidoja rezidenti izsniegtie kredīti - 12,9 miljardu *euro* apmērā, ko pamatā veido uzņēmējdarbības un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti. Samazinās arī no jauna izsniegto kredītu apjoms rezidenti, kopumā līdz šā gada septembrim tika izsniegti kredīti 930,9 milj. *euro* apmērā, kas bija par 36,3% mazāk nekā pagājušā gada atbilstošajā periodā. Savukārt nerezidenti no jauna izsniegto kredītu apjoms gada laikā nedaudz pieauga.

Uzņēmējdarbības izsniegto kredītu atlikums joprojām turpināja samazināties, 2014.gada trešā ceturksnā beigās uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikums veidoja 6,6 miljardus *euro*, kas ir par 5,9% mazāk nekā pagājušā gada atbilstošajā periodā. Negaidīti liels kritums vērojams no jauna izsniegto kredītu apjomam – par 31,8% salīdzinājumā ar 2013.gada deviņiem mēnešiem. Neskatoties uz tik lielu kritumu, uzņēmējdarbības no jauna izsniegto kredītu īpatsvars pat nedaudz pieauga – līdz 54,3% no visiem rezidenti izsniegtajiem kredītiem, ko ietekmēja vēl straujāks izsniegto kredītu samazinājums finanšu institūcijām. Mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums arī turpināja samazināties, 2014.gada trešā ceturksnā beigās mājsaimniecībām izsniegto atlikums veidoja 5,7 miljardus *euro*, kas ir par 8,2% mazāk nekā pirms gada. No jauna izsniegto kredītu apjoms gada laikā praktiski neizmainījās, pieaugot vien par 0,1%.

1.35. att. Tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu atlikumu struktūra

Tautsaimniecības nozaru dalījumā vislielākās kredītu atlikumu izmaiņas bija nekustamā īpašuma un vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarēs, kuru kredītportfelis saruka attiecīgi par 5,5% un 14,2%. Savukārt lielāko pozitīvo pieaugumu nodrošināja finanšu un apdrošināšanas nozare, kur kredītportfelis salīdzinājumā ar 2013.gada trešo ceturksni palielinājās par 26,8%.

Sakarā ar pēdējā gada laika politiskajiem notikumiem Ukrainā un nelabvēlīgiem apstākļiem pasaules finanšu tirgos, šajā gadā var novērot arī vāju ārvalstu tiešo investīciju plūsmu intensitāti. Kopumā divos ceturksņos ārvalstu tiešo investīciju apjoms Latvijas ekonomikā ir palielinājies par 82,1 milj. *euro*, kas ir būtiski mazāk nekā iepriekšējā gadā. Jāatzīmē, ka līdzīgas tendences ir vērojamas arī kaimiņvalstīs.

Tomēr neskatoties uz investīciju salīdzinoši vājo pēdējā laika izaugsmi, jāatzīmē, ka pēdējos gados Latvijas investīciju klimats būtiski uzlabojies. To apliecina tas, ka pēdējo trīs gadu laikā Latvija par 8 vietām ir pacēlusies Pasaules Bankas *Ease of Doing Business* reitingā, ieņemot augsto 23. vietu starp 189 pasaules ekonomikām. Papildus tam visas trīs lielākās starptautiskās reitingu aģentūras ir paaugstinājušas Latvijas kredītreitingu un noteikušas stabilu nākotnes vērtējumu. Tādējādi ārējās vides faktoriem uzlabojoties un mazinoties nenoteiktības faktoriem, investīciju apjomiem atkal vajadzētu sākt palielināties.

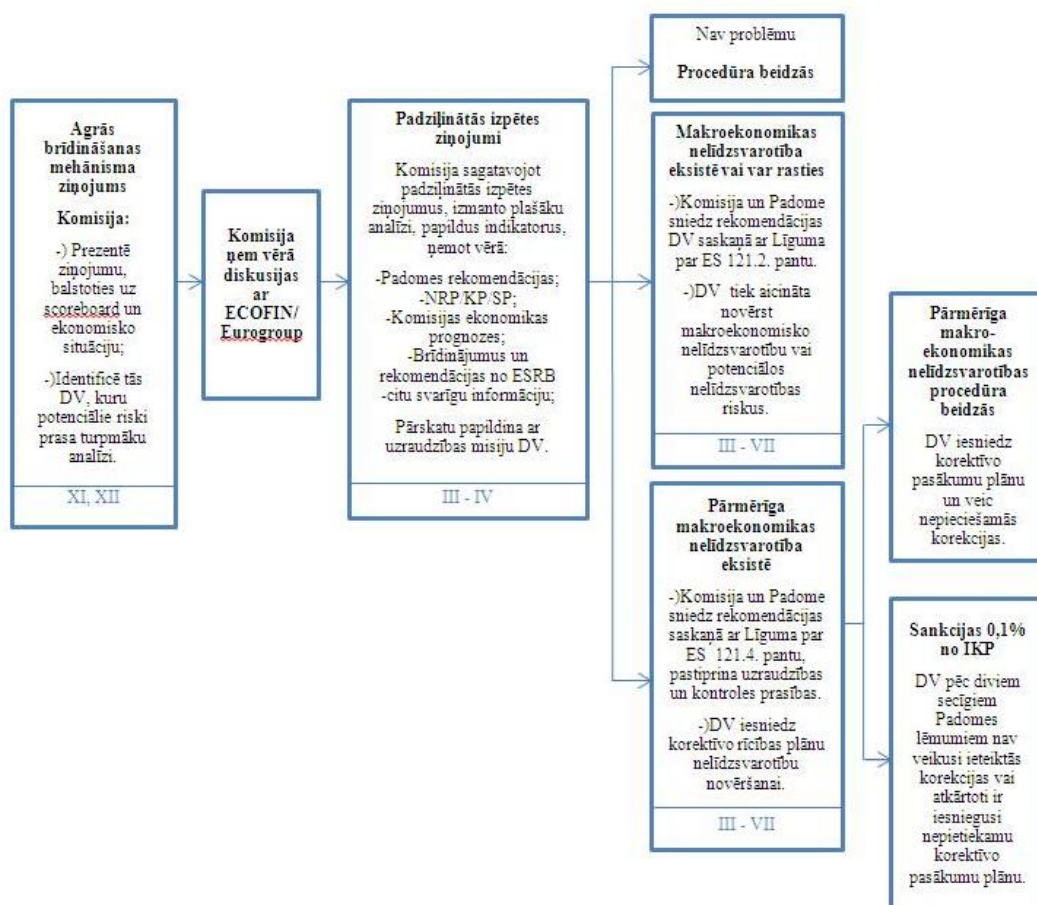
1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES

ES makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība

ES 2011.gada beigās tika pieņemta likumdošanas pakete (sešpaka), kuras mērķis bija stiprināt Stabilitātes un izaugsmes pakta (turpmāk – SIP) funkcionēšanu un papildus budžeta uzraudzībai, paplašināt fiskālo un makroekonomisko nelīdzsvarotību monitoringu ES dalībvalstīs un *euro* zonā. Divas no sešpakas regulām attiecas uz makroekonomiskās nelīdzsvarotības risku identificēšanu un novēršanu, četras ietver fiskālos jautājumus.

Uz Latviju kā ES dalībvalsti, attiecās Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.novembra regula Nr.1176/2011, kurā atrunāta makroekonomisko nelīdzsvarotību novēršanas un koriģēšanas kārtība, un, sākot ar 2014.gada 1. janvāri (pēc Latvijas pievienošanās *euro* zonai) Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.novembra regula Nr.1174/2011 par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanā *euro* zonā. Regula par makroekonomikas nelīdzsvarotības koriģēšanu *euro* zonā paredz finanšu sankcijas makroekonomiskās disciplīnas pārkāpšanas gadījumā. Regulā ir atrunātas arī iespējamās finanšu sankcijas tām *euro* zonas valstīm, kurās netiek novērsta konstatētā pārmērīgā makroekonomiskā nelīdzsvarotība. Soda sankcijas veido ikgadēja soda nauda vai procentus nesošs depozīts, kas ir 0,1% no attiecīgās dalībvalsts iepriekšējā gada IKP. Ir atrunāti arī tie gadījumi, kuros EK soda naudu vai procentus nesošo depozītu var samazināt vai atcelt pēc nepieciešamo korekciju veikšanas, pēc *euro* zonas valsts pieprasījuma vai ārkārtas ekonomiskās situācijās.

Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzības un analīzes rezultāti tiek apkopoti ikgadējā Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā, kas ir makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūras sākumpunkts Eiropas Semestra ietvaros. Ziņojumā analizēta ekonomiskā situācija un indikatoru sistēmā (scoreboard) iekļauto rādītāju izpilde. Agrās brīdināšanas ziņojums ir skrīninga instruments, kura mērķis ir savlaicīgi identificēt un apzināt ES makroekonomikas nesabalansētības. Ekonomiskās situācijas izvērtēšanā EK ņem vērā vispusīgu ekonomikas stāvokli – mehāniska rādītāju neizpilde nav viennozīmīgs iemels padziļinātas ekonomikas izpētes veikšanai. Makroekonomikas nelīdzsvarotību identificēšanas un novēršanas procedūru veido vairāki sistemātiski soļi:

1.36.att. Pārskats par makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūru

2014.gada Agrās Brīdināšanas mehānisma ziņojums

2013.gada 13. novembrī publicēja Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumu, kurā tika ierosināts veikt padziļināto makroekonomikas analīzi 16 dalībvalstīs. Latvijai padziļinātās izpētes ziņojuma ietvaros netika vērtēta.

- Francija, Itālija, Ungārija – šajās dalībvalstīs EK norādīja uz nepieciešamību īstenot izšķirošus politiskus pasākumus.
- Spānija un Slovēnija – padziļinātās izpētes ziņojuma ietvaros bija jānosaka, vai valstīs pastāv pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība.
- Beļģija, Bulgārija, Dānija, Malta, Nīderlande, Somija, Zviedrija un Lielbritānija – padziļinātās izpētes ziņojuma mērķis bija noskaidrot, vai attiecīgajās valstīs makroekonomiskā nesabalansētība vēl pastāv.
- Vācija un Luksemburga – padziļinātās izpētes ziņojums tika ierosināts ar mērķi identificēt iespējamo makroekonomisko nesabalansētību.
- Horvātija – padziļinātā izpētes ziņojuma mērķis būtu identificēt potenciālos riskus.

Ziņojuma ietvaros tika izcelta valdības budžeta deficīta samazināšana un būtiski cenu konkurētspējas uzlabojumi, ko veicināja kā strukturālās reformas, tā arī tirgus spiediens. Līdzās tam tika identificētas arī vairākas paaugstināta riska zonas. Uzmanība tika vērsta pārmērīga privātā sektora parāda apjomam, kurš, neraugoties uz pēdējā laikā ļoti zemu vai pat negatīvu kreditēšanas darbību demonstrē salīdzinoši lēnu samazināšanās dinamiku un nepietiekamu starptautisko investīciju pozīcijas uzlabošanu valstīs ar augstu parāda īpatsvaru.

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā skata divas rādītāju grupas – 11 pamata rādītājus un papildus rādītājus. Pamata rādītāji, kuriem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās svārstību robežas ir:

1. Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējā
2. Starptautiskā investīciju bilance, % no IKP
3. Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflat.), izmaiņas 3 gados
4. Eksporta tirgus daļa, % izmaiņas 5 gados
5. Darbaspēka vienības izmaksas, % izmaiņas 3 gados
6. Mājokļu cenu izmaiņas, % gadā
7. Privātā sektora kredītu plūsma, % no IKP
8. Privātā sektora parāds, % no IKP
9. Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP
10. Vidējais bezdarba līmenis 3 gados
11. Finanšu sektora saistības, % izmaiņas

Pilnvērtīgākas makroekonomiskās situācijas apzināšanai būtu lietderīgi apskatīt makroekonomiskās nelīdzsvarotības raksturojošo rādītāju dinamiku.

1.4. tabula. Makroekonomisko nesabalansētību raksturojošie rādītāji par Latviju¹¹

Gads	Ārējās nelīdzsvarotības					Iekšējās nelīdzsvarotības					
	Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējā	Starptautiskā investīciju bilance, % no IKP	Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflat.), izmaiņas 3 gados	Eksporta tirgus daļa, % izmaiņas 5 gados	Darba-spēka vienības izmaksas, % izmaiņas 3 gados	Mājokļu cenu izmaiņas, % gadā	Privātā sektora kredītu plūsma, % no IKP	Privātā sektora parāds, % no IKP	Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP	Vidējais bezdarba līmenis 3 gados	Finanšu sektora saistības, % izmaiņas
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	9.	10.	11.	11.
Slietnis	-66,6667	-35%	-/+ 5% eirozona -/+ 11% ne-eirozona	-6%	9% eirozona 12% ne-eirozona	6%	15%	160%	60%	10%	19%
2001	-7,1	-37,6	13,3	14,9	-1,4	-1	8,9	50	14	13,6	20,2
2002	-6,4	-41,3	5,1	13,9	-4,9	71,7	9,8	54	14	13,1	24,7
2003	-7,5	-43,8	-7,1	10,1	2,1	21,6	14,3	62	15	12,4	23,6
2004	-9,3	-52,3	-6,9	29,8	10,5	-3,4	18,1	75	15	11,8	35,6
2005	-11,2	-59,6	-4,4	43,5	29,2	23,1	26,4	95	13	10,7	41
2006	-16	-69,9	4,8	32	42,9	9,2	43	122	11	9,3	47,8
2007	-19,2	-74,7	11,1	45,7	71,4	24	36,6	128	9	7,8	36,7
2008	-19,4	-79	24	41,1	79,4	-13	14,3	132	20	7,3	7,8
2009	-9	-82,7	23,7	31,7	42	-39,3	-6,1	147	37	10,9	-8,1
2010	-0,5	-80,3	8,7	13,9	-0,3	-9,3	-8,7	140	45	15,3	-0,1
2011	3,1	-73,3	-0,6	23,6	-15	4,9	-2,5	125	42	18,1	-4,5
2012	-0,6	-67	-8,5	12,3	-5,8	-0,6	-1 (p)	91,7(p)	41	16,9	4,1 (p)
2013	-2,8	-65,1	-0,6	8,4	10,5	6,6	0,8	90,9	38,2	14,4	5,2

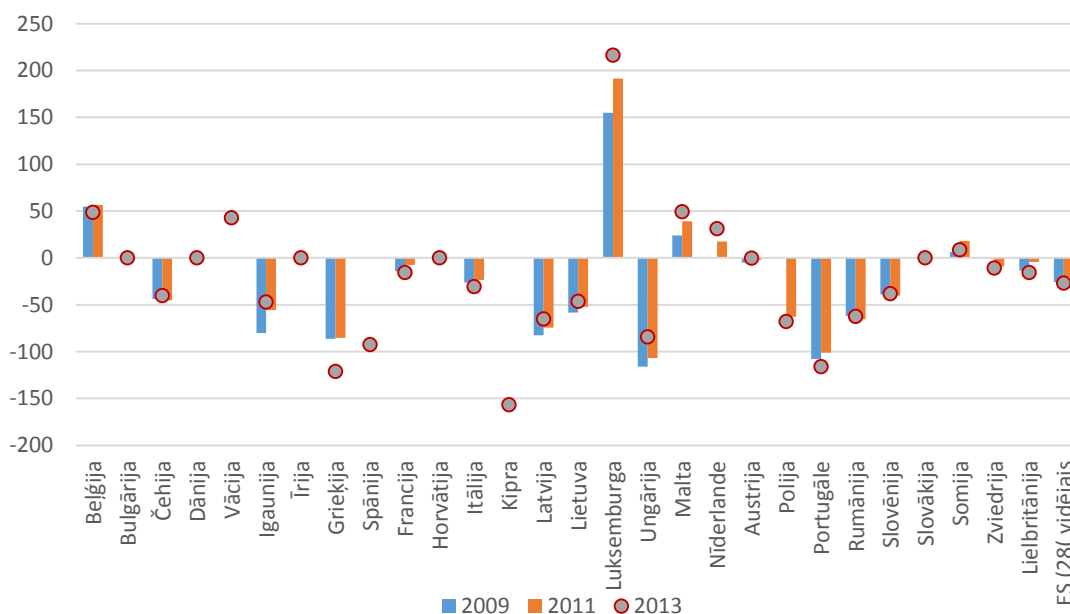
Analizējot Latvijas rādītāju izpildi dinamikā, uzmanība būtu jāpievērš diviem rādītājiem, kuri netika izpildīti kopš procedūras uzsākšanas - starptautiskā investīciju bilance, % no IKP, kuras robežslietnis ir noteikts -35% apmērā no IKP un 3 gadu vidējais bezdarba līmenis, kuram pēc pieņemtajām normām nevajadzētu pārsniegt 10%. Vērtējot ilgtermiņā, starptautiskās investīciju bilances¹² noteiktais -35% no IKP mērķlīmenis Latvijā tika konstanti pārsniegts pēdējos 10 gadus. Laika periodā no 2001. līdz 2008.gadam, demonstrējot konsekventu pieauguma tempu, rādītājs

¹¹ Datu avots: EK

¹² Starptautisko investīciju bilance – Starptautisko investīciju bilance ir statistikas pārskats, kas atspoguļo Latvijas finanšu prasību un finanšu saistību pret pārējām valstīm atlikumu vērtību un sastāvu noteiktā datumā, gan aktīvi, gan pasīvi ietver tiešās investīcijas, portfeļieguldījumus, atvasinātos finanšu instrumentus un citus ieguldījumus, bet aktīvi – arī rezerves aktīvus. /www.bank.lv/

divreiz pārsniedza pieļaujamo līmeni, 2009.gadā sasniedzot -82,7% atzīmi. Kopš makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūras ieviešanas, Latvijas starptautisko investīciju bilance demonstrēja mērenu samazināšanās dinamiku. Tas skaidrojams ar nekustamo īpašumu tirgus “burbuļa plīsumu” un banku strauji pieaugošās kreditēšanas apturēšanu. Sākot ar 2010.gadu, lai arī arvien būtiski pārsniedzot kritēriju, rādītājs attiecībā pret atsauces vērtību uzlabojas un 2014.gada ziņojumā sasniedza -67% atzīmi, salīdzinot ar -73,3% iepriekšējā gadā.

Kā liecina Eurostat dati, Latvijas starptautiskās investīciju bilances absolūtās vērtībās 2013.gadā stabilizējās sasniedzot -15 miljardu *euro* līmeni. Būtiska starptautiskās investīciju bilances absolūtās vērtības samazināšanās tika vērota pirmskrīzes gados. 2004.gadā bilances neto vērtība veidoja apmēram -5,8 miljardus *euro*, jau 2008.gadā sasniedzot -18 miljardus *euro*. Neraugoties uz nelielu pieaugumu 2009.gadā, bilancei uzlabojoties no -18 līdz -15,8 miljardiem *euro*, pēdējos četros gados būtiskas absolūtās vērtības svārstības netika konstatētas. Būtisku rādītāja uzlabošanās neredzēsīm arī 2015.gada agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros. Starptautisko investīciju bilancei turpinot pēdējo gadu dinamiku, ar lielu pārliecību var apgalvot, ka attiecīgā rādītāja robežvērtību pārsniegšanai nebūtu jāklūst par iemeslu Latvijas iekļaušanai padziļinātās izpētes ziņojumā. Attiecīgā rādītāja kontekstā būtisks ir arī IKP izaugsmes temps, kas ļauj zināmās robežās pieaugt arī starptautisko investīciju neto pozīcijai.

1.37.att. Starptautiskā investīciju bilance, % no IKP¹³

Otrs rādītājs, kuru Latvija neizpilda, ir pēdējo 3 gadu vidējais bezdarba līmenis, kuram agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros noteiktais robežlīmenis ir 10%. 2014.gada agrās brīdināšanas ziņojuma dati liecina, ka, neraugoties uz robežvērtības pārsniegšanu, 3 gadu vidējais bezdarba līmenis saglabāja pozitīvu samazināšanās dinamiku. Lai arī attiecīgais rādītājs references vērtību pārsniedz arī 2015.gada agrās brīdināšanas mehānisma ietvaros, rādītāju ietekmējošās krīzes gadu negatīvās sekas turpina samazināties.

Vērtējot potenciālos riskus, Latvijas gadījumā uzmanība būtu jāvērs mājokļu cenu izmaiņām. Riskiem, kas saistīti ar mājokļu cenu izmaiņām un iespējamo robežvērtības pārsniegšanu ir vairāki iemesli. Kā pirmo var minēt krīzes izraisīto mājokļu cenu samazinājumu laika periodā no 2008. līdz 2010.gadam, kad mājokļu cenas samazinājās par 52%. Salīdzinoši nelielas cenu korekcijas pēc tik būtiska samazinājuma var būt par iemeslu agrās brīdināšanas mehānisma ietvaros pieļautā gada cenu pieauguma 6% apmērā pārsniegšanai. Otrs mājokļu cenu līmeni ietekmējošs faktors ir izmaiņas

¹³ Datu avots: EK

migrācijas likumā, kas veicināja lielu interesi īpašumu iegādē no citu valstu, īpaši NVS rezidentu, puses. Lai arī ārvalstu rezidenti aktīvi darbojas tieši dārgāko īpašumu tirgus daļā, tas ietekmē cenu izmaiņas arī pārējos nekustamā īpašuma tirgus segmentos. Kā liecina CSP sniegtie dati, 2014.gada pirmos divos ceturkšņos mājokļu cenu indekss pieauga vidēji par 9,4%. Rezultātā 2015.gada agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā mājokļu cenu izmaiņas pārsniedza pieļaujamo robežlīmeni, uzrādot 6,6% gada cenu pieaugumu.

Līdzās jau minētajiem riskiem būtu jāmin arī reālais efektīvais kurss, kuram ir noteiktas divējādas pieļaujamās robežvērtības - *euro* zonas valstīm noteikts +/-11% koridors, un +/- 5% ne-*euro* zonas valstīm. Pēdējo reizi attiecīgais rādītājs Latvijā pārsniedza atrunātās 3 gadu vidējās pieļaujamās izmaiņas 2009.gadā. Salīdzinot ar 2012.gada agrās brīdināšanas mehānisma datiem, Latvijas reālais efektīvais valūtas kurss 2013.gadā demonstrēja 8,1% samazinājumu, kas labvēlīgi raksturo nacionālās ekonomikas konkurētspēju. 2014.gada ziņojumā rādītāja vērtība sasniedza -8,5% līmeni. Lai arī pēdējo gadu dinamika ir vērtējama pozitīvi, uzmanība būtu jāvērs tam, ka līdz ar pievienošanos *euro* zonai Latvijai tiks piemēroti stingrāki rādītāja pieļaujamo svārstību kritēriji. 2014.gada ziņojuma ietvaros, neraugoties uz divu rādītāju neizpildi, savstarpēji salīdzinot ES dalībvalstu agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā ietvertos datus, Latvija demonstrēja vienu no labākajiem rezultātiem.

1.5. tabula. Makroekonomisko nesabalansētību raksturojošie rādītāji par ES¹⁴

2012 Gads	Ārējās nelīdzsvarotības					Iekšējās nelīdzsvarotības					
	Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējā	Starptautiskā investīciju bilance, % no IKP	Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflat.), izmaiņas 3 gados	Eksporta tirgus daļa, % izmaiņas 5 gados	Darbspēka vienības izmaksas, % izmaiņas 3 gados	Mājokļu cenu izmaiņas, % gadā	Privātā sektora kredītu plūsma, % no IKP	Privātā sektora parāds, % no IKP	Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP	Vidējais bezdarbības līmenis 3 gados	Finanšu sektora saistības, % izmaiņas
Robežsliekšnis	<-4, >6	<-35	±-5 & ±-11	<-6	>9 & >12	>6	>14	>133	>60	>10	>16.5
Beļģija	-0,4	48	-4,3	-14,9	6,6	-0,2	-1,5	146	100	7,7	-3,9
Bulgārija	-0,9	-80	-4	4,8	7,4	-5,3	2,5	132	19	11,3	10,1
Čehija	-3	-50	0,4	-4,2	3,9	-3,9	0,6	72	46	7	5,4
Dānija	5,9	37,5	-7,7	-18,6	1	-5,1	6,1	238,9	45,4	7,5	5
Vācija	6,5	42	-8,9	-13,1	3	1,8	1,5	107	81	6,2	4,4
Igaunija	0,9	-54	-3,4	6,5	-2,8	3,5	4,7	129	10	13,2	12,9
Īrija	2,3	-112	-12,2	-16,3	-10,4	-11,7	-1,6	306	117	14,4	-0,7
Grieķija	-7,5	-109	-4,5	-26,7	-8,1	-12,4	-6,8	129	157	18,2	-3,4
Spānija	-3,1	-93	-5,2	-14,6	-5,6	-16,9	-10,5	194	86	22,3	3,3
Francija	-1,8	-21	-7,8	-14	4,1	-2,3	3,5	141	90	9,9	-0,1
Itālija	-2,3	-25	-6,2	-23,8	3,1	-5,4	-1	126	127	9,2	7,1
Kipra	-6,7	-82	-5,8	-26,6	0,8	-2,2	10	299	87	8,7	-1,9
Latvija	-0,6	-67	-8,5	12,3	-5,8	-0,6	-1	91,7	41	16,9	4,1
Lietuva	-1,3	-53	-6,7	29,3	-4,6	-3,2	-0,3	63	41	15,6	-0,3
Luksemburga	7	169	-2,3	-18,3	9,8	2,5	-5	317	22	4,8	11,3
Ungārija	0,6	-103	-1,2	-17,8	4,4	-9,2	-6,1	131	80	11	-8,3
Malta	-1,6	25	-7,7	4,5	4,9	0,3	-1,6	155	71	6,6	4,1
Nīderlande	8,8	47	-6	-12	3,3	-8,7	0,2	219	71	4,7	4,9
Austrija	2,2	0	-4,7	-21,2	4,1	:	2,7	147	74	4,3	-0,9

¹⁴ Datu avots: EK

2012 Gads	Ārējās nelīdzsvarotības					Iekšējās nelīdzsvarotības					
	Tekošā konta bilance, % no IKP, 3 gadu vidējā	Starptautiskā investīciju bilance, % no IKP	Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflat.), izmaiņas 3 gados	Eksporta tirgus daļa, % izmaiņas 5 gados	Darbspēka vienības izmaksas, % izmaiņas 3 gados	Mājokļu cenu izmaiņas, % gadā	Privātā sektora kredītu plūsma, % no IKP	Privātā sektora parāds, % no IKP	Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP	Vidējais bezdarbības līmenis 3 gados	Finanšu sektora saistības, % izmaiņas
Polija	-4,6	-67	1,3	1,3	4,4	-5,9	3,4	75	56	9,8	9,6
Portugāle	-6,5	-115	-4	-16	-5,3	-8,6	-5,4	224	124	13,6	-3,6
Rumānija	-4,4	-68	-1,9	5,9	4,8	-9,2	0,9	73	38	7,2	5,3
Slovēnija	1,2	-45	-4,5	-19,9	0,4	-8,4	-2,9	114	54	8,1	-0,8
Slovākija	-1,7	-64	-3,2	4,2	0,9	-5,9	3,2	73	52	14	2,6
Somija	-0,5	18	-8,3	-30,8	4,8	-0,5	9	158	54	8	-0,2
Zviedrija	6,2	-10	10,1	-18,8	0,7	-0,2	1,8	212	38	8,1	4,4
Lielbritānija	-2,8	-9	5,8	-19	6,1	-0,9	2,6	179	89	7,9	-4,3
Horvātija	-0,5	-89	-8,3	-24,7	0,8	-2,4	-2,1	123	56	13,8	0,9

Vērtējot ES līmenī aktuālākos riskus, uzmanība būtu jāpievērš vispārējai eksporta tirgus daļas samazināšanās tendencei. Šis jautājums īpaši saasinājās pēdējo gadu laikā – kā vājās izaugsmes, tā arī pieaugošā ģeopolitiskā saspīlējuma kontekstā. Eksporta tirgus daļa, kuru vērtē kā procentuālās izmaiņas pēdējos 5 gados un kas ir viens no ārējo nelīdzsvarotību raksturojošiem rādītājiem agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros, ir viens no dalībvalstu biežāk pārkāptajiem rādītājiem. Lai arī Latvijai eksporta tirgus daļas kritērija neizpilde nav būtisks riska avots, ES līmenī tas saglabāsies kā viens no aktuālākajiem jautājumiem arī nākamajos periodos. 2014.gada ziņojuma dati norādīja, ka apmierinoši attiecīgo kritēriju izpildīja tikai 9 valstis. Līdzās eksporta tirgus daļas samazināšanās tendencei, kā aktuālus riskus ES līmenī varētu minēt lielu privātā un sabiedriskā sektora parādu slogu, kas vairākās dalībvalstīs būtiski pārsniedz agrās brīdināšanas mehānisma ietvaros atrunātos līmeņus. Virknē dalībvalstu bažas rada arī tekošā konta bilances. Lai gan tekošā konta bilance ES dalībvalstīs gada ietvaros demonstrēja pozitīvu dinamiku, rādītāja vispārēju uzlabošanu būtu jāvērtē uzmanīgi – šādu dinamiku iniciēja ne tikai zināms eksporta apjoma pieaugums, bet arī ievērojams importa samazinājums, kas saistīts ar būtisku patēriņa samazinājumu iekšējā tirgū.

Lai arī 2015.gada agrās brīdināšanas ziņojuma ietvaros Latvija pārkāpa trīs rādītāju noteiktās robežas, padziļināta makroekonomikas nelīdzsvarotību analīze netika ierosināta. Kopumā 2015.gada ziņojumā, līdzīgi kā 2014.gada ziņojumā padziļinātas makroekonomikas nelīdzsvarotības analīze tika ierosināta 16 valstīm.

1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs

Likums par valsts budžetu 2015.gadā un likums Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015. – 2017.gadam izstrādāts, pamatojoties uz FM 2014.gada augustā sagatavotajām vidēja termiņa makroekonomisko rādītāju prognozēm. Lai nodrošinātu makroekonomisko prognožu neatkarību, makroekonomiskās attīstības scenārijs saskaņots, parakstot saskaņošanas protokolu ar Ekonomikas ministriju un Latvijas Banku, kā arī prognožu izstrādes procesā notikušas konsultācijas ar Latvijas komercbanku makroekonomikas ekspertiem, kā arī starptautiskajiem partneriem – EK un SVF.

Pēc ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās 2010.gada otrajā pusē un trim spēcīgas izaugsmes gadiem ekonomiskā izaugsme 2014.gada pirmajā pusē kļuvis lēnāka. Ja 2013.gadā IKP palielinājās par 4,2%, tad 2014.gada pirmajā ceturksnī izaugsme palēninājusies līdz 2,8%, otrajā ceturksnī – līdz 2,3% un trešajā ceturksnī – līdz 2,4%. Tomēr arī pēc šāda samazinājuma Latvijas IKP pieauguma

tempi joprojām pārsniedz ES vidējos izaugsmes rādītājus un ierindo Latviju starp vienu no straujāk augošajām valstīm ES.

Ekonomiskās izaugsmes pazemināšanos 2014.gadā noteikuši gan īstermiņa faktori, tajā skaitā lielākā metālu ražošanas uzņēmuma AS “Liepājas Metalurģs” darbības pārtraukšana un zemāks pieprasījums pēc energoresursiem siltās ziemas dēļ, gan būtiskas izmaiņas ģeopolitiskajā situācijā un ārējās ekonomiskās vides pasliktināšanās. Saspīlēta ģeopolitiskā situācija un ekonomiskās situācijas pasliktināšanās Krievijā sāka ietekmēt Latvijas ekonomiku jau šā gada otrajā ceturksnī, savukārt trešajā ceturksnī Krievija noteica importa aizliegumu atsevišķām pārtikas produktu grupām no ES valstīm, tādējādi būtiski samazinot Latvijas pārtikas preču eksportu uz Krieviju. Tajā pašā laikā ekonomikas izaugsmi turpina balstīt iekšējais patēriņš, ko atspoguļo spēcīgais būvniecības nozares pieaugums un mazumtirdzniecības atgriešanās pie straujākiem izaugsmes tempiem.

Ņemot vērā 2014.gada pirmās puses rādītājus, kā arī saasinājumu ES un Krievijas attiecībās, Krievijas noteiktās sankcijas, kā arī šo sankciju netiešo ietekmi, FM ir samazinājusi Latvijas ekonomikas izaugsmes prognozes vidējam termiņam. Papildus IKP rādītājiem koriģētas arī citu makroekonomisko rādītāju prognozes. Lai gan izaugsmes prognozes tika samazinātas, pieaugusi ārējās vides nenoteiktība un darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās vidējā termiņā nozīmē, ka riski Latvijas ekonomikas attīstībai saglabājas lejuvērsti.

1.6. tabula. Makroekonomiskie rādītāji 2013.gadā un prognozes 2014. – 2017.gadam

	2013	2014p	2015p	2016p	2017p
		Prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. euro	23221,9	24107,0	25365,6	26850,9	28513,3
pieaugums faktiskajās cenās, %	5,3	3,8	5,2	5,9	6,2
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,2	2,9	2,8	3,3	3,6
IKP deflators (gads pret gadu), %	1,1	0,9	2,4	2,5	2,5
PCI (gads pret gadu), %	0,0	0,8	2,4	2,5	2,5
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, lati	716,2	766,3	800,8	840,8	887,1
pieaugums faktiskajās cenās, %	4,6	7,0	4,5	5,0	5,5
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,6	6,2	2,1	2,4	2,9
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	893,9	896,6	898,4	901,1	904,7
pieaugums, %	2,1	0,3	0,2	0,3	0,4
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	11,9	10,8	10,1	9,5	8,8

Makroekonomiskās attīstības prognozes ir izstrādātas 2014.gada augustā, pamatojoties uz pieejamo makroekonomisko informāciju līdz 2014.gada 18. augustam, tādējādi prognožu izstrādes laikā nebija pieejama informācija par ekonomikas attīstības tendencēm šā gada trešajā ceturksnī. Veidojot makroekonomisko rādītāju prognozes, ir izdarīta virkne pieņēmumu, kas var būtiski ietekmēt ekonomikas turpmāko attīstību.

- Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes, FM ir ņēmusi vērā ES Krievijai noteikto sankciju ietekmi, kā arī Krievijas augusta sākumā noteikto pārtikas preču importa ierobežojumu tiešo ietekmi uz ekonomikas attīstību (līdz 0,2% no IKP), kā arī šo sankciju iespējamo netiešo ietekmi.
- Ņemot vērā ģeopolitiskās situācijas nenoteiktību, izstrādājot prognozes pieņemts, ka ģeopolitiskā situācija saglabājas saspīlēta, tomēr nenotiek turpmāka tās eskalācija. Tā rezultātā Krievijas noteiktās sankcijas būs spēkā vienu gadu no to noteikšanas brīža un

negatīvi ietekmēs izaugsmi Latvijā līdz 2015.gada beigām, kam sekos pakāpenisks izaugsmes tempu paātrinājums.

- Prognozēs pieņemts, ka *euro* zonā turpināsies lēna, bet tomēr stabila ekonomikas atveseļošanās un izaugsmes tempi pakāpeniski kļūs straujāki, vidējā termiņā tuvojoties 1,5% - 2% izaugsmei. Tādējādi palielināsies pieprasījums pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem, kas veicinās ekonomikas izaugsmes tempu paātrināšanos 2016. un 2017.gadā.
- Veidojot izaugsmes, inflācijas un IKP deflatora prognozes, tiek izdarīts tehnisks pieņēmums, ka naftas cenas un valūtas kursi saglabāsies to esošajā līmenī, un šo rādītāju attīstība atsevišķi netiek prognozēta. Tādējādi prognozēs pieņemts, ka naftas cenas saglabāsies 2014.gada augusta sākuma līmenī un būs 105 dolāri par Brent jēlnaftas barelu, kā arī *euro* kurss saglabāsies nemainīgs pret ASV dolāru un Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām salīdzinājumā to vērtībām 2014.gada augusta sākumā.

Jāatzīmē, ka FM izstrādātās makroekonomisko rādītāju prognozes ir ļoti tuvas un pat nedaudz piesardzīgākas, nekā EK rudens prognozes. EK prognozes publicētas 2014.gada 13. novembrī un tādējādi ietver informāciju, kas nebija pieejama FM prognožu izstrādes laikā šā gada augustā.

1.7. tabula. FM un EK rudens prognožu salīdzinājums¹⁵

	2014		2015		2016	
	FM	EK	FM	EK	FM	EK
IKP, miljardi <i>euro</i>	24,1	24,2	25,4	25,5	26,9	27,1
IKP, pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,9	2,6	2,8	2,9	3,3	3,6
IKP deflators (gads pret gadu), %	0,9	1,6	2,4	2,2	2,5	2,6
PCI (gads pret gadu), %	0,8	0,8	2,4	1,8	2,5	2,5
Nodarbinātība, pieaugums, %	0,3	0,3	0,2	0,5	0,3	1,1
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	10,8	11,0	10,1	10,2	9,5	9,2
Vidējā mēneša bruto darba samaksa, <i>euro</i> , pieaugums faktiskajās cenās, %	7,0	6,2	4,5	4,6	5,0	5,0

Attiecībā uz IKP pieauguma tempiem FM izaugsmes prognozes tikai nebūtiski atšķiras no EK prognozēm un vidējā termiņā EK izaugsmes prognozes ir nedaudz augstākas nekā FM prognozes. Tomēr būtiski atzīmēt, ka IKP prognoze nominālā izteiksmē EK ir augstāka nekā FM, ko izskaidro augstāka IKP deflatora prognoze 2014.gadā. Savukārt inflācijas prognoze 2015.gadam EK ir zemāka nekā FM, kas daļēji skaidrojams ar naftas cenu izmaiņām kopš FM prognožu izstrādes brīža. Arī darba tirgus rādītājos FM un EK prognozes atšķiras nebūtiski. Vidējā termiņā EK prognozē nedaudz straujāku nodarbinātības pieaugumu, kaut gan bezdarba līmeņa un darba samaksas pieauguma prognozes faktiski sakrīt ar FM prognozēm.

1.4.1. Iekšzemes kopprodukts

Salīdzinājumā ar 2013.gadu izaugsme 2014.gada pirmajā pusē ir kļuvusi ievērojami lēnāka un pieauguši dažādi ārējie riski, kā rezultātā FM ir samazinājusi vidēja termiņa izaugsmes prognozes. Iepriekš prognozētās 4% izaugsmes vietā izaugsme prognoze 2014.gadā samazināta līdz 2,9%, savukārt turpmākajos trijos gados – līdz attiecīgi 2,8%, 3,3% un 3,6%.

¹⁵ Datu avots: EK 2014.gada rudens prognozes

Lai gan ārējās vides pasliktināšanās ir būtiskākais faktors, kas noteica izaugsmes prognožu samazinājumu, sagaidāms, ka vidējā termiņā Latvijas ekonomikā izaugsme atkal kļūs sabalansēta starp iekšējo un ārējo patēriņu, un atšķirībā no 2013. un 2014.gada pirmās puses privātais patēriņš vairs nebūs pats galvenais izaugsmes virzītājs. To noteiks pakāpeniska situācijas uzlabošanās *euro* zonā un ģeopolitiskās spriedzes mazināšanās, kas veicinās eksporta attīstību, kā arī augstie jaudu noslodzes līmeņi rūpniecībā, kas radīs nepieciešamību pēc jaunām investīcijām.

1.8. tabula. IKP izlietojums (pieauguma tempi 2010.gada cenās, % pret iepriekšējo periodu)

	2013	2014p	2015p	2016p	2017p
IKP	4,2	2,9	2,8	3,3	3,6
Sabiedriskais patēriņš	-4,2	2,8	2,8	2,8	2,8
Privātais patēriņš	6,2	3,1	3,2	3,4	3,8
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-5,2	1,6	0,6	4,1	4,1
Preču un pakalpojumu eksports	1,5	0,6	1,0	3,5	4,3
Preču un pakalpojumu imports	0,3	0,2	0,7	3,7	4,4

Neskatoties uz izaugsmes pārorientēšanos uz sabalansētāku izaugsmi, privātais patēriņš arī turpmāk būs ar vislielāko devumu kopējā ekonomikas izaugsmē. Tā attīstība vidējā termiņā būs cieši saistīta ar norisēm darba tirgū, kur salīdzinājumā ar 2014.gadu gaidāms gan mērenāks algu kāpums, gan zemāks nodarbinātības pieauguma temps, kur attīstību noteiks produktivitātes pieaugums. Papildus iedzīvotāju ieņēmumu dinamikai būtiski faktori, kas var ietekmēt privātā patēriņā attīstību, ir tendences kreditēšanā un patērētāju noskaņojuma izmaiņas. Izstrādājot prognozes tika pieņemts, ka nav gaidāmas būtiskas izmaiņas komercbanku kreditēšanas politikā, kā rezultātā mājāsaimniecību saistību apjoms varētu pakāpeniski stabilizēties, bet tā straujš pieaugums nav gaidāms. Tāpat scenārija ietvaros netiek gaidītas būtiskas izmaiņas patērētāju noskaņojumā, kas varētu ietekmēt iedzīvotāju uzkrājumu līmeni. Tādējādi privātā patēriņa izaugsmes temps jau 2014.gadā kļūs mērenāks un vidējā termiņā tas būs salīdzinoši tuvs vispārējam ekonomikas attīstības tempam.

Investīciju aktivitāti, līdzīgi kā iepriekšējos gados, turpina kavēt ārējās vides nenoteiktība un neskaidrās attīstības perspektīvas. Ja iepriekšējos divos gados nenoteiktība galvenokārt bija saistīta ar parādu krīzi *euro* zonā un bažām par atsevišķu valstu iespējamo izstāšanos no *euro* zonas, tad šobrīd dominē ģeopolitiskā situācija un ES attiecības ar Krieviju. Krievijas un ES savstarpējās sankcijas ietekmē investīcijas ne tikai sankciju skartajās nozarēs, bet arī citos ekonomikas sektoros, jo nevar izslēgt situācijas turpmāku eskalāciju, kā arī jaunu sankciju ieviešanu. Tādējādi straujš investīciju pieaugums nav gaidāms nedz 2014., nedz 2015.gadā. Tomēr pakāpeniska ārējās vides uzlabošanās un pašreizējie vēsturiski ļoti augstie jaudas noslodzes rādītāji apstrādes rūpniecībā ļauj prognozēt investīciju pieauguma tempu palielināšanos 2016. – 2017.gadā, kad investīciju pieaugums varētu pārsniegt kopējos ekonomikas attīstības tempus. Jāatzīmē, ka ilgstoši zems investīciju līmenis rada papildus riskus izaugsmei, jo tiek mazināts ekonomikas izaugsmes potenciāls.

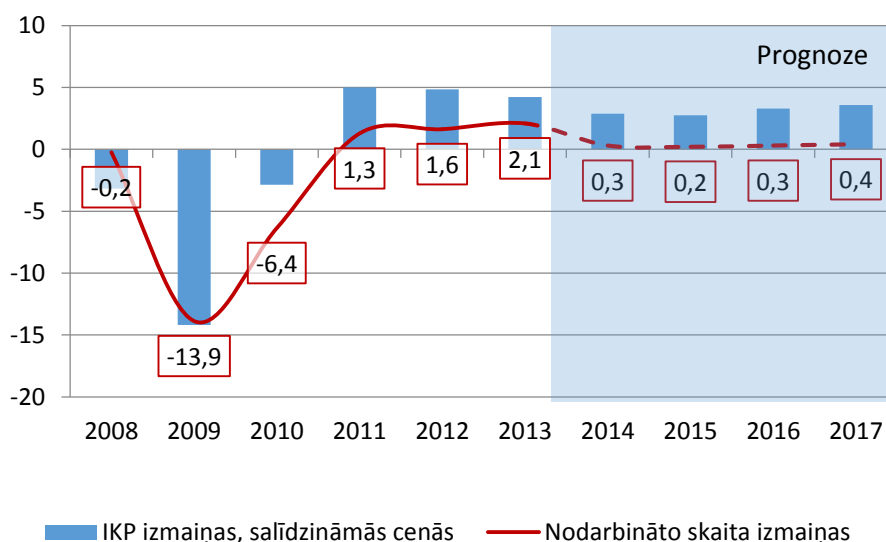
Vidējā termiņā ārējās tirdzniecības attīstība būs cieši saistīta ar notikumiem ārējā vidē un globālo ekonomisko situāciju, tādēļ 2014. un 2015.gadā tiek prognozēts tikai neliels eksporta pieaugums. Tas atspoguļo pieņēmumus par tikai pakāpeniski uzlabojošos ārējo vidi un joprojām spēkā esošos tirdzniecības ierobežojumus ar Krieviju. Vienlaikus vājā investīciju aktivitāte nozīmēs arī zemu importa pieauguma tempus šajā periodā. Vidējā termiņā ārējās tirdzniecības pieaugums būs atkarīgs gan no ārējās vides, gan no Latvijas uzņēmēju konkurētspējas, kas pēckrīzes periodā ir būtiski uzlabojusies un iepriekšējos gados ir ļāvusi Latvijai palielināt savu tirgus daļu galvenajos noietā tirgos. Tādējādi var pamatoti prognozēt, ka vidējā termiņā Latvijas ārējās tirdzniecības tempi nedaudz pārsniegs pasaules tirdzniecības pieaugumu, ka rezultātā Latvijas eksporta īpatsvars pasaulē turpinās pieaugt.

1.4.2. Nodarbinātība un bezdarbs

Līdz ar krīzes pārvarēšanu un ekonomikas atgriešanos pie pozitīvas izaugsmes, situācija Latvijas darba tirgū ir ievērojami uzlabojusies. Kopš krīzes laika bezdarba augstākā punkta 2010.gadā nodarbinātība paaugstinājusies par 5,1%, tomēr 2014.gadā nodarbinātības pieauguma tempi kļuvuši ievērojami lēnāki.

Īstermiņā nodarbinātības pieauguma mazināšanās saistāma ar ekonomikas izaugsmes bremsēšanos un pieaugošajiem ārējiem riskiem, kā rezultātā darba devēji ir kļuvuši piesardzīgāki jaunu darbinieku pieņemšanā. Tomēr vidējā termiņā daudz būtiskāku lomu nodarbinātības attīstībā spēlēs tādi pieprasījuma puses faktori kā demogrāfiskā situācija un strukturālais bezdarbs.

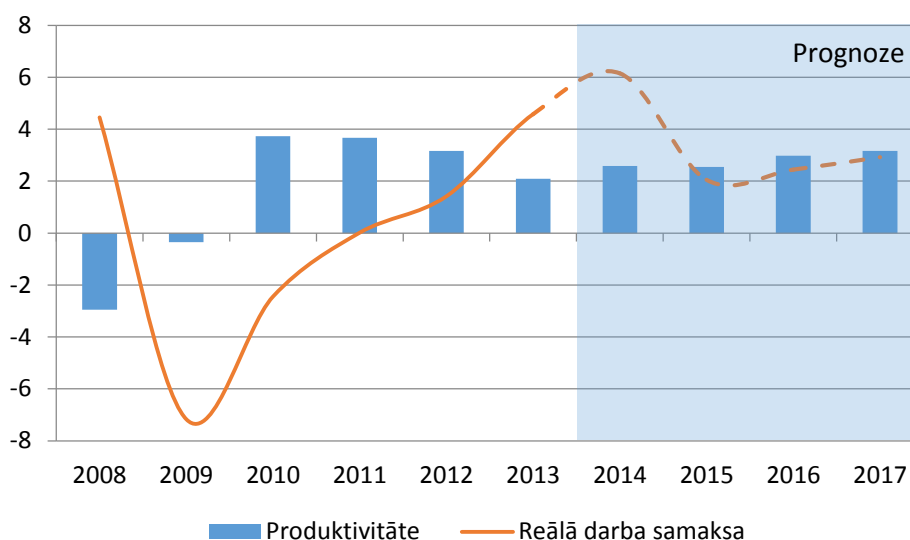
Dzimumstības samazināšanās pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados nozīmē, ka tuvākajos gados darba tirgū ienāks skaitliski ievērojami mazāks cilvēku skaits, nekā tas ir bijis iepriekšējos gados. Tā rezultātā pensionēšanās vecumu sasniegušo cilvēku skaits tuvākajos gados ievērojami pārsniegs jauniešu skaitu, kas ienāks darba tirgū. Papildus tam pēdējos gados bezdarba līmenis ir būtiski samazinājies salīdzinājumā ar krīzes augstāko punktu, un darba tirgū pieprasītākie darba meklētāji jau ir nodarbināti. Tādējādi arvien vairāk pieaug prasmju un reģionālā neatbilstība starp darba tirgus pieprasījumu un piedāvājumu.

1.38. att. Nodarbinātības un IKP izmaiņas, %

Šo faktoru ietekmē izaugsmi turpmāk arvien vairāk noteiks produktivitātes pieaugums un nodarbinātības pieaugums būs salīdzinoši neliels. Saskaņā ar FM prognozēm nodarbināto skaits tautsaimniecībā vidējā termiņā palielināsies par 0,2% - 0,4% gadā.

Sagaidāms, ka bezdarba līmenis turpinās pakāpeniski samazināties tomēr ekonomiskās izaugsmes un demogrāfisko faktoru ietekmē gaidāms arī iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums, kā rezultātā bezdarba līmenis samazināsies tikai pakāpeniski no 10,8% 2014.gadā līdz 8,8% 2017.gadā.

1.39. att. Produktivitātes un reālās darba samaksas izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Pēdējo divu gadu laikā reālās darba samaksas pieaugums ievērojami pārsniedzis produktivitātes kāpumu, tomēr tas saistāms ar ļoti zemu inflāciju, kas palielina algu pirktspēju, un tautsaimniecības straujo izaugsmi iepriekšējos gados, kas uzlaboja uzņēmumu finanšu rādītājus un nodrošināja resursus algu paaugstināšanai. Tomēr šie ir īstermiņa faktori un sagaidāms, ka vidējā termiņā darba samaksas pieaugumu noteiks produktivitātes pieaugums, kas ir būtisks priekšnoteikums Latvijas konkurētspējas nodrošināšanai.

1.4.3. Inflācija

Patēriņa cenas 2015.gadā būtiski ietekmēs samērā ievērojams elektroenerģijas tarifu kāpums, turpināsies pakalpojumu cenu kāpums atbilstoši algu pieaugumam ekonomikā, savukārt preču cenas sekos galveno energoresursu un pārtikas izejvielu cenu svārstībām pasaules biržās. Prognozētā gada vidējā inflācija 2014.gadā ir 0,8%, bet 2015.gadā tā pakāpsies jau līdz 2,4%, no kuriem 0,7 procentpunkti ir attiecināmi uz elektroenerģijas tarifu kāpumu, bet pārējais sadalās starp nedaudz spēcīgāku pamatinflāciju (t.sk. pakalpojumu cenas) un pasaules biržās kotēto izejvielu cenu kāpumu. Jāatzīst, ka paredzēt naftas cenas svārstības, ņemot vērā straujās izmaiņas tendencēs 2014.gada 4. ceturksnī ir ļoti grūti, tomēr par pamatu ņemot pieņēmumu, ka ES ekonomikas pieauguma tempi pakāpeniski uzlabosies, tad pie šādas pozitīvas notikumu attīstības arī naftas cenām būtu gaidāms neliels kāpums, pakāpeniski atgriežoties pie pēdējo gadu vidējās vērtības.

1.4.4. Maksājumu bilance un ārējā tirdzniecība

Lai gan 2014.gada pirmajā pusē maksājumu bilances tekošajā kontā vērojams deficīta palielinājums, tas pamatā saistīts ar mainīgām ES fondu plūsmām, kā rezultātā pasliktinājusies sākotnējo un otrreizējo ienākumu kontu bilance, savukārt preču un pakalpojumu tirdzniecības bilance pat uzlabojusies. Jāatzīmē gan, ka ES fondu svārstības ietekmē tikai atsevišķu ceturkšņu rezultātus, savukārt vidējā termiņā maksājumu bilances tekošā konta bilances galvenokārt noteiks preču un pakalpojumu plūsmas dinamika, kā arī nerezidentu peļņa Latvijā un Latvijas rezidentu peļņa ārvalstīs, kur būtiskas izmaiņas netiek prognozētas. Tādējādi vidējā termiņā maksājumu bilances tekošā konta deficīts būtiski nemainīsies un būs 2 – 3% robežās.

Eksporta attīstību vidējā termiņā noteiks izmaiņas ārējā ekonomiskajā vidē, pieprasījums pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem, kā arī izmaiņas konkurētspējā. Prognozēs pieņemts, ka vidējā

termiņā ārējā vide uzlabojas tikai pakāpeniski. Tā rezultātā tiek prognozēts, ka 2014. un 2015.gadā preču un pakalpojumu eksporta pieaugums faktiskajās cenās būs attiecīgi tikai 0,1% un 1%. Savukārt vidējā termiņā, palielinoties ārējam pieprasījumam, eksporta pieaugums kļūs straujāks un atkal pārsniegs pasaules tirdzniecības pieauguma tempu. Tādējādi turpinās pieaugt Latvijas eksporta īpatsvars pasaules tirdzniecībā, un saskaņā ar FM prognozēm Latvijas preču un pakalpojumu eksports faktiskajās cenās 2016. un 2017.gadā palielināsies attiecīgi par 4,5% un 6,4%.

Importa izaugsmi savukārt noteiks iekšējais patēriņš un investīcijas, kā arī eksporta attīstība, jo daļu Latvijas eksporta veido reeksports, kā arī daļai no eksporta nozarēm ir nepieciešamas importētas izejvielas. Ņemot vērā, ka nav gaidāms nedz eksporta, nedz investīciju straujš pieaugums, vidējā termiņā importa izmaiņas būs tuvas eksporta attīstībai un tirdzniecības bilances pasliktināšanās nav gaidāma. Saskaņā ar FM prognozēm, 2014.gadā preču un pakalpojumu imports faktiskajās cenās samazināsies par 0,1%, savukārt 2015., 2016. un 2017.gadā tas palielināsies par attiecīgi 0,7%, 4,7% un 6,5%.

1.4.5. Makroekonomiskā scenārija riski

Līdzīgi kā iepriekšējos gados lielākie riski ekonomiskas izaugsmei saistāmi ar notikumiem ārējā ekonomiskajā un politiskajā vidē, lai gan būtiskākie riski šogad saistās nevis ar ekonomisko situāciju *euro* zonā, bet gan ar ģeopolitisko situāciju reģionā. Konflikts joprojām Ukrainā nav atrisināts un tā saasināšanās iespējama jebkurā laikā, kā rezultātā varētu tikt ieviestas papildus sankcijas starp rietumvalstīm un Krieviju, tādējādi negatīvi ietekmējot Latvijas tautsaimniecību.

Papildus tam vēl nav skaidra jau pašlaik noteikto sankciju netiešā ietekme, kas var izrādīties lielāka, nekā šobrīd tas tiek prognozēts. Pēdējo mēnešu laikā ekonomiskā situācija Krievijā ir pasliktinājusies un būtiski krities rubļa kurss attiecībā pret *euro*, kas vēl vairāk negatīvi ietekmēs Latvijas eksportu uz Krieviju. Tādējādi arī bez situācijas eskalācijas Ukrainā vai papildus sankcijām Krievija, kas ir trešais lielākais Latvijas eksporta noieta tirgus, var nonākt recesijā.

Tāpat neiepriecinošas tendences vērojamas arī *euro* zonā. Lai gan izaugsmes tempi salīdzinājumā ar 2013.gadu ir uzlabojušies, pēdējā laikā atkal vērojama izaugsmes vājināšanās. Par to liecina arī ekonomikas sentimenta indeksa dati, kas pēdējos mēnešos ir pasliktinājušies un norāda, ka *euro* zonas ekonomika atkal balansē starp izaugsmi un recesiju. Bažas par *euro* zonas turpmāko izaugsmi rada arī ļoti zemais inflācijas līmenis, kas ir simptoms vājai ekonomikas izaugsmei un, neveicot papildus pasākumus izaugsmes, kā arī inflācijas vecināšanai, var novest pie turpmākas ekonomikas stagnācijas, kā tas kopš 20.gs. deviņdesmito gadu sākuma ir noticis Japānā.

Bez ārējās vides ietekmes Latvijas ekonomikas attīstību būtiski var ietekmēt arī iekšējie procesi. Kā viens no pozitīvākajiem riskiem, kas varētu veicināt straujāku Latvijas ekonomikas attīstību, ir AS "Liepājas metalurģis" darbības atsākšanās un ražošanas atjaunošana iepriekšējā vai tuvu iepriekšējam līmenim, kas varētu būtiski veicināt IKP izaugsmi. Papildus tam izaugsmi pozitīvi var ietekmēt arī izmaiņas komercbanku kreditēšanas politikā. Latvijas māsaimniecībām izsniegto kredītu apjoms arvien turpina samazināties, kas bremzē privātā patēriņa pieaugumu un, kreditēšanas dinamikai mainoties, patēriņa pieaugums varētu palielināties. Tomēr viens no būtiskākajiem negatīvajiem riskiem, kas varētu ietekmēt Latvijas vidēja termiņa izaugsmi, ir iedzīvotāju skaita mazināšanās.

Ņemot vērā lielo nenoteiktību ārējā ekonomiskajā vidē, makroekonomiskās attīstības scenārija riski ir vairāk lejuvērsti. To nosaka ģeopolitiskie riski, kuri potenciāli var būt ar ļoti lielu negatīvu ietekmi, tomēr šo risku iestāšanās varbūtība nav nosakāma un to ietekme būs atkarīga no notikumu attīstības, tādēļ to iekļaušana centrālajā scenārijā nav vēlama. Tomēr tā rezultātā nevar izslēgt, ka izaugsme varētu būt arī zemāka, nekā šobrīd prognozēts.

Negatīvie riski

- **Geopolitiskās situācijas turpmāka pasliktināšanās un jaunu sankciju noteikšana starp ES un Krieviju ir viens no būtiskākajiem riskiem ekonomikas izaugsmei.** Šādā gadījumā izaugsme mazinātos ne tikai Latvijā, bet visā Austrumeiropas un Centrāleiropas reģionā kopumā. Šādā situācija ekonomikas izaugsme varētu kļūt pat negatīva un ekonomika nonāktu recesijā.
- **Deflācija un ilgstoši zema izaugsme euro zonā, ne tikai īstermiņā, bet arī ilgtermiņā var būtiski ietekmēt Latvijas ekonomikas attīstību.** Kā rāda Japānas piemērs kopš 20.gs. deviņdesmitajiem gadiem, deflācija vai ļoti zema inflācija negatīvi ietekmē investīcijas un izaugsmi. Deflācija palielina reālās procentu likmes un bremsē investīcijas, kas jau šobrīd euro zonā ir ļoti zemā līmenī. Šāda kombinācija var novest gan pie parādu krīzes atjaunošanās, gan pie politiskiem satricinājumiem. Papildus tam arvien vairāk pieaug bažas, ka zemais investīciju līmenis euro zonā ir kļuvis par strukturālu fenomenu, kas plašāk pazīstams kā sekulārā stagnācija, kad ekonomikas izaugsmes tempiem mazinoties, uzkrājumu līmenis būtiski pārsniedz investīcijas un rezultātā veidojas ilgstoša ekonomikas stagnācija.
- **Krievijas noteikto sankciju netiešie efekti var izrādīties lielāki, nekā sākotnēji prognozēts.** No sankciju ieviešanas izrietoša patērētāju, uzņēmēju un investoru noskaņojuma pasliktināšanās, kā arī ārējā pieprasījuma samazināšanās no citām sankciju skartajām valstīm vēl vairāk bremsētu iekšējo patēriņu un jaunas investīcijas.
- Kopš makroekonomisko prognožu izstrādes brīža **būtiski kritusies Krievijas rubļa vērtība un arvien tiek mazinātas Krievijas izaugsmes prognozes.** Rubļa kursam saglabājoties tik zemā līmenī un Krievijai nonākot recesijā, vēl vairāk mazināsies Latvijas eksports uz Krieviju, tādējādi bremsējot kopējo ekonomisko aktivitāti.
- Vidējā termiņā lielākais risks ekonomikas izaugsmei Latvijā ir **darbspējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanās.** Darbaspēka izmaksu pieaugums, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita samazināšanās, darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma nesabalansētības prasmju un ģeogrāfiskās pieejamības ziņā, darbaspēka novecošanās atsevišķās profesijās vidējā termiņā var radīt problēmas darba devējiem darbaspēka resursu nodrošināšanā, mazināt Latvijas eksporta apjomu kāpumu, eksporta konkurētspēju, kā arī investīcijas.
- Ilgstoši **zems investīciju pieaugums var negatīvi ietekmēt ekonomikas izaugsmes potenciālu vidējā termiņā.** Investīciju būtisks pieaugums Latvijā nav fiksēts jau kopš 2012.gada vidus, pat neskatoties uz to, ka jaudu noslodzes rādītāji daudzās rūpniecības apakšnozarēs sasnieguši vēsturiski augstākos līmeņus. Papildus tam šāda situācija rada risku, ka situācijā, kad ārējā vide sāk uzlaboties, Latvijas uzņēmēji nespēs ātri palielināt ražošanas apjomus un tādējādi var tikt zaudētas eksporta tirgus daļas.
- **Algu pieaugumam būtiski pārsniedzot produktivitātes kāpumu, var tikt apdraudēta Latvijas konkurētspēja.** Algu pieaugumam ilgstoši turpinot pārsniegt produktivitātes kāpumu Latvija var zaudēt eksporta konkurētspēju un apjomus, kā rezultātā tiktu ierobežotas investīcijas un potenciālās izaugsmes līmenis.
- **ASV ekspansīvās monetārās politikas ierobežošana un iespējamais procentu likmju palielinājums.** Ņemot vērā ASV dolāra kā pasaules rezerves valūtas statusu, ASV monetārās politikas izmaiņas ietekmē visu pasaules ekonomiku, it īpaši attīstības valstis. Ņemot vērā vājo ekonomisko izaugsmi pasaulē kopumā, ASV procentu likmju kāpums varētu negatīvi ietekmēt lielās attīstības valstis, kas netiešā veidā skartu arī euro zonu un Latviju. Tajā pašā laikā, palielinot procentu likmes, pieaugtu dolāra vērtība pret citām valūtām, kas varētu pozitīvi ietekmēt euro zonas ekonomiku.
- **Pieaugošais iekšējā parāda līmenis Ķīnā** un iespējamais nekustamo īpašumu burbulis var radīt finanšu stabilitātes riskus pasaules otrajā lielākajā ekonomikā, un novest pie finanšu

krīzes Ķīnā. Kaut gan tas tiešā veidā neietekmētu Latviju, Ķīnas ekonomikas būtiski ietekmē pasaules ekonomikas attīstību kopumā, kas pastarpināti var skart arī Latviju.

Pozitīvie riski

- **Straujāka nekā prognozēts ekonomikas izaugsmes atjaunošanās *euro* zonā**, piemēram veiksmīgi īstenojot jaunā EK prezidenta Ž. K. Junkera investīciju plānu, ļautu Latvijas ekonomikai mazināt ģeopolitisko notikumu negatīvo ietekmi, pārorientējot eksportu uz ES valstīm.
- **Ražošanas atjaunošana AS “Liepājas metalurģs” iepriekšējā vai tuvu iepriekšējam apjomam** veicinātu straujāku apstrādes rūpniecības izlaides apjomu pieaugumu un ievērojami palielinātu ekonomikas izlaides apjomu.
- **Ģeopolitiskās situācijas deeskalācija un sankciju ātrāka atcelšana** pozitīvi ietekmētu gan Latvijas, gan reģiona ekonomiku kopumā, ļaujot palielināt eksporta apjomus un samazināt nenoteiktību, kas bremzē investīcijas.
- **Naftas cenu samazinājums** mazina importa cenas un tādējādi ļaujot palielināt citu preču patēriņu. Kopš makroekonomisko prognožu izstrādes naftas cenas sarukušas no 105 dolāriem par barelu līdz 80 dolāriem par barelu. Ja naftas cenas arī turpmāk saglabāsies šādā līmenī, tas dos pozitīvu stimulu izaugsmei. Vienlaikus jāņem vērā, ka zemākas naftas cenas negatīvi ietekmē ekonomikas attīstību Krievijā un vēl vairāk mazina jau tā zemo inflāciju *euro* zonā, tādēļ naftas cenu krituma pozitīvo ietekmi daļēji mazinās ārējā pieprasījuma turpmāks samazinājums un deflācijas riska pieaugums *euro* zonā.
- **Kreditēšanas apjomu straujāks pieaugums** varētu ļaut uzņēmumiem palielināt investīcijas un mājsaimniecībām nedaudz palielināt patēriņu, jo šobrīd daļa no ienākumiem aiziet esošo kredītu nomaksai. Neskatoties uz pozitīvo ekonomikas izaugsmi pēdējos četros gados, uzņēmumiem un mājsaimniecībām izsniegto kredītu apjomi turpina samazināties. Mainoties tendencēm kreditēšanā, tiktu pozitīvi ietekmēti eksporta un investīciju, kā arī privātā patēriņa apjomi, sevišķi vidējā termiņā.
- Starptautisko aizdevēju un **kreditreitinga aģentūru labvēlīgais vērtējums** Latvijas tautsaimniecībai ir viens no faktoriem, kas apstiprina to, ka ekonomiskā vide Latvijā turpina uzlaboties. Tas var veicināt investīciju ieplūdes, kas var pozitīvi ietekmēt apstrādes rūpniecības attīstību un eksporta apjomu.
- **Darba algu pieaugums, nodokļu sloga samazināšana, minimālās algas palielināšana**, zema inflācija un pozitīvā ekonomiskā attīstība pēdējo gadu laikā var uzlabot patērētāju noskaņojumu un veicināt straujāku nekā prognozēts privātā patēriņa izaugsmi.
- Augstāka nekā prognozēts **pasaules ekonomikas attīstība**, t.sk. ASV un attīstības valstīs, var dot papildu stimulu *euro* zonas ekonomikas attīstībai.

1.5. Jūtīguma analīze

Ņemot vērā iespējamus riskus ekonomikas izaugsmei, FM ir izstrādājusi alternatīvu ekonomikas attīstības scenāriju, kas balstīts uz pesimistiskākiem pieņēmumiem par ārējās vides attīstību un tās ietekmi uz Latvijas ekonomiku. Pesimistiskajā scenārijā analizēta zemākas ekonomikas izaugsmes ietekme uz budžeta ieņēmumiem un dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem. Lai gan scenārija izpildi ietekmē gan pozitīvie, gan negatīvie riski, negatīvās ārējās vides rezultātā bāzes scenārijā dominē negatīvie riski, kā rezultātā pozitīvais scenārijs netiek veidots.

Pesimistiskā scenārija realizēšanos noteiktu vienu vai vairāku negatīvo risku īstenošanās. Tomēr būtiskākais no riskiem šobrīd ir ģeopolitiskā situācija reģionā, tādēļ scenārijs veidots, pieņemot, ka ģeopolitiskā situācija reģionā turpina saasināties un Ukrainā notiek karadarbības eskalācija. Tā rezultātā starp ES un Krieviju tiek noteiktas jaunas abpusējas sankcijas un šo sankciju rezultātā turpina samazināties Latvijas, kā arī Lietuvas, Igaunijas un citu Latvijai būtisku tirdzniecības

partnervalstu eksports uz Krieviju. Šie efekti būtu savstarpēji papildinoši, kā rezultātā Lietuvas un Igaunijas izaugsmes samazināšanās papildus bremzētu ekonomisko izaugsmi Latvijā.

Papildus tiešajiem efektiem ekonomikas turpmāko izaugsmi ietekmētu arī netiešie faktori. Ekonomikas izaugsmei vēl vairāk sabremzējoties, pasliktinātos patērētāju un uzņēmēju noskaņojums. Uzņēmējiem kļūstot piesardzīgiem, mazinātos investīcijas, kā arī pasliktinātos situācija darba tirgū, uzņēmējiem izvēloties nogaidīt ar jaunu darbinieku pieņemšanu un darba samaksas turpmāku paaugstināšanu. Tādējādi mazinātos iedzīvotāju ieņēmumi un pieaugtu viņu piesardzība attiecībā uz tēriņiem, kas bremzētu privātā patēriņa attīstību.

1.9.tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	Pesimistiskais scenārijs			Novirze no bāzes scenārija		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. <i>euro</i>	24740,8	25670,6	27049,3	-624,8	-1180,3	-1464,0
pieaugums faktiskajās cenās, %	2,7	3,8	5,4	-2,6	-2,1	-0,8
pieaugums salīdzināmās cenās, %	1,2	2,2	3,3	-1,6	-1,1	-0,3
PCI (gads pret gadu), %	1,5	1,5	2	-0,9	-1,0	-0,5
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	776,5	799,8	835,8	-24,3	-41,0	-51,3
pieaugums faktiskajās cenās, %	2,0	3,0	4,5	-2,5	-2,0	-1,0
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	892,1	892,1	894,8	-6,3	-9,0	-9,9
pieaugums, %	-0,5	0,0	0,3	-0,7	-0,3	-0,1
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	10,7	10,4	9,8	0,6	0,9	1,0
Preču un pakalpojuma eksporta pieaugums faktiskajās cenās, %	-0,8	2,4	5,7	-1,8	-2,1	-0,7
Preču un pakalpojuma importa pieaugums faktiskajās cenās, %	-1,0	2,0	5,4	-1,7	-2,7	-1,1

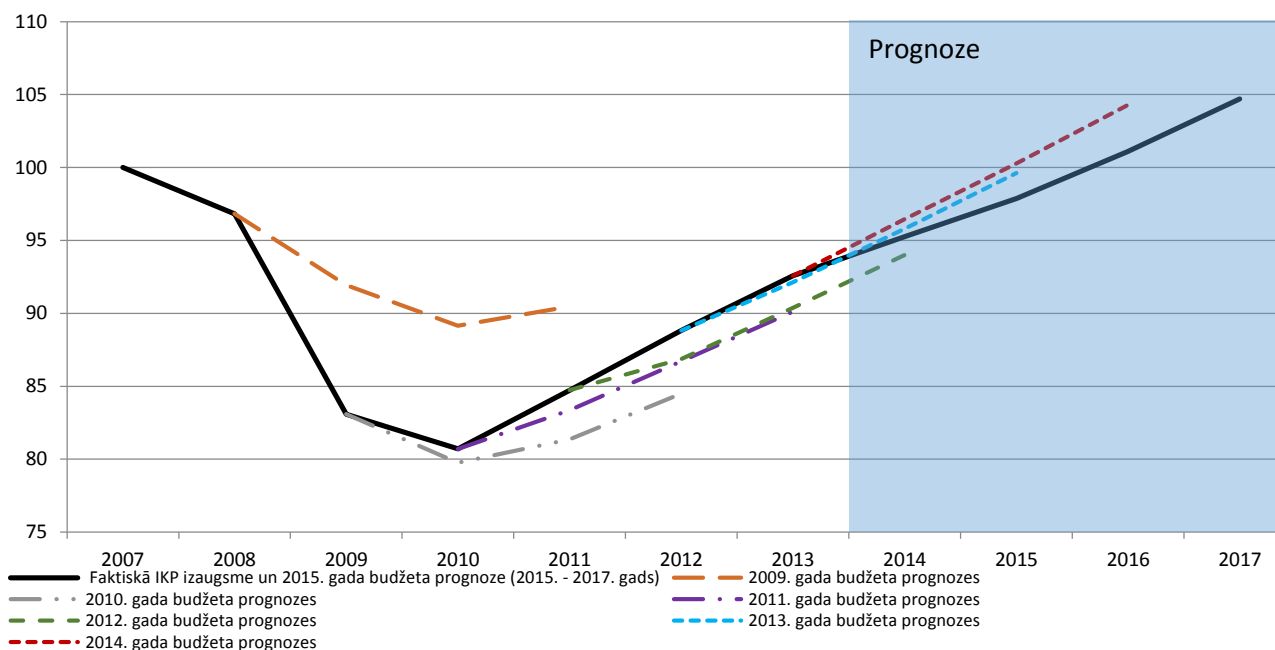
Pesimistiskais scenārijs paredz, ka 2015.gadā ekonomiskā izaugsme sabremzēsies un ceturkšņu griezumā pieaugums nebūs vērojams (pēc sezonāli izlīdzinātajiem datiem). Papildus tam sakarā ar konflikta eskalāciju jau esošās un jauno sankciju ilgums paildzinās līdz 2016.gadam. Tādējādi kaut arī ar 2015.gada otro pusi atsāksies pozitīva izaugsme, iepriekšējā līmenī tā atgriezīsies tikai 2017.gada sākumā.

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2015.gadā būtu par 0,7% zemāki salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2016. un 2017.gadā tie būtu par attiecīgi 1,3% un 1,4% zemāki nekā bāzes scenārijā.

1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums

Makroekonomisko rādītāju prognožu izpildi ietekmē dažādi gan iekšējie, gan ārējie riski, tādēļ faktiskā izaugsme atšķiras no prognozēm ne tikai Latvijā, bet arī citās ES un pasaules valstīs. Tomēr, lai nodrošinātu prognožu ticamību ir svarīgi, ka prognozes ir objektīvas un to novirzes no faktiskajiem izaugsmes rādītājiem nav sistemātiskas. Vienlaikus FM makroekonomisko rādītāju prognozes tiek veidotas uz piesardzīgiem pieņēmumiem, lai nodrošinātu stabilu fiskālo politiku.

1.40. att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

Analizējot gadskārtējā valsts budžeta likumā ietverto vidēja termiņa IKP prognožu izpildi laika periodā no 2009.gada līdz 2014.gadam, jāsecina, ka kopumā vidēja termiņa prognozes ir bijušas piesardzīgas un faktiskā izaugsme ir bijusi nedaudz straujāka, nekā sākotnēji prognozēts. Tomēr 2009.gadā un 2014.gadā prognozes ir bijušas pozitīvākās, nekā faktiskā izaugsme, ko 2009.gadā noteica finanšu krīzes ietekme, savukārt 2014.gadā zemāka izaugsme saistāma ar ģeopolitiskās situācijas saasināšanos reģionā un šos satricinājumus neparedzēja arī starptautisko finanšu institūciju gatavotās prognozes.

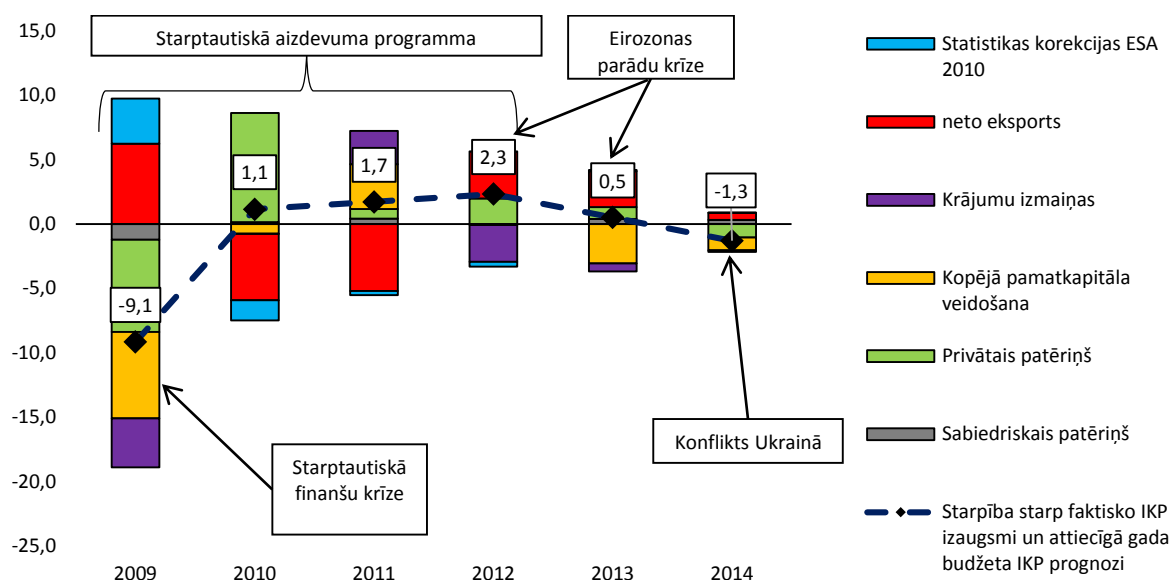
1.10.tabula. FM un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmajās cenās (%) prognožu salīdzinājums¹⁶

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
FM	-5,0	-4,0	3,3	2,5	3,7	4,2
EK	-2,7	-4,0	3,3	2,5	3,6	4,0
SVF	-2,2	-4,0	3,3	3,0	3,5	4,2
IKP izmaiņas, salīdzināmās cenās, faktiskie dati	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2	2,9p

Salīdzinot FM un SVF, kā arī EK prognozes, jāsecina, ka tās ir bijušas ļoti tuvas un lielākā atšķirība vērojama 2009.gadā, kad Latvijā sākās finanšu krīze un nedz starptautiskās institūcijas, nedz FM neprognozēja tik lielu ekonomiskās aktivitātes kritumu. Savukārt laika periodā no 2009.gada sākuma līdz 2012.gada sākumam Latvijā tika īstenota starptautiskā aizdevuma programma, kuras ietvaros visu institūciju prognozes tika saskaņotas. Tādēļ 2010., 2011. un 2012.gada IKP izaugsmes prognozes visām trīs institūcijām sakrīt. Vienīgais izņēmums ir 2012.gada prognozes, kad pieaugošās euro zonas parādu krīzes ietekmē saskaņotās prognozes tika izstrādātas pēc SVF rudens prognožu publikācijas, kuras atšķiras no EK un FM prognozēm.

Kopš starptautiskās aizdevumu programmas noslēguma visas institūcijas savas prognozes izstrādā patstāvīgi, tomēr redzams, ka gan 2013.gada gan 2014.gada IKP izaugsmes prognozes ir bijušas ļoti tuvas starp visām institūcijām un 2014.gada izaugsmes tempu samazināšanos neparedzēja neviena no tām.

¹⁶ Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). FM prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2011. un 2012.gada budžetus, kad iepriekšējā gadā notika Saeimas vēlēšanas (2010. un 2011.gadā) un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī. SVF un EK prognozes ir abu institūciju iepriekšējā gadā publicētās rudens prognozes, kas tiek publicētas attiecīgi oktobrī un novembrī.

1.41. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība, procentpunkti

Laika periodā kopš 2009.gada starpību starp faktisko un prognozēto izaugsmi galvenokārt noteikuši ārējie faktori, kā rezultātā prognožu izpildi visvairāk ir ietekmējis neto eksports. Vislielākās nobīdes no prognozētā bijušas 2009.gadā, kad visu pasauli skāra globālā finanšu krīze un 2012.gadā, kad saasinājās *euro* zonas parādu krīze un pastāvēja reāli atsevišķu *euro* zonas valstu maksātspējas draudi. Šajā gadījumā Latvijas ekonomika izrādījās ievērojami noturīgāka pret izaugsmes tempu samazinājumu *euro* zonā, nekā sākotnēji domāts. Savukārt nobīdes 2010. un 2011.gadā skaidrojamas ar straujāku nekā prognozēts iekšējā patēriņa atkopšanos un starptautisko aizdevēju ļoti piesardzīgo redzējumu par Latvijas ekonomikas attīstības perspektīvām, jo šajā periodā FM izmantoja saskaņotās makroekonomisko rādītāju prognozes.

Kopumā analizējot iepriekšējo gadu makroekonomisko rādītāju prognozes, jāsecina, ka tās ir bijušas piesardzīgas, bet nobīdes galvenokārt saistāmas ar ārējiem faktoriem, kuru attīstību ir grūti paredzēt. Tādējādi izmaiņas FM makroekonomisko rādītāju prognožu izstrādes procesā nav nepieciešamas.

2. Fiskālā politika

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis netiek mainīts un arī 2015.-2017.gadā ir ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Dzīves kvalitāte ietver gan iedzīvotāju labklājību, medicīnas pakalpojumu pieejamību, dabas vidi, attīstītu infrastruktūru un kultūru, gan pārmērīgas iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības novēršanu. Būtiski ir nodrošināt, ka valstī būs apstākļi dzīves kvalitātes uzlabošanai ne tikai šobrīd, bet arī turpmāk. Tāpēc fiskālās politikas mērķī akcents ir likts uz ilgtspēju. Ilgtspējīga dzīves kvalitātes kāpināšana nozīmē, ka publiskie finanšu resursi tiek novirzīti ne tikai pašreizējiem dzīves kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, bet publiskie resursi 2015.-2017.gadā tiek plānoti un sadalīti tā, lai tiktu nodrošināti apstākļi, ka valsts varēs dzīves kvalitāti kāpināt arī turpmākos 10 un 50 gadus. To var panākt, pirmkārt, atsakoties no pašreizējo izdevumu segšanas uz nākamo paaudžu rēķina jeb atsakoties no publisko izdevumu palielināšanas uz deficīta rēķina, otrkārt, novirzot publiskos resursus labvēlīgas vides veidošanai ekonomikas attīstībai. Tomēr šajā trīs gadu periodā ir nācis klāt jauns izaicinājums – karadarbība Ukrainā un pastiprinātā Krievijas militārā klātbūtne pie Latvijas robežām liek citā gaismā raudzīties uz valsts drošības jautājumiem un dienas kārtībā izvirza jautājumu par valsts aizsardzības izdevumu palielināšanu līdz 2% no IKP.

No augstāk minētā izriet Latvijas fiskālās politikas specifiskie mērķi 2015. – 2017.gadā:

1. Nodrošināt atbildīgu un ilgtspējīgu fiskālo politiku, ievērojot fiskālo disciplīnu;
2. Kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti un veicināt valsts aizsardzību un ekonomikas attīstību.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis un specifiskie mērķi ir tieši saistīti ar Latvijas Nacionālais attīstības plānu 2014.-2020.gadam (turpmāk- NAP 2014-2020) un rada nepieciešamos fiskālos apstākļus, lai īstenotu dzīvē NAP 2014-2020 redzējumu¹⁷:

„Latvijas valsts ir dibināta latviešu tautas pašnoteikšanās tiesību īstenošanai. Latvija ir atvērta un draudzīga visu tautību iedzīvotājiem, kas pieņem Latvijas pastāvēšanas jēgu – latviešu tautas, tās valodas un kultūras attīstību savā zemē. Latvija 2020.gadā būs latviska un pašapzinīga, droša un iedzīvotājiem draudzīga, zaļa un sakopta, pārtikusi, efektīva un konkurētspējīga valsts, kurā dzīvo čakli, izglītoti, radoši, veseli un laimīgi cilvēki.”

2.1. Mērķis: atbildīga un ilgtspējīga fiskālā politika, ievērojot fiskālo disciplīnu

2.1.1. Ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta nodrošināšana

Līdz ar Fiskālās disciplīnas likuma (turpmāk - FDL) apstiprināšanu 2013.gada sākumā valsts fiskālās politikas kurss turpmāk balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP. Apņemšanās nodrošināt sabalansētu budžetu ekonomiskā cikla ietvaros ir nostiprināta arī pašreizējās valdības deklarācijā un starptautiskajā Līgumā par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā, ko Saeima ar kvalificēto balsu vairākumu (atbilstoši Satversmes 68.pantam) ratificēja 2012.gada 31.maijā. Latvija strukturālo deficītu 0,5 % no IKP apmērā, kas ir arī Latvijas Vidēja termiņa budžeta mērķis (turpmāk - VTM) sasniedza 2012.gadā. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan

¹⁷ NAP 2014-2020 [5].

noturēšana VTM līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tādā apmērā, kas atbilst ES regulās noteiktajos gadījumos (SIP). Ekonomiskajā ciklā sabalansēts budžets ir vidēja termiņa budžeta 2015. - 2017.gadam politikas princips.

Būtiski ir atšķirt Latvijas kārtējā gada strukturālās bilances mērķi no VTM. Konkrētajā gadā strukturālās bilances mērķis var atšķirties VTM. Tas var notikt vai nu tāpēc, ka valsts atrodas posmā, kad strukturālais deficīts tiek samazināts, sākot no līmeņa, kas būtiski augstāks par VTM, vai nu tāpēc, ka valsts īsteno fiskāli nozīmīgas strukturālas reformas (piemēram iemaksu atjaunošana 2.pensiju līmenī), vai nu tāpēc, ka FDL atļauj novirzīties no VTM, lai nodrošinātu FDL fiskālo nosacījumu izpildi.

2.1.2. FDL fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā

Likumprojekts „**Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam**” ir veidots atbilstoši FDL un tajā tiek izmantota lejupvērstās plānošanas metode (*top-down*). Lejupejošās plānošanas metodē vispirms tiek noteikts maksimālais pieļaujamais strukturālais deficīts un maksimālais vispārējās valdības izdevumu pieaugums pret iepriekšējo gadu un tad tiek aprēķināts, cik lielus izdevumus valsts budžetā katru gadu var plānot.

Strukturālās bilances mērķa noteikšanas metodoloģija nav mainījusies un atbilst tai, kura tika pielietota likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam”, proti, par pamatu ņemot nacionālo VTM (-0,5%) un izmantojot iespējamās novirzes iemaksu palielinājumam 2.pensiju līmenī, kas tiek īstenotas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.novembra Regulu (ES) Nr. 1175/2011. Iemaksu likmes palielināšanas 2.pensiju līmenī fiskālā ietekme ir precizēta atbilstoši atjaunotajam fiskālo prognožu scenārijam.

Lēmumi attiecībā uz iemaksu palielinājumam 2.pensiju līmenī joprojām tiek īstenoti 3 posmos: 2013.gadā palielinot iemaksas no 2 uz 4% (fiskālā ietekme 0,50% no IKP), 2015.gadā palielinot iemaksas no 4 uz 5% (fiskālā ietekme 0,27% no IKP) un 2016.gadā palielinot iemaksu no 5 uz 6% (fiskālā ietekme 0,27% no IKP).

Saskaņā ar šo nosacījumu, 2015.gadā strukturālā deficīta mērķis tiek noteikts 1,0% no IKP apmērā, 2016.gadā 0,9% no IKP apmērā un 2017.gadā 0,8% no IKP apmērā. Latvija pilnībā dzēsīs atkāpes un atgriezīsies pie VTM 2019.gadā. Atkāpju veidošanas un samazināšanas scenārijs parādīts 2.1. tabulā.

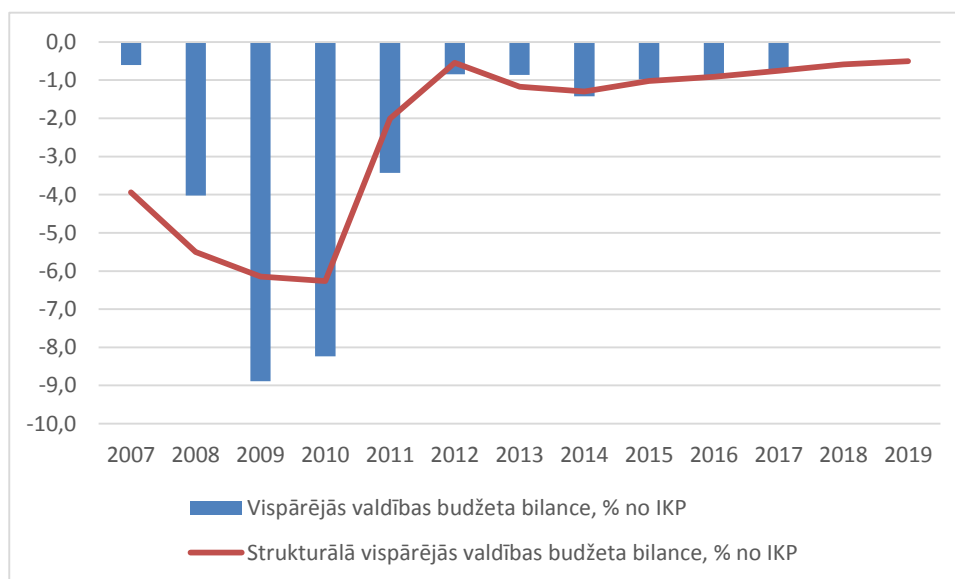
2.1. tabula. Strukturālās bilances atkāpju no VTM lielumi saistībā ar iemaksu palielināšanu 2.pensiju līmenī un šo atkāpju samazināšanas scenārijs

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
VTM		-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Pieļaujamās atkāpes	no 2% uz 4%	-0,500	-0,500	-0,250	0,000			
	no 4% uz 5%			-0,271	-0,135	-0,068	0,000	
	no 5% uz 6%				-0,274	-0,183	-0,091	0,000
Strukturālās bilances mērķis		-1,0	-1,0	-1,0	-0,9	-0,8	-0,6	-0,5

Jāatzīmē, ka strukturālās bilances mērķis nevienā gadā nepārsniedz SIP noteikto minimālo VTM, kas Latvijas gadījumā ir -1% no IKP un tiek ievērota pietiekama drošības rezerve attiecībā pret deficīta atsaucē vērtību, kas Latvijas gadījumā ir -1,8% no IKP strukturālajā izteiksmē¹⁸.

¹⁸ SIP nosaka maksimāli iespējamo strukturālo deficītu, lai nodrošinātu, ka nepastāv risks, ka nominālais deficīts varētu pārsniegt Māstrihtas kritēriju 3% robežu, jeb tā saucamā drošības rezerve attiecībā pret deficīta atsaucē vērtību. Šī drošības rezerve katrai dalībvalstij ir specifiska un Latvijai tā ir 1,8% no IKP. Saskaņā ar Regulu Nr. 1175/2011, jebkura atkāpe nedrīkst būt tik liela, lai pārsniegtu šo drošības rezervi, tātad Latvijai jebkura kumulatīvā atkāpe no VTM

Fiskālās attīstības scenārijs paredz nelielu pozitīvu izlaižu starpību 2015.gadā 0,1% no IKP apmērā, savukārt 2016. un 2017.gadā izlaižu starpība ir gandrīz nulle. Līdz ar to bilances cikliskā komponente periodā no 2015. – 2017.gadam ir tuvu nullei. Scenārijs neparedz laika posmā no 2015. līdz 2017.gadam vienreizējos pasākumus, līdz ar to vispārējās valdības deficīts 2015.gadā ir 1% no IKP, 2016.gadā 0,9% no IKP, savukārt 2017.gadā 0,7% no IKP¹⁹.

2.1. att. Vispārējās valdības budžeta bilance (atbilstoši EKS metodoloģijai) 2007. – 2017.gadā (no 2015.gada vispārējās valdības budžeta bilance, kas izriet no strukturālās budžeta bilances mērķa) un strukturālā vispārējās valdības budžeta bilance (no 2015.gada strukturālās bilances mērķis) 2007. – 2019.gadā, % no IKP.

Likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”, atbilstoši FDL nosacījumiem, līdztekus citiem fiskālajiem rādītājiem, ir nepieciešams aprēķināt koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus. Šī fiskālā rādītāja aprēķināšanas vispārējos principus nosaka FDL 15.pants, savukārt detalizēts aprēķināšanas algoritms ir izklāstīts zemāk.

Aprēķinu algoritms tiek uzsākts ar minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa definēšanu, kas jau ir ticis izdarīts, ņemot vērā augstāk minētos principus, ko paredz FDL un SIP. 2015.gadā strukturālās bilances mērķis ir -1% no IKP, 2016.gadā -0,9% no IKP apmērā un 2017.gadā 0,8% no IKP apmērā.

Turpmākie algoritma soļi paredz aprēķināt vispārējās valdības budžeta bilances apmēru, ko veic minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķim, kas izteikts nominālā izteiksmē pieskaitot vispārējās valdības budžeta bilances ciklisko komponenti un, ja tādi ir, vienreizējos un citus pagaidu pasākumus (*one-off and other temporary measures*). Līdz ar to tiek iegūta vispārējās valdības budžeta bilance, kas 2015.gadā ir -248,0 milj. euro, 2016.gadā ir -248,9 milj. euro un 2017.gadā ir -211,5 milj. euro.

Tālāk ir nepieciešams veikt valsts budžeta bilances aprēķināšanu, ko iegūst no iepriekš aprēķinātās vispārējās valdības budžeta bilances atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci, prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci, kā arī EKS korekciju apjomu. Veicot iepriekš minētās darbības, tiek iegūta valsts budžeta bilance katram gadam. Tās apmērs 2015.gadā ir -218,4 milj. euro, 2016.gadā ir -292,1 milj. euro un 2017.gadā ir -485,8 milj. euro.

nedrīkst pieļaut strukturālo deficītu, kas būtu lielāks par 1,8% no IKP. Jāatzīmē, ka 2015.gadā EK veiks šī lieluma pārskatīšanu. Prognozējams, ka tas samazināsies un varētu sasniegt 1,3% no IKP.

¹⁹ 2017.gadā atšķirība starp strukturālo deficītu un nominālo veidojas noapaļojuma rezultātā.

Pēdējais solis, lai aprēķinātu maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, ir atņemt no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem iepriekš aprēķināto valsts budžeta bilanci, tādējādi iegūstot FDL 15.pantā definētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, kas 2015.gadā ir 7471,3 milj. *euro*, 2016.gadā ir 7618,5 milj. *euro* un 2017.gadā ir 7969,3milj. *euro*.

Kad ir iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, FDL nosaka, ka no tiem ir nepieciešams izslēgt izlīdzinātos izdevumus, kuru aprēķināšanu nosaka FDL 18.pants. Atbilstoši FDL 18.panta otrajā daļā noteiktajam, izdevumu izlīdzināšana tiek piemērota:

- ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem;
- valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts kases (turpmāk - VK) kompetencē.

Izdevumu izlīdzināšanas mērķis ir vidējā termiņā novērst augsti svārstīgu valsts budžeta izdevumu kategoriju ietekmi uz kopējo valsts budžeta izdevumu apmēru, tādējādi plānošanas fāzē nodrošinot izdevumu stabilitāti vidējā termiņā. Atbilstoši FDL pārejas noteikumiem, izdevumu izlīdzināšanu ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem sāk piemērot no 2016.gada, bet valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst VK kompetencē – no 2017.gada. Līdz ar to likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” izdevumu izlīdzināšanu ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem veic 2016. un 2017.gadam, savukārt valsts parāda apkalpošanas izdevumu tiek izlīdzināti 2017.gadam.

Izdevumu izlīdzināšana ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem tiek veikta par pamatu izmantojot finansējuma apmēru 2014. – 2020.gada programmēšanas periodam, par kuru tika panākta gala vienošanās ES daudzgadu budžeta 2014. – 2020.g sarunu ietvaros (skat. tabulu zemāk).

2.2.tabula. Finansējums ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem 2014. – 2020.gada programmēšanas periodam

<i>milj. euro</i>	Kohēzijas politika	Lauku attīstība	Tiešmaksājumi	Kopā
Publiskais attiecināmais finansējums	5 069,1	1 253,8	1 941,2	8 264,1
Apmaksājamā daļa (ES līdzfinansējuma daļa)	4 770,0	966,0	1 717,0	7 453,0
Neapmaksājamā daļa (LV līdzfinansējuma daļa)	299,1	287,8	224,2	811,1

Kā to nosaka FDL, lai iegūtu izlīdzināto izdevumu apmēru konkrētajam gadam, ir nepieciešams kopējo ārvalstu finanšu palīdzības programmas plānošanas perioda neapmaksājamo izdevumu apmēru dalīt ar perioda gadu skaitu, kas šajā gadījumā ir 7 gadi, un pieskaitīt konkrētā gada apmaksājamo izdevumu apmēru, kas tiek aprēķināts, summējot attiecīgajā gadā valsts budžetā paredzētā kopējā izdevumu apmēra katram konkrētajam ES fondam reizinājumu ar prognozēto ES līdzfinansējuma apmēru procentos attiecīgajam ES fondam. Piemērojot augstāk minēto algoritmu, iegūst, ka 2016.gadā izlīdzināto izdevumu apmērs ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem ir 1026,9 milj. *euro*, savukārt 2017.gadā 1098,1 milj. *euro*.

Valsts parāda apkalpošanas izdevumu izlīdzināšana tiek veikta saskaņā ar 2014.gada 29.aprīļa Ministru kabineta (turpmāk - MK) noteikumiem nr. 228 “Noteikumi par valsts parāda apkalpošanas izlīdzināto izdevumu aprēķināšanas metodoloģiju”, kas izdoti saskaņā ar FDL 18.panta septīto daļu. Šie noteikumi paredz, ka izlīdzināti tiek Valsts kases kompetencē esošās valsts parāda daļas

apkalpošanas izdevumi, kas noteikti FM valsts pamatbudžeta apakšprogrammā 31.02.00 "Valsts parāda vadība".

Izdevumu izlīdzināšana gadam konkrētajam tiek veikta pieskaitot konkrētajā gadā paredzētajiem valsts parāda apkalpošanas izdevumiem divu iepriekšējo gadu faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus un konkrētajam gadam sekojošo nākamo divu gadu valsts parāda apkalpošanas izdevumu prognozi. Iegūtā kopsomma tiek dalīta ar pieci un iegūti konkrētā gada izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi. 2017.gadā šis rādītājs ir 297,7 milj. *euro*.

Pēc izlīdzināto izdevumu noteikšanas ir iespējams noteikt koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, no maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem atskaitot izlīdzināto izdevumu apmēru. Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2015.gadā ir 7471,3 milj. *euro*, 2016.gadā ir 6591,6milj. *euro* un 2017.gadā attiecīgi 6573,4milj. *euro*.

2.3.tabulā ir sniegts kopsavilkums par koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas galarezultātu un starprezultātiem.

2.3.tabula. Fiskālie rādītāji, kas tiek izmantoti koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanai

		2015	2016	2017
0	IKP, faktiskās cenas, milj. <i>euro</i>	25365,6	26850,9	28513,3
1	Strukturālās bilances mērķis, % no IKP	-1,02	-0,91	-0,75
2	Cikliskā komponente, % no IKP	0,04	-0,02	0,01
3	Vienreizējie un pagaidu pasākumi, % no IKP	0,00	0,00	0,00
4=1+2+3	Vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, % no IKP	-0,98	-0,93	-0,74
5=4*0	Vispārējās valdības nominālā bilance, milj. <i>euro</i>	-248,0	-248,9	-211,5
6	Pašvaldību budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-55,405351	-0,186334	0,874987
7	Atvasināto personu un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-13,923926	-0,157507	-0,359133
8	EKS korekcijas, milj. <i>euro</i>	39,717570	43,569218	273,815578
9=5-6-7-8	Valsts budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-218,411329	-292,083399	-485,786449
10	Valsts budžeta ieņēmumi, milj. <i>euro</i>	7252,880995	7326,403593	7483,502054
11=10-9	Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i>	7471,292324	7618,486992	7969,288503
12=12.1+12.2	Izlīdzinātie izdevumi, milj. <i>euro</i>		1026,907468	1395,850943
12.1	t.sk. izlīdzinātie ES fondu izdevumi, milj. <i>euro</i>		1026,907468	1098,110943
12.1.1	t.sk. neatmaksājamā daļa		115,865501	115,865501
12.1.2	atmaksājamā daļa		911,041967	982,245442
12.2	Izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi			297,740000
13=11-12	Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i>	7471,292324	6591,579524	6573,437560
14=15+16	Faktiskie izdevumi		1039,346868	1365,265764
15	t.sk. ES fondu izdevumi - bottom-up		1039,346868	1071,865764
15.1	t.sk. neatmaksājamā daļa		128,304901	89,620322
15.2	atmaksājamā daļa		911,041967	982,245442
16	Valsts parāda apkalpošanas izdevumi			293,400000
17	Fiskālā nodrošinājuma rezerve			28,513300
18=13+14-17	Valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i> - top-down	7471,292324	7630,926392	7910,190024
19	Valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i> - bottom-up	7470,841975	7597,190412	7655,375163

Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi turpmākajiem trim gadiem tiek noteikti izstrādājot Vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojektu un tas ir maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā, neskaitot ES fondu izdevumus un valsts parāda apkalpošanas izdevumus.

Ja interesējamies par to cik saskaņā ar FDL regulējumu var būt maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, ko drīkst paredzēt konkrētā gada valsts budžeta likumprojektā, tad nepieciešams veikt vēl pāris darbības, proti, paredzot korekcijas atsevišķās valsts budžeta izdevumu pozīcijās, ko

nosaka FDL 5.panta pirmā daļa, kā arī pieskaitot ES fondu un valsts parāda apkalpošanas izdevumus, kā arī atskaitot fiskālā nodrošinājuma rezervi.

Tomēr ņemot vērā to, ka atbilstoši pašreizējam normatīvajam regulējumam valsts budžeta likumprojekts un vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekts tiek gatavots vienā un tajā pašā laikā, tad lai iegūtu valsts budžetā maksimāli pieļaujamo izdevumu apmēru ir nepieciešams vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojektā noteiktajos korigētajiem maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem tikai pieskaitīt faktiskos izdevumus, kuriem pirms tam tika veikta izlīdzināšana t.i. faktiskos ES fondu izdevumus un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus kā arī atskaitot konkrētā gada fiskālā nodrošinājuma rezervi.

Līdz ar to tiek iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, kas 2015.gadā ir 7471,3 milj. *euro*, 2016.gadā ir 7630,9 milj. *euro* un 2017.gadā ir 7910,2 milj. *euro*.

Ja salīdzinām maksimāli pieļaujamās valsts budžeta izdevumus saskaņā ar FDL nosacījumiem ar maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumu kopapjomu, kas izriet no likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 1.pielikuma, tad redzams, ka abi izdevumu līmeņi atšķiras. Ja valsts budžeta izdevumu apmērs saskaņā ar FDL ir lielāks, tad konkrētajā gadā ir pieejama fiskālā telpa, kuru var sadalīt valdības izdevumu prioritātēm.

Fiskālās attīstības scenārijs ir testēts arī attiecībā pret izdevumu pieauguma nosacījumu. Regulas Nr. 1175/2011 9.pants nosaka: „*Vidēja termiņa budžeta mērķi sasniegušo dalībvalstu ikgadējais izdevumu pieaugums nepārsniedz IKP iespējamā pieauguma vidēja termiņa atsaucē līmeni, ja vien pārsniegums nav saskaņots ar diskrecionāriem ieņēmumu pasākumiem. Izdevumu kopsummā neiekļauj procentu izdevumus, izdevumus saistībā ar Eiropas Savienības programmām, kas ir pilnībā izlīdzināti ar ienākumiem no Savienības fondiem, un nediskrecionāras izmaiņas saistībā ar bezdarbnieku pabalstu izdevumiem. IKP iespējamā pieauguma vidēja termiņa atsaucē līmeni nosaka, pamatojoties uz nākotnes prognozēm un pagātnes izvērtējumiem. Prognozes regulāri atjaunina. Komisija dara zināmu atklātībai šo prognožu aprēķināšanas metodi.*”

Saskaņā ar FM veiktajiem aprēķiniem²⁰, reālais korigētais vispārējās valdības izdevumu samazinājums 2015.gadā pret 2014.gadu ir 0,46%, bet vidējā potenciālā IKP pieaugums 2,18%. Reālais korigētais vispārējās valdības izdevumu pieaugums 2016.gadā pret 2015.gadu ir 1,52%, bet vidējā potenciālā IKP pieaugums 2,84%. Reālais korigētais vispārējās valdības izdevumu pieaugums 2017.gadā pret 2016.gadu ir 2,88 %, bet vidējā potenciālā IKP pieaugums 3,27%.²¹ Līdz ar to izstrādātais fiskālās attīstības scenārijs ir saskaņā ar Regulā Nr. 1175/2011 un FDL noteikto izdevumu pieauguma nosacījumu.

Jāatzīmē, ka augstāk minētā analīze ne vienmēr nodrošina arī to, ka izstrādātais fiskālais scenārijs atbilst SIP nosacījumiem arī EK vērtējumā. Būtiskākās atšķirības rodas no bilances cikliskās komponentes novērtējuma, kas, savukārt, izriet no potenciālā IKP un nominālā IKP starpības (izlaižu starpība) novērtējuma. Šogad, kad likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” tiek veidots novembrī, ir pieejamas EK 2014.gada rudens prognozes un līdz ar to ir iespējams veikt izstrādātā fiskālā scenārija novērtējumu saskaņā ar EK prognozēm. Saskaņā ar šīm prognozēm Latvijas vispārējās valdības strukturālais deficīts sākot ar 2013.gadu palielinās: 2012.gadā 0,1% no IKP, 2013.gadā ir 1,0% no IKP, 2014.gadā 1,5% no IKP un 2015.gadā 1,6% no IKP un 2016.gadā mazliet samazinās līdz 1,5% no IKP. 2014.gadā EK vērtējumā strukturālais deficīts ir tuvs Latvijas vērtējumam, bet 2015. un 2016.gados atšķirība ir 0,6% no IKP apmērā. Atšķirību pamatā ir atšķirīgs izlaižu starpības vērtējums. Latvijas vērtējumā Latvijas ekonomika 2015. un 2016.gadā atradīsies savā potenciālajā līmenī (izlaižu starpība ir nulle), bet EK vērtējumā Latvijas attīstīsies virs sava potenciāla un izlaižu starpība ar katru gadu paplašināsies no 0,4% no IKP 2013.gadā līdz 1,6% no IKP 2016.gadā. Otrs atšķirību iemesls ir atšķirības nominālā deficīta vērtējumā, ja Latvijas

²⁰ Ievērojot korekciju sakarā ar atkāpi no VTM saistībā ar iemaksu palielinājumu 2.pensiju līmenī.

²¹ Pieņemot, ka visa nesadalītā fiskālā telpa 2017.gadā tiek aizpildīta.

prognoze attiecīgi 2015. un 2016.gadā ir 1,0% no IKP un 0,9% no IKP, tad EK vērtējumā deficīts būs 1,1% no IKP un 1,2% no IKP.

Jāatzīmē, ka fiskālā scenārija atbilstība SIP nosacījumiem EK vērtē saskaņā ar savām prognozēm un tiesiskās sekas par iespējamu SIP nosacījumu pārkāpumu arī tiek noteiktas saskaņā ar EK prognozēm. Lai mazinātu risku, ka fiskālais scenārijs saskaņā ar EK vērtējumu neatbilst SIP nosacījumiem, sākot ar 2014.gadu Latvija EK vērtējuma vajadzībām noteica zemāko iespējamo VTM -1% no IKP. Stratēģijas pamatā ir radīt drošības buferi, kas novērstu atšķirīgo izlaidumu starpību un nominālo bilanču prognožu ietekmi uz SIP nosacījumu vērtējumu. Saskaņā ar minēto stratēģiju, Latvija 2015.gadā pēc EK vērtējuma drīkst noteikt vispārējās valdības strukturālās bilances mērķi -1,5% no IKP (-1 (VTM) -0,5% (atkāpe sakarā ar pensiju reformu)) un 2016.gadā : -1,4% no IKP (-1 (VTM) -0,4% (atkāpe sakarā ar pensiju reformu)). Kā redzams no pašlaik spēkā esošajām EK prognozēm, strukturālais deficīts tie prognozēts lielāks abos gados par 0,1% no IKP lielāks, tomēr šī novirze, saskaņā ar SIP nosacījumiem ir nebūtiska. Jāatzīmē, ka 2014.gada rudens prognozes nesniedz informāciju par EK vērtējumu izdevumu pieauguma nosacījumam un šis vērtējums tiks sniegts tikai ziņojumā par Latvijas 2015.gada budžeta plānu.

Attiecībā uz 2015.gada un 2016.gada nominālo vispārējās valdības budžeta deficītu, jāatzīmē, ka tas abos gados šajā izstrādātajā fiskālajā scenārijā ir par 0,1% no IKP lielāks nekā tika prognozēts likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadiem”. Tas saistīts ar to, ka izaugsme pašlaik tiek plānota zemāka, nekā minētā likuma izstrādes laikā un FDL regulējums nosaka, ka nominālais deficīts var būt lielāks „sliktajos gados” un tam ir jābūt mazākam „labajos gados”.

Lai nodrošinātu stabilu un mazāk svārstīgu fiskālās politikas plānošanu vidējā termiņā, FDL kā pamatprincipu nākamajiem vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projektiem paredz koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu pārmantojamību. Tajā pašā laikā tiek noteikta koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu precizēšana FDL 5.panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos.

FDL 5.panta pirmās daļas 1.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts pamatbudžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām, ir izstrādāts likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”. Līdz ar to šo paskaidrojumu:

- 1) 1.pielikumā ir sniegta informācija par no valsts pamatbudžeta izmaksājamo valsts sociālo pabalstu saņēmēju prognozēm;
- 2) 2.pielikumā ir sniegta informācija par no valsts pamatbudžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 3) 3.pielikumā ir sniegta informācija par no valsts pamatbudžeta izmaksājamo piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensiju saņēmēju prognozēm;
- 4) 4.pielikumā ir sniegta informācija par no Militārpersonu pensiju fonda izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm.

FDL 5.panta pirmās daļas 2.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts speciālā budžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām ir izstrādāts likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”. Šī informācija ir sniegta 5.pielikumā.

2.2. Mērķis: kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti un veicināt valsts aizsardzību un ekonomikas attīstību

2.2.1. Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni

Fiskālās politikas mērķi: kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti un veicināt valsts aizsardzību un ekonomikas attīstību - var sadalīt trīs apakšmērķos:

- (1) valsts aizsardzības kapacitātes uzlabošana;
- (2) iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošana;
- (3) labvēlīgas vides nodrošināšana ekonomikas attīstībai.

Lai īstenotu **pirmo apakšmērķi** 2014.gada 3.jūlijā tika pieņemts jauns valsts aizsardzības finansēšanas likums, kas nosaka pakāpenisku valsts aizsardzības finansējuma pret IKP palielinājumu līdz tas 2020.gadā sasniedz 2% no IKP.

2.4. Tabula. Valsts aizsardzības finansēšanas likumā noteiktais budžeta izdevumu apmērs aizsardzības nozares finansēšanai

Gads	Minimālais likumdošanā noteiktais valsts budžeta izdevumu apmērs aizsardzībai, % no IKP
2015	1,0
2016	1,1
2017	1,3
2018	1,5
2019	1,75
2020	2,0

Attiecībā uz **otro apakšmērķi**, pašlaik pastāv vai tuvākajos gados radīsies vairāki apstākļi, kas būtiski var kavēt augstāk minētā mērķa sasniegšanu.

Iedzīvotāju dzīves kvalitātes aspektā ir pamats analizēt vidējo iedzīvotāju dzīves kvalitāti un dzīves kvalitātes atšķirības iedzīvotājiem ar atšķirīgu ieņēmumu lielumu. Būtisks rādītājs, vērtējot vidējo dzīves kvalitāti, ir IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju, kas Latvijai ir viens no zemākajiem ES, savukārt, Džinī koeficients, kas raksturo ieņēmumu nevienlīdzību, Latvijā ir viens no augstākajiem ES.

Jau likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam” tika iestrādāti vairāki būtiski pasākumi iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanai, kas paredzēja IIN neapliekamā minimuma palielināšanu, IIN atvieglojumu palielināšanu par apgādībā esošajām personām, valsts sociālā atbalsta sistēmas pilnveidošanu, kā arī paredzot, ka daļa no ieņēmumiem no Subsīdētās enerģijas nodokļa tiks novirzīti mājāsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, lai kompensētu izdevumu kāpumu elektroenerģijai sakarā ar starta tarifa atcelšanu elektroenerģijas tirgus atvēršanas dēļ. Papildus iepriekš īstenotajai valdības politikai likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” paredz ieviest papildus pasākumus, lai turpinātu līdz šim uzsāktu politikas kursu attiecībā uz ienākumu nevienlīdzības izlīdzināšanu - no 2015.gada sociālās un ienākumu nevienlīdzības mazināšanai ir paredzēts palielināt minimālo algu no 320 uz 360 *euro*, ar mērķi to pakāpeniski paaugstināt līdz pusei no vidējā atalgojuma tautsaimniecībā, kā arī ar 2016.gadu ieviest progresīvo IIN neapliekamo minimumu, paaugstinot to mazo algu saņēmējiem, vidējo algu saņēmējiem saglabājot tuvu esošajam apmēram, savukārt algām, kas būtiski pārsniedz vidējo algu valstī, to nepiemērojot.

Iedzīvotāju dzīves kvalitāti nosaka ne tikai IKP uz vienu iedzīvotāju un ienākumu nevienlīdzība, bet arī citi faktori, tai skaitā sabiedrības veselība un brīvā laika pavadīšana. No šāda aspekta papildus budžeta izdevumu palielinājumam kultūrai un veselībai likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam” arī likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” šīm nozarēm, it īpaši veselībai, paredz nozīmīgu finansējuma palielinājumu. Jāatzīmē, ka saskaņā ar valdības funkciju klasifikāciju (COFOG) valsts funkcijas „veselība” finansējums pret IKP Latvijā ir viens no zemākajiem ES un tā palielināšana, visticamāk, būs arī turpmāko vidēja termiņa budžeta ietvara likumu uzdevums.

Trešais fiskālās politikas apakšmērķis - labvēlīgas vides nodrošināšana ekonomikas attīstībai, ir būtisks ne tikai, lai nodrošinātu stabilus pamatus dzīves kvalitātes ilgtspējai, bet arī, lai radītu tūlītēju efektu uz dzīves kvalitāti, palielinot nodarbinātību un iedzīvotāju ienākumus. Viens no fiskāli nozīmīgākajiem pasākumiem iepriekšējā Ietvara likumā bija darbaspēka nodokļu samazināšana, proti, IIN likmes samazināšana vidējā termiņā, kā arī darba devēja un darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes samazināšana 2014.gadā. Likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” paredz turpināt IIN likmes samazināšanas stratēģiju vidējā termiņā.

Sakārtota infrastruktūra ir būtisks faktors dzīves kvalitātei un ekonomikas attīstībai. Valsts ekonomiskā krīze ir negatīvi ietekmējusi autoceļu stāvokli. Lai arī autoceļu uzlabošanā tiek ieguldīti apjomīgi ES fondu līdzekļi, autoceļu stāvoklis nav uzskatāms par apmierinošu. Saskaņā ar Pasaules ekonomikas foruma (WEF) Globālās konkurētspējas ziņojumu²², ceļu kvalitātes ziņā Latvija 144 pasaules valstu konkurencē ierindota 108.vietā, kas salīdzinot ar iepriekšējo ziņojumu nozīmē kritumu lejup par 9 vietām. Lai risinātu aktuālo ceļu kvalitātes jautājumu, tāpat kā likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam” arī likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” paredz papildus finansējuma piešķiršanu ceļu kvalitātes uzlabošanai, proti, papildus līdzekļi ir paredzēti pašvaldību autoceļu uzturēšanai gan 2015.gadā, gan arī vidējā termiņā.

Augstāk minētie dzīves kvalitāti ietekmējoši apstākļi ir analizēti NAP 2014-2020 un ir noteikti šajā attīstības plānā, kā uzdevumi, kas risināmi 2014-2020 periodā. Tā, piemēram, iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana ir skatīta cilvēka drošumspējas prioritātē, bet darbaspēka nodokļu samazināšana ir plānots kā uzdevums rīcības virzienā „Cienīgs darbs”.

Likuma par budžetu un finanšu vadību 16².panta otrās daļas pirmais punkts paredz, ka vidēja termiņa budžeta ietvara likumā katram likuma perioda gadam norāda vidēja termiņa budžeta prioritāros attīstības virzienus nacionālajā attīstības plānā un valsts aizsardzības koncepcijā noteikto mērķu sasniegšanai un prioritāšu ieviešanai.

Nemot vērā augstāk minēto, likumprojektā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” ir noteikti šādi četri prioritārie attīstības virzieni:

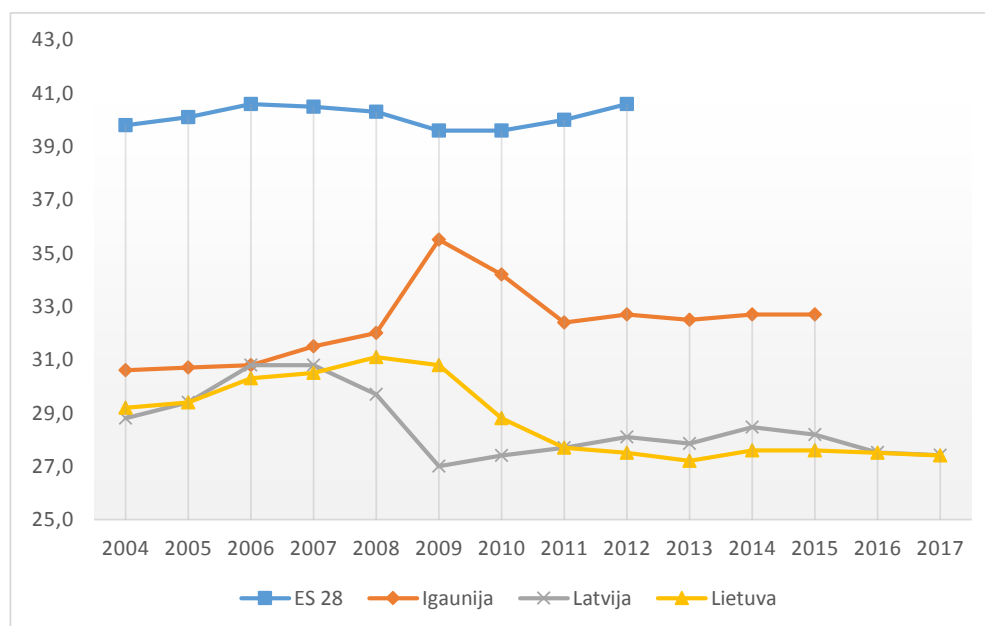
- 1) valsts aizsardzības spēju palielināšana, kāpinot valsts aizsardzības finansējumu pret IKP līdz 2% 2020.gadā atbilstoši valsts aizsardzības likumā noteiktajam finansējuma pieauguma scenārijam.
- 2) ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana, nodrošinot nozaru finansējumu valsts budžeta iespēju robežās un turpinot iesākto kursu uz darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu;
- 3) iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana, pakāpeniski palielinot minimālo algu un ieviešot progresīvo IIN neapliekamo minimumu.
- 4) nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšana līdz 1/3 no IKP pamatā uzlabojot nodokļu iekasējamību.

²² http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

2.2.2. Pieejamais publisko resursu apjoms 2015.-2017.gadā vidēja termiņa budžeta prioritārajiem attīstības virzieniem.

Valsts budžeta bāzes izdevumi nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī un pie nosacījuma, ja nerodas negatīvi ārēji apstākļi, kas samazinātu dzīves kvalitāti, var teikt, ka tā paliek nemainīgā līmenī. Tātad, lai novērstu negatīvu apstākļu ietekmi uz sabiedrības vidējo dzīves kvalitāti, vai, lai to paaugstinātu, nepieciešami papildu publisko finanšu resursi, bet, lai samazinātu nevienlīdzību dzīves kvalitātē, nepieciešama publisko finanšu resursu pārdale.

Latvija tradicionāli ir valsts ar relatīvi zemu nodokļu slogu. Latvijā nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP ir viena no zemākajām ES un pie pašreiz spēkā esošās nodokļu politikas prognozes liecina, ka turpmākajos gados nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP turpinās samazināties.

2.2. att. Nodokļu ieņēmumu (D.2+D.5+D.61+D.91-D.995) attiecība pret IKP procentos. Datu avots – Eurostat līdz 2012.gadam, 2013.-2017.gadiem Lietuvai - Konverģences programma, Latvijai un Igaunijai – Vispārējās valdības budžeta plāna projekts 2015.gadam

Pieņemot lēmumu par darbaspēka nodokļa samazināšanu, Latvija vidējā termiņā kā galveno prioritāti ir izvēlējusies ekonomikas attīstību. Šajā situācijā publiski pieejamie resursi relatīvi pret IKP ir ievērojami zemāki, kā citās ES valstīs, padarot sarežģītu uzdevumu atrast finanšu resursus valsts sniegto pakalpojumu attīstībai atbilstoši ES pieņemtajiem standartiem. Apzinoties augstāk minēto problēmu, jaunā valdība ir definējusi, ka turpmākajos gados nodokļu politiku raksturo divi galvenie virzieni:

- Stabilitāte nodokļu politikā: gadskārtējā budžeta sagatavošana nav brīdis, lai būtiski pārskatītu nodokļu politiku, tāpēc 2015.gada budžeta projekts ir sagatavots saglabājot iepriekšējo apņemšanos veikt darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu, palielināt iemaksas 2.pensiju līmenī atbilstoši iepriekš pieņemtajiem lēmumiem un neveikt citu būtiskāko nodokļu likmju izmaiņas.
- Nodokļu iekasējamības palielināšana, virzoties uz nodokļu ieņēmumu apjomu pret IKP 1/3 apmērā. Pašlaik nodokļu slogs Latvijā ir viens no zemākajiem ES un nespēj nodrošināt pieaugošās vajadzības izdevumu daļā. Jaunās valdības stratēģija ir risināt šo problēmu nevis ar nodokļu likmju celšanu, bet gan pastiprināti strādājot pie nodokļu iekasējamības palielināšanas, tai skaitā ieviešot nepieciešamās izmaiņas likumdošanā.

Likumprojekts „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” ir veidots saskaņojot *lejupvērsto plānošanas* pieeju, atbilstoši FDL, nosakot strukturālās bilances mērķus vidējam termiņam, un *augšupvērsto plānošanas* pieeju, kas balstīta vispārējās valdības sektora

ieņēmumu un izdevumu prognozēs. Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, kas aprēķināti saskaņā ar strukturālās bilances mērķi, vispārīgā gadījumā atšķiras no valsts budžeta bāzes izdevumiem, kas nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Ja starpība jeb „Fiskālā telpa” ir pozitīva, to var izmantot jauno politikas iniciatīvu finansēšanai.

Saskaņā ar likumprojekta „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” un likumprojekta „Par valsts budžetu 2015.gadam” sagatavošanas grafiku, sākotnēji šī starpība tika aprēķināta un izskatīta 2014.gada 14.oktobra MK sēdē, kur tika skatīts Vispārējās valdības budžeta plāns un informatīvais ziņojums par jaunām politikas iniciatīvām. „Fiskālās telpas” lielums 2013.gada 14.oktobrī 2015.gadam bija - 79 891 euro, 2016.gadam 48 254 333 euro un 2017.gadam 338 359 599 euro.

Izstrādājot virkni ieņēmumus palielinošu pasākumu, „Fiskālās telpa” tika palielināta un 2014.gada 12.novembrī tā sasniedza 2015.gadam 133 298 151 euro, 2016.gadam 130 188 427 euro un 2017.gadam 422 350 131 euro. Nozīmīgākie ieņēmumus palielinošie pasākumi miljonos latu ir:

2.5.tabula. Būtiskākie ieņēmumus palielinoši pasākumi

	2015.gads	2016.gads	2017.gads
Ēnu ekonomikas apkarošanas un nodokļu administrēšanas uzlabošanas pasākumi t.sk. :	53,9	52,6	52,0
<ul style="list-style-type: none"> • informācijas publiskošana par nodokļu maksātāju samaksāto nodokļu apmēru; • informācijas apmaiņas procesa uzlabošana starp finanšu iestādēm un Valsts ieņēmumu dienestu; • biedrību un nodibinājumu saimnieciskās darbības nodalīšana no darbības, kurai ir peļņas gūšanas mērķis; • informatīvās deklarācijas ieviešana patērētāju kredītētājiem; • Uzņēmumu reģistra rīcības noteikšana pēc informācijas saņemšanas no Valsts ieņēmumu dienesta par riska adresēm; • riska personu kritēriju noteikšana (ārvalstnieka – uzņēmuma amatpersonas sasniedzamība); • noteiktos gadījumos valdes loceklim personiskās atbildības noteikšana par kapitālsabiedrības nokavētajiem nodokļu maksājumiem; • noteiktos gadījumos aizlieguma noteikšana nodokļu parādniekam veikt skaidras naudas darījumus; • akcīzes nodokļa noteikšana tabakas lapām; • akcīzes nodokļa atbrīvojumu un atvieglojumu pārskatīšana 			
Valsts kapitālsabiedrību dividenžu likmes paaugstināšana	10,3	55,6	-
Minimālās darba algas paaugstināšana	23,4	23,4	23,4
Ārvalstu pensionāru neapliekamā minimuma piemērošanas izmaiņas	0,4	0,4	0,4

Augstāk minētie ieņēmumus palielinošie pasākumi ļauj palielināt nodokļu ieņēmumus pret IKP 2015.gadā par 0,35% no IKP, 2016.gadā par 0,49% no IKP un 2017.gadā par 0,27% no IKP.

Minētie ieņēmumus palielinošie pasākumi ļāva būtiski palielināt „Fiskālo telpu” un līdz ar to palielināt finansējumu vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanai. Būtiskākais finansējuma palielinājums ir veikts šādās jomās:

2.6.tabula. Jomas, kurām visbūtiskāk palielināts finansējuma (virs 5 milj. euro) un būtiskākie izdevumus palielinoši pasākumi

	2015.gads	2016.gads	2017.gads
ZM - pārejas posma valsts atbalsta un investīciju veicināšanas pasākumi lauksaimniecībā	33,0	26,2	1,6
SM - piešķirtais papildu finansējums, tai skaitā:	30,7	27,0	27,0
• finansējums JPI (mērķdotācijām pašvaldību autoceļu uzturēšanai un sabiedriskā transporta pakalpojumu īstenošanai)	12,1	12,1	12,1
• papildu finansējums no ministrijas priekšlikumiem ieņēmumu palielināšanai	18,6	14,9	14,9
VM - veselības nozares finansēšana	30,6	30,6	30,6
AIM – Valsts aizsardzības finansēšanas likuma nodrošināšana	19,3	63,8	136,2
Minimālās mēneša darba algas paaugstināšana līdz 360 euro un mēneša darba algas skalu minimuma korekcijai ar 2015.gada 1.janvāri (izņemot VM un KM kapitālsabiedrības)	8,2	8,2	8,2
FM - ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi	6,6	6,6	6,6
64.resors - dotācija pašvaldībām	6,5		
IEM - uz vienlīdzīgiem principiem balstītas atbildības nodrošināšana	6,5	6,5	6,5
IZM - valsts budžeta dotācijas atjaunošana zinātniskās darbības attīstības nodrošinājumam augstskolās un koledžās	4,0	5,0	5,0
LM - asistenta pakalpojuma personām ar invaliditāti nodrošināšana pašvaldībām	3,0	3,0	3,0

2.3. Vispārējās valdības budžeta bilance

2.3.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un visām dalībvalstīm harmonizētai metodoloģijai – Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmai (turpmāk – EKS)²³. Šā gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt, līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS'95, kas balstījās uz ANO 1993.gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts un ar citām sistēmām sinhronizēts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS cita starpā piemēro Māstrihtas kritēriju uzraudzībai un ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā publisko finanšu, t.i., budžeta, vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem. Tādējādi arī uz valsts budžeta deficītu vai pārpalikumu var raudzīties divējādi:

- konsolidētā kopbudžeta bilance (nacionālā metodoloģija) vai
- vispārējās valdības budžeta bilance (EKS metodoloģija).

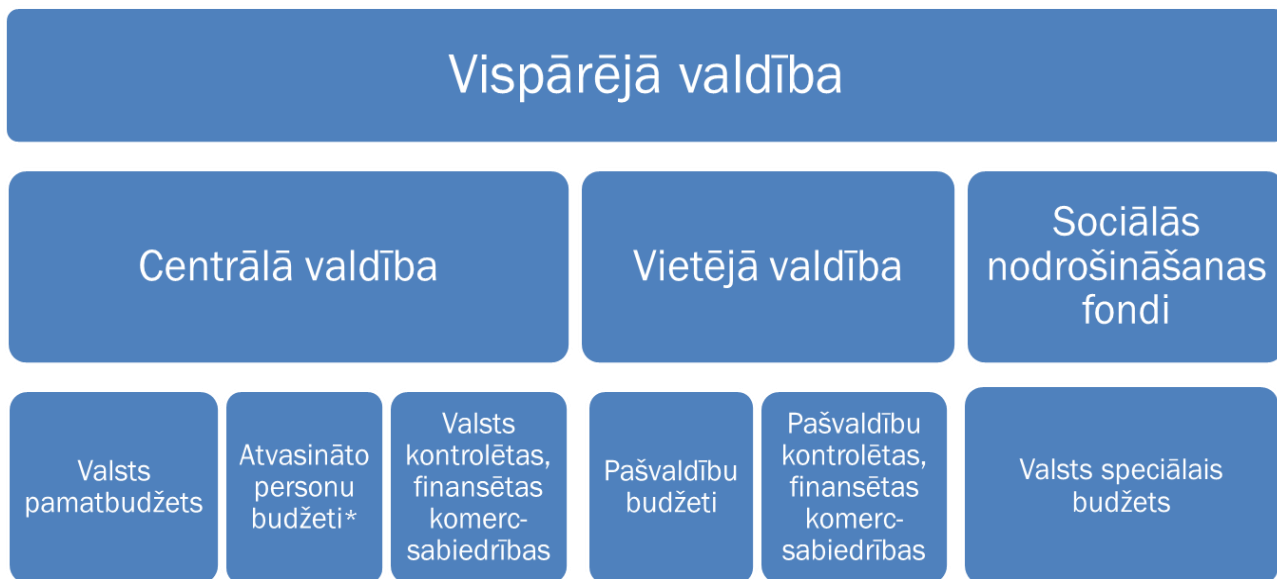
Lai nodrošinātu minēto pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt, nacionālajā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;

²³ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Eiropas Savienībā

- EKS atsevišķu veidu finanšu darījumi (izdevumi u.tml.) ir uzskatāmi par nefinanšu darījumiem, t.i., izdevumiem, kas nacionālajā uzskaitē bieži vien formāli uzskatāmi par finanšu darījumiem, attiecīgi neietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes.

Publisko finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic Centrālā statistikas pārvalde. Savukārt, FM izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot Centrālās statistikas pārvaldes aprobēto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

*no valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti

2.3. att. Vispārējās valdības budžeta struktūra

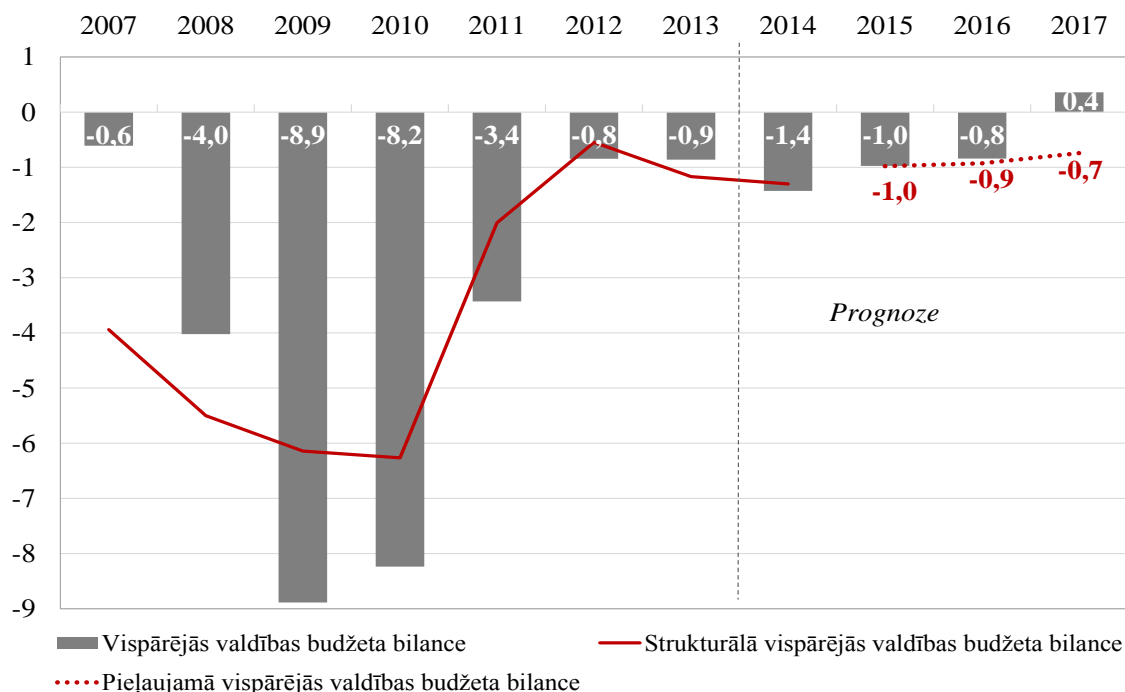
2.3.2. Valsts konsolidētā kopbudžeta un vispārējās valdības budžeta bilance

Atbilstoši noteiktajām fiskālās disciplīnas normām strukturālās vispārējās valdības budžeta bilances mērķis 2015.gadam gadam ir noteikts -1,0% no IKP, 2016.gadam gadam -0,9% no IKP un 2017.gadam -0,8% no IKP.

Balstoties uz noteikto strukturālās bilances mērķi, tiek aprēķināts pieļaujamais vispārējās valdības budžeta bilances līmenis, ņemot vērā budžeta bilances ciklisko komponenti. Ņemot vērā iepriekš minētos faktorus, 2015.-2017.gadā vispārējās valdības budžetā ir pieļaujams deficīts, t.i., 2015.gadā 1,0% no IKP apmērā, 2016.gadā 0,9% no IKP apmērā un 2017.gadā 0,7% no IKP apmērā.

Atbilstoši aktuālajam novērtējumam 2014.gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts 1,4% no IKP, kas, salīdzinot ar likumā “Par valsts budžetu 2014.gadam” noteikto, ir par 0,5 procentpunktiem augstāks. Deficīta palielināšanos galvenokārt ietekmēja izdevumu pieaugums sociālajiem pabalstiem, iemaksām ES budžetā, kā arī citām izdevumu pozīcijām, ņemot vērā to faktisko izpildi š.g. astoņos mēnešos, un citi vienreizējie faktori. Jāatzīmē, ka vispārējās valdības budžeta izpilde 2014.gadā lielā mērā būs atkarīga no nodokļu ieņēmumu izpildes gada pēdējos mēnešos, ES fondu finansējuma apguves un pašvaldību budžetu attīstības gada nogalē.

Savukārt, 2015.gadā vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts 1,0% no IKP un tas atbilst pieļaujamajam budžeta deficīta apjomam, kas izriet no noteiktā strukturālās bilances mērķa. Prognozē 2015.gadam ir ņemtas vērā nodokļu ieņēmumu izmaiņas atbilstoši jaunākajam makroekonomiskās attīstības scenārijam, kā arī valdības lēmumi attiecībā uz papildu finansējuma piešķiršanu, kur lielākais līdzekļu apjoms novirzīts veselības aprūpei un lauksaimniecības nozarei, kā arī aizsardzībai, lai nodrošinātu Valsts aizsardzības finansēšanas likumā noteikto prasību izpildi.

2.4. att. Vispārējās valdības budžeta nominālā un strukturālā bilance, % no IKP

Raugoties uz fiskālās situācijas attīstību vidējā termiņā, vispārējās valdības budžeta deficīts 2016.gadā tiek prognozēts 0,8% no IKP, savukārt 2017.gadā tiek prognozēts, ka ieņēmumi pārsniegs izdevumus, tādējādi veidojot pārpalikumu 0,4% no IKP. Taču atbilstoši fiskālās disciplīnas normām 2016. un 2017.gadā vispārējās valdības budžetā ir pieļaujams deficīts, kas pie pašreiz prognozētā ekonomikas izaugsmes tempa rada iespēju turpmākajos gados valdībai pieņemt lēmumus par papildu finansējuma piešķiršanu nozaru politikai īstenošanai.

2.7. tabula. Vispārējās valdības budžeta un valsts konsolidētā kopbudžeta bilance 2011.-2017.gadā, milj. euro un % no IKP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	fakts			prognoze			
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-3,4	-0,8	-0,9	-1,4	-1,0	-0,8	0,4
Vispārējās valdības budžeta bilance	-696,0	-185,8	-199,6	-343,7	-247,6	-227,6	102,5
EKS korekcijas	-48,9	-224,2	-72,0	12,0	39,7	43,6	273,8
KOPBUDŽETA BILANCE	-647,1	38,4	-127,6	-355,7	-287,3	-271,1	-171,4
Ieņēmumi	7 236,0	8 175,0	8 364,4	8 616,8	8 874,6	8 993,9	9 232,9
Nodokļu ieņēmumi	5 518,7	6 102,7	6 426,3	6 667,6	6 984,6	7 215,7	7 635,5
Ne-nodokļu ieņēmumi	467,5	561,0	522,2	493,6	493,4	487,8	451,6
Pašu ieņēmumi	296,2	299,2	299,7	314,8	313,2	321,6	313,9
Ārvalstu finanšu palīdzība	944,2	1 203,8	1 110,0	1 135,9	1 077,8	963,4	826,3
Pārējie ieņēmumi	9,4	8,4	6,1	5,0	5,5	5,5	5,5
Izdevumi	7 883,0	8 136,6	8 492,0	8 972,5	9 161,8	9 265,0	9 404,2
Atlīdzība	1 609,1	1 640,9	1 757,7	1 879,3	1 969,8	1 998,6	2 061,5
Preces un pakalpojumi	1 037,5	1 039,2	1 117,0	1 174,4	1 261,6	1 210,7	1 272,3
Procentu izdevumi	290,2	334,0	329,1	345,4	352,4	311,4	325,1
Subsīdijas un dotācijas	1 580,7	1 733,2	1 708,9	1 959,2	1 976,1	2 357,2	2 300,7

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	fakts			prognoze			
Sociālie pabalsti	2 289,8	2 291,1	2 400,2	2 444,7	2 548,2	2 606,1	2 664,0
Kapitālie izdevumi	834,0	834,6	863,6	853,1	734,7	450,0	436,8
Pārējie izdevumi	241,8	263,6	315,4	316,4	319,1	331,0	344,0

Konsolidētā kopbudžeta attīstību turpmākajos gados noteiks situācija valsts un pašvaldību budžetā. Pašreizējās prognozes parāda, ka vidējā termiņā konsolidētā kopbudžetā deficīts samazināsies, jo ieņēmumi pieaugs straujāk nekā izdevumi. Sagaidāms, ka ieņēmumu daļā stabilu pieaugumu nodrošinās nodokļu ieņēmumu kāpums atbilstoši prognozētajai valsts ekonomikas izaugsmei. Ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumi, kas ir otra lielākā ieņēmumu pozīcija kopbudžetā, turpmākajos gados samazināsies un šādas izmaiņas skaidrojamas ar iepriekšējā - 2007.-2013.gada, ES fondu plānošanas perioda noslēgumu un jaunā - 2014.-2020.gada, plānošanas perioda sākumu, kad izdevumi vēl nebūs tik augsti, kā rezultātā atmaksas no EK tiek sagaidātas mazākā apmērā. Savukārt ne-nodokļu ieņēmumos tiek prognozēts neliels kritums, kas pamatā skaidrojams ar zemākiem valsts pamatbudžeta ieņēmumiem par valsts kapitāla izmantošanu jeb ieņēmumiem no dividendēm.

Kopbudžeta izdevumi turpmākajos gados palielināsies, taču pieaugums būs mērens un tie pieaugs lēnāk nekā ieņēmumi. Augstāki izdevumi tiek prognozēti visās pozīcijās, izņemot izdevumus investīcijām un procentu izdevumus, kas būs svārstīgi pa gadiem atkarībā no valsts parāda vadības pasākumiem. Jāatzīmē, ka kopbudžeta izdevumos 2015.-2017.gadā ir iekļauti valdības lēmumi par papildu finansējuma piešķiršanu jauno politikas iniciatīvu īstenošanai, kur lielākā daļa no papildu līdzekļiem tiek novirzīti veselības aprūpei, lauksaimniecības nozarei un aizsardzībai.

Valsts konsolidētajā budžetā, ieskaitot atvasināto publisko personu budžetu, 2015.-2017.gadā tiek prognozēts deficīts un sagaidāms, ka tas ar katru gadu samazināsies, taču situācija pa budžeta līmeņiem būs atšķirīga.

2.8. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2011.-2017.gadā, milj. euro

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	fakts			prognoze			
VALSTS KONSOLIDĒTĀ BUDŽETA BILANCE	-581,4	115,2	-8,3	-284,3	-231,9	-270,9	-172,2
Ieņēmumi	5 997,5	6 835,9	6 940,9	7 151,3	7 358,5	7 436,5	7 595,3
Nodokļu ieņēmumi	4 425,7	4 928,3	5 170,1	5 378,4	5 652,3	5 843,7	6 185,4
Ne-nodokļu ieņēmumi	443,8	530,6	486,5	451,6	447,9	440,2	402,9
Ārvalstu finanšu palīdzība	942,6	1 202,0	1 110,1	1 132,9	1 075,3	962,4	825,3
Pārējie ieņēmumi	185,4	175,0	174,3	188,4	182,9	190,3	181,6
Izdevumi	6 578,9	6 720,8	6 949,2	7 435,6	7 590,4	7 707,4	7 767,5
Uzturēšanas izdevumi	6 069,5	6 229,9	6 447,1	6 929,5	7 159,3	7 475,6	7 559,0
Kapitālie izdevumi	506,4	490,9	502,1	506,1	431,1	231,8	208,5
Pārējie izdevumi	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-428,4	199,8	70,3	-398,1	-380,8	-423,3	-375,7
Ieņēmumi	4 139,4	4 845,9	4 839,7	5 015,8	5 153,0	5 176,1	5 223,0
Nodokļu ieņēmumi	2 676,1	3 044,4	3 189,3	3 379,4	3 581,6	3 722,8	3 960,5
Ne-nodokļu ieņēmumi	441,6	519,9	469,8	418,3	418,7	410,7	367,4
Ārvalstu finanšu palīdzība	941,5	1 195,1	1 096,8	1 125,9	1 069,2	956,4	819,3
Pārējie ieņēmumi	80,2	86,5	84,0	92,1	83,4	86,2	75,8
Izdevumi	4 567,7	4 646,1	4 769,5	5 413,9	5 533,8	5 599,4	5 598,7
Uzturēšanas izdevumi	4 093,2	4 173,8	4 285,4	4 939,0	5 137,1	5 373,8	5 395,2
Kapitālie izdevumi	474,6	472,2	484,0	474,9	396,7	225,6	203,5
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	-177,7	-70,4	-57,9	129,7	162,9	152,5	203,9
Ieņēmumi	1 785,5	1 924,7	2 036,3	2 242,2	2 309,9	2 347,3	2 451,7
Nodokļu ieņēmumi	1 749,6	1 883,9	1 980,8	1 999,0	2 070,6	2 120,8	2 225,0
Pārējie ieņēmumi	35,9	40,8	55,4	243,2	239,3	226,5	226,7
Izdevumi	1 963,2	1 995,1	2 094,2	2 112,5	2 147,0	2 194,8	2 247,8
Uzturēšanas izdevumi	1 963,1	1 994,4	2 093,4	2 111,7	2 146,2	2 194,0	2 247,0
Kapitālie izdevumi	0,1	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	fakts			prognoze			
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	18,1	-17,8	-21,8	-15,9	-13,9	-0,2	-0,4
Ieņēmumi	331,5	341,4	329,6	307,3	311,2	264,3	264,8
Izdevumi	313,3	359,2	351,4	323,2	325,1	264,5	265,2

Valsts pamatbudžeta ieņēmumu kāpumu turpmākajos gados sekmēs nodokļu ieņēmumu pieaugums atbilstoši pašreiz prognozētajai ekonomikas attīstībai. Lielākos nodokļu ieņēmumus nodrošinās pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN), akcīzes nodokļa, uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) un IIN ieņēmumi. Ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumi, kas tiek saņemti no EK par realizētajiem ES fondu projektiem, vidējā termiņā samazināsies. Tas skaidrojams ar mazākiem izdevumiem jaunā ES fondu plānošanas perioda sākumā, par kuriem jāsaņem līdzekļu atmaksa no ES budžeta. Savukārt ne-nodokļu ieņēmumu samazinājumu 2015.-2017.gadā ietekmēs valsts pamatbudžetā iemaksājamo dividenžu apmērs par valsts kapitāla izmantošanu, ko nosaka gan valsts kapitālsabiedrību finanšu darbības rezultāti, gan iemaksājamās daļas samazināšana. Izdevumi valsts pamatbudžetā turpmākajos gados pieaugs mēreni un prognozēs ir ņemti vērā nozaru ministriju bāzes izdevumi, kā arī valdības pieņemtie lēmumi jauno politikas iniciatīvu īstenošanai, kur papildu finansējums piešķirts visās nozarēs.

Valsts speciālajā budžetā vidējā termiņā tiek prognozēts pārpalikums un šādas tendences pamatā nosaka izmaiņas sākot ar 2014.gadu, kad no valsts pamatbudžeta tiek saņemts transferts pensiju piemaksu izmaksai, kā rezultātā pieaug ieņēmumi un uzlabojas bilance. Tiek prognozēts, ka sociālās apdrošināšanas iemaksas 2015.-2017.gadā pieaugs, kur tiek ņemta vērā darba tirgus attīstība, kā arī minimālās darba algas palielināšana 2015.gadā no 320 līdz 360 *euro* mēnesī. Taču pieauguma tempu negatīvi ietekmēs iemaksu likmes palielināšana iemaksām valsts fondēto pensiju shēmā, kas 2015.gadā pieaugs no 4% līdz 5% un 2016.gadā līdz 6%. Tāpat valsts speciālajā budžetā sagaidāms izdevumu pieaugums, ņemot vērā 2014.gada aprīlī apstiprināto pensiju indeksācijas kārtību, kā arī prognozētās izmaiņas sociālo pabalstu saņēmēju skaitā un vidējā pabalsta apmērā.

Atvasināto publisko personu budžetā 2015.gadā tiek prognozēts deficīts, savukārt 2016.-2017.gadā ieņēmumi būs vienādā līmenī ar izdevumiem. 2015.gadā prognozētais deficīts skaidrojams ar to, ka papildu kārtējā gadā saņemtajiem ieņēmumiem notiks iepriekšējos gados saņemto avansa maksājumu izlietošana ES politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai, kas saistīts ar 2007.-2013.gada ES fondu plānošanas perioda noslēgšanu.

Vidēja termiņa prognozes parāda, ka pašvaldību budžetā 2015.gadā būs deficīts un turpmākajos divos gados kopumā ieņēmumi tiks sabalansēti ar izdevumiem, ko nodrošinās stabils ieņēmumu pieaugums, savukārt izdevumi pieaugs mērenāk saistībā ar jaunā ES fondu plānošanas perioda sākuma posmu, kur šobrīd nav skaidri zināmi īstenojamie projekti un izdevumu apjoms. Pašreizējās prognozēs lielākā daļa no finansējuma ir ieplānota valsts pamatbudžetā, taču nav sadalīts pa aktivitātēm un tādēļ neatspoguļojas pašvaldību budžetā.

2.9. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2011.-2017.gadā, milj. euro

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	fakts			prognoze			
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-71,0	-76,8	-119,3	-71,4	-55,4	-0,2	0,9
Ieņēmumi	1 926,4	1 953,6	2 066,0	2 108,9	2 100,9	2 061,6	2 137,9
Nodokļu ieņēmumi	1 093,0	1 174,4	1 256,2	1 289,2	1 332,4	1 372,0	1 450,1
Transferts no valsts budžeta	653,9	580,9	623,5	621,8	579,5	499,1	494,4
Pārējie ieņēmumi	179,5	198,4	186,3	198,0	189,0	190,5	193,5
Izdevumi	1 997,4	2 030,4	2 185,3	2 180,3	2 156,3	2 061,8	2 137,1
Uzturēšanas izdevumi	1 501,2	1 544,4	1 662,0	1 706,8	1 776,5	1 831,0	1 899,1
Kapitālie izdevumi	474,2	486,0	523,3	469,0	377,8	228,8	236,0
Pārējie izdevumi	22,0	0,0	0,0	4,5	2,0	2,0	2,0

Pašvaldību budžeta ieņēmumos vidējā termiņā saglabāsies pieaugums. Neskatoties uz valdības lēmumu attiecībā uz darbaspēka nodokļu politikas izmaiņām, kas paredz IIN samazināšanu, IIN ieņēmumi turpmākajos gados palielināsies. Ņemot vērā, ka IIN un nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi ir lielākā pašvaldību ieņēmumu pozīcija, atjaunotās prognozes norāda uz stabiliem pašvaldību budžeta ieņēmumiem 2015.-2017.gadā. Pašreiz tiek prognozēts, ka saņemtais transferts no valsts budžeta 2015. un 2016.gadā samazināsies un pēc tam atkal pieaugs. Tas skaidrojams ar maksājumu plūsmu ES politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai, kur šobrīd nav skaidri zināmi jaunā ES fondu plānošanas perioda ietvaros īstenojamie projekti un to izdevumu apjoms. Jāatzīmē, ka finansējums šīm aktivitātēm šobrīd ir ieplānots valsts pamatbudžetā, taču vēl nav sadalīts konkrētiem pasākumiem.

Tiek prognozēts, ka pašvaldību budžeta izdevumu attīstība vidējā termiņā būs līdzīga ieņēmumu izmaiņām. Sagaidāms, ka turpmākajos trīs gados pieaugs uzturēšanas izdevumi, kas ietver izdevumus atlīdzībai, precēm un pakalpojumiem, subsīdijas un dotācijas, u.tml., bet izdevumi sociālajiem pabalstiem samazināsies līdz ar situācijas uzlabošanos darba tirgū. Kapitālo izdevumu prognozes parāda, ka tie samazināsies līdz 2016.gadam un pēc tam pieaugs, jo 2007.-2013.gada ES fondu plānošanas periods tiks noslēgts un jaunā plānošanas perioda projektu īstenošana vēl nebūs tik intensīva.

3. Kopbudžeta nodokļu²⁴ un nenodokļu ieņēmumu prognozes

Nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes vidējam termiņam ir sagatavotas, ņemot vērā aktuālākos tautsaimniecības attīstības rādītājus un to prognozes, ieņēmumu izpildi 2014.gadā, MK atbalstītās nodokļu likumdošanas izmaiņas, minimālā mēneša darba algas paaugstināšanu ar 2014.gada 1.janvāri no 320 *euro* līdz 360 *euro*, kā arī citus nodokļu ieņēmumu ietekmējošus pasākumus.

Papildu ieņēmumi paredzami no informācijas apmaiņas procesa uzlabošanas starp finanšu iestādēm, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu un Valsts ieņēmumu dienestu, kā arī valdes locekļa personiskās atbildības noteikšana noteiktos gadījumos par kapitālsabiedrības nokavētajiem nodokļu maksājumiem ar mērķi mazināt negodīgu komercuzņēmumu ieviestu praksi par nodokļu parādu nomaksas neveikšanu un parādu uzkrāšanu u.c. ēnu ekonomikas samazināšanas pasākumiem.

Kopējie kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija 5 529,8 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2014.gada plānu ir par 17,0 milj. *euro* jeb 0,3 % vairāk. Nodokļu ieņēmumu pieaugumu noteica gan iedzīvotāju un uzņēmumu ekonomiskās aktivitātes pieaugums, gan nodokļu politikas izmaiņu un administrēšanas pasākumu pozitīvā ietekme.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā kopbudžeta ieņēmumi tiek plānoti 6 984,6 milj. *euro*, 2016.gadā 7 215,7 milj. *euro* un 2017.gadā 7 635,5 milj. *euro* apmērā.

3.1. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi , milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	6 667,6*	6 984,6	7 215,7	7 635,5
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi , milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	6 667,5	6 928,2	7 142,1	
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. euro</i>	0,07	56,4	73,6	
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %</i>	0,001	0,8	1,0	
% no IKP	27,7	27,5	26,9	26,8

*Prognoze

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi sadalījumā pa veidiem laika periodā no 2013. līdz 2017.gadam ir sniegti 3.2. tabulā.

3.2. tab. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, milj. *euro*

Nodokļa veids	2013	2014	2014	2015	2016	2017
	<i>Fakts</i>	<i>Plāns*</i>	<i>Prognoze</i>	<i>Plāns**</i>		
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	1 980,8	1 984,7	1 999,0	2 070,6	2 120,8	2 225,0
Pievienotās vērtības nodoklis	1 666,8	1 779,9	1 792,0	1 936,4	2 049,7	2 179,4
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 333,0	1 361,9	1 366,0	1 416,3	1 454,9	1 538,6
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	362,5	403,9	363,3	380,1	404,8	428,9
Akcīzes nodoklis	730,9	746,6	752,0	769,2	788,6	811,7

²⁴ neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā

Nodokļa veids	2013	2014	2014	2015	2016	2017
	<i>Fakts</i>	<i>Plāns*</i>	<i>Prognoze</i>	<i>Plāns**</i>		
Nekustamā īpašuma nodoklis	172,7	169,3	179,8	182,4	190,8	201,5
Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	72,0	74,1	74,1	75,9	45,0	83,0
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	20,8	18,8	18,0	18,2	18,4	18,6
Muitas nodoklis	27,6	29,7	34,2	34,9	35,6	36,4
Izložu un azartspēļu nodoklis	29,2	31,1	30,2	30,8	31,2	31,7
Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis	9,9	10,5	11,2	11,7	12,3	13,0
Dabas resursu nodoklis	19,1	22,7	20,7	21,3	21,9	22,5
Elektroenerģijas nodoklis	1,0	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
Subsidētās enerģijas nodoklis***		32,8	25,7	35,5	40,2	43,8

* saskaņā ar likumprojektu „Par valsts budžetu 2014.gadam”

**saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”

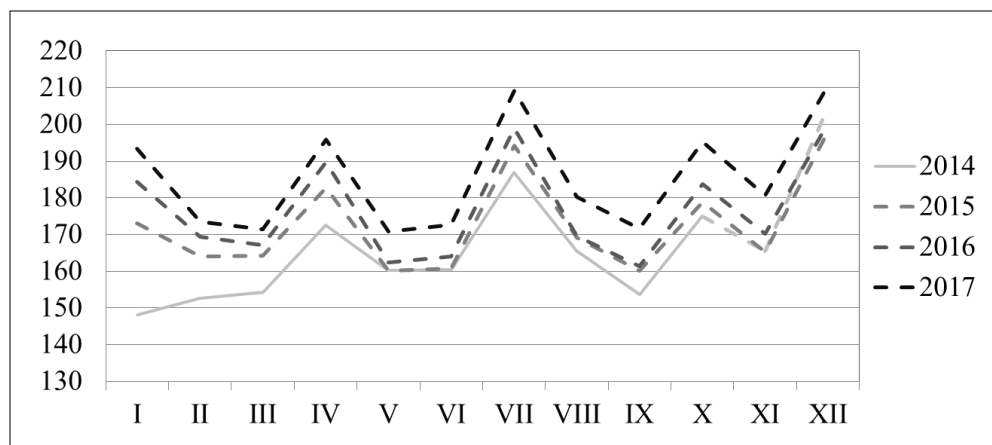
***2014.gadā tika ieviests jauns nodoklis - Subsidētās elektroenerģijas nodoklis

2014.gadā **sociālās apdrošināšanas iemaksu** likme tika samazināta no 35,09% līdz 34,09%, kur darba devēja valsts sociālās obligātās apdrošināšanas iemaksas samazinājās no 24,09% līdz 23,59% un darba ņēmēja no 11% līdz 10,50 procentiem. Lai būtiski nepieaugtu darbaspēka nodokļu slogs, tika paaugstināts neapliekamais minimums no 64 *euro* mēnesī līdz 75 *euro* mēnesī un atvieglojums par apgādībā esošu personu no 114 *euro* mēnesī līdz 165 *euro* mēnesī. Savukārt IIN likme tika atstāta 2013.gada līmenī 24% apmērā iepriekš plānoto 22% vietā.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas 2014.gada desmit mēnešos veidoja 29,5% no kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem. 2014.gada desmit mēnešos valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi bija 1 629,2 milj. *euro*, kas ir par 3,1 milj. *euro* jeb 0,2% vairāk kā plānots. Salīdzinājumā ar 2013.gada attiecīgo periodu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi ir par 6,5 milj. *euro* jeb 0,4% vairāk. Sociālās apdrošināšanas iemaksu pieaugumu galvenokārt noteica nodarbinātības un darba samaksas pieaugums.

Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras informāciju reģistrētā bezdarba līmenis 2014.gada oktobra beigās bija 8,2%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu ir par 0,9 procentpunktiem mazāk.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta datiem, 2014.gada septembrī darba ņēmēju skaits, par kuriem veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, pieaudzis par 0,4% salīdzinājumā ar 2013.gada septembri. 2014.gada deviņos mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada attiecīgo periodu nodarbināto ienākumi pieauguši par 7,9 procentiem.

3.1. att. Sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi tiek plānoti 2 070,6 milj. euro, 2016.gadā 2 120,8 milj. euro un 2017.gadā 2 225,0 milj. euro apmērā.

Sagatavojot valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu plānu vidējam termiņam, galvenokārt tika ņemts vērā darba samaksas fonda pieauguma temps, valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta maksimālā apmēra paaugstināšana no 46 400 euro līdz 48 600 euro (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadā +3,2 milj. euro), ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi, kā arī MK 2014.gada 10. novembra sēdē atbalstītās izmaiņas likumdošanā. Būtiskākā likumdošanas izmaiņa attiecas uz minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu no 320 euro līdz 360 euro, kas veido pozitīvu fiskālo ietekmi 2015., 2016. un 2017.gadā +11,4 milj. euro apmērā.

Vidējā termiņā sociālās apdrošināšanas nodokļa ieņēmumus ietekmē arī citas izmaiņas, tostarp arī MK sēdēs atbalstītie ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi:

- Valsts ieņēmumu dienesta kapacitātes stiprināšana (fiskālā ietekme 2015.gadā +1,6 milj. euro, 2016.gadā +1,6 milj. euro un 2017.gadā +1,5 milj. euro);
- Personiskās atbildības noteikšana valdes loceklim noteiktos gadījumos par kapitālsabiedrības nokavētajiem nodokļu maksājumiem (fiskālā ietekme 2015.gadā +1,4 milj. euro, 2016.gadā +1,4 milj. euro un 2017.gadā +1,4 milj. euro);
- Informācijas apmaiņas procesa uzlabošana starp finanšu iestādēm, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu un Valsts ieņēmumu dienestu (fiskālā ietekme 2015.gadā +1,0 milj. euro, 2016.gadā +0,3 milj. euro, 2017.gadā +0,3 milj. euro);
- Informatīvās deklarācijas ieviešana līzinga un kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem (fiskālā ietekme 2016.gadā +0,8 milj. euro, 2017.gadā +0,5 milj. euro);
- Skaidras naudas darījumu aizliegšana nodokļu parādniekam noteiktos gadījumos (fiskālā ietekme 2015.gadā +0,1 milj. euro, 2016.gadā 0,1 mil. euro un 2017.gadā 0,1 milj. euro).

3.3. tabula. Valsts sociālās aprosināšanas obligātās iemaksas ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Valsts sociālās aprosināšanas obligātās iemaksas, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	1 999,0*	2 070,6	2 120,8	2 225,0
Valsts sociālās aprosināšanas obligātās iemaksas, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	1 984,7	2 029,3	2 083,6	
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	14,3	41,3	37,2	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	0,7%	2,0%	1,8%	-
% no IKP	8,3%	8,2%	7,9%	7,8%

*Prognoze

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, darba samaksa, ar IIN neapliekamā minimuma un atvieglojumu apmērs, kā arī minimālā darba alga.

Ar 2013.gada 1. janvāri IIN likme tika samazināta no 25% līdz 24 procentiem, bet sākot ar 2013.gada 1. jūliju atvieglojums par apgādājamām personām tika paaugstināts no 99,60 *euro* uz 113,83 *euro*.

Lai nepieaugtu darbaspēka nodokļu slogs, 2014.gadā tika paaugstināts neapliekamais minimums no 64 *euro* mēnesī līdz 75 *euro* mēnesī un atvieglojums par apgādībā esošu personu no 114 *euro* mēnesī līdz 165 *euro* mēnesī. Tostarp 2014.gada 1. janvāra grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” paredz, ka IIN likme, iepriekš plānoto 22% vietā, tika atstāta 2013.gada līmenī 24 %, bet 2015. un 2016.gadā tā tiks samazināta par 1 procentpunktu, 2016.gadā sasniedzot 22 procentus.

IIN ieņēmumu izpilde 2014.gada desmit mēnešos pārsniedza plānotos ieņēmumus par 16,8 milj. *euro* jeb 1,5 procentiem. Kopējie IIN ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija 1 133,7 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2013.gada desmit mēnešiem ir par 46,5 milj. *euro* jeb 4,3% vairāk. Tas skaidrojams ar nodarbinātības un darba samaksas pieaugumu, kā arī ar īstenotajiem ēnu ekonomikas apkarosanas pasākumiem.

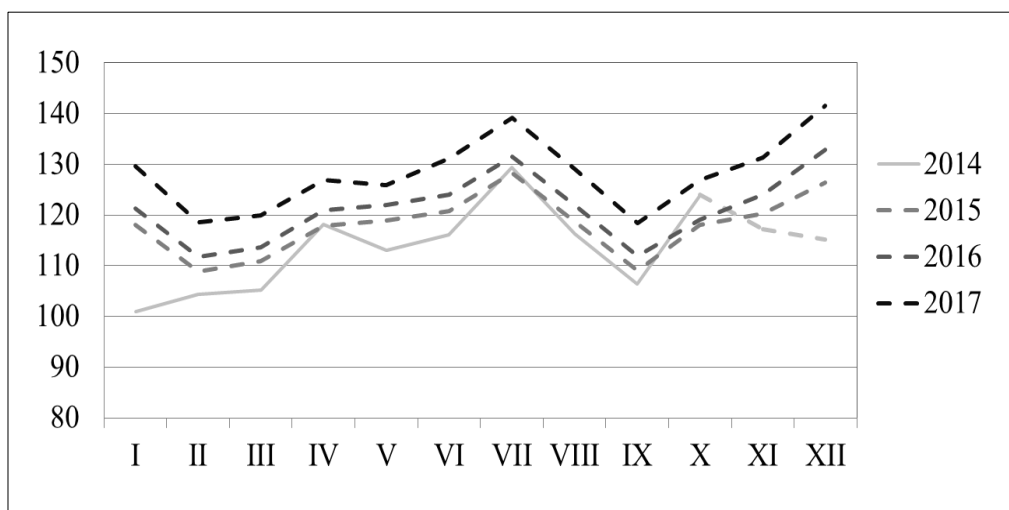
Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2014.gada 2. ceturksnī strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa bija par 6,6% lielāka nekā 2013.gada attiecīgajā periodā.

Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un IIN²⁵, ienākumus virs minimālās darba algas 2014.gada deviņos mēnešos saņēma 71,5 % nodarbināto un to īpatsvars, salīdzinot ar 2013.gada pārskata periodu, pieaudzis par vienu procentpunktu.

Saskaņā Valsts ieņēmuma dienesta datiem²⁶ iesniegtos paziņojumos par fiziskajām personām izmaksātajām summām, ieturētais IIN no procentu ienākumiem ir 3,0 milj. *euro*, kas ir par 26,6 % mazāk nekā 2013.gada attiecīgajā periodā, bet no dividendēm ieturēti 44,6 milj. *euro*, kas ir par 20,4% vairāk.

²⁵ Dati uz 13.11.2014.

²⁶ Norādītās summas 2012.gada decembra un 2013.gada septiņu mēnešu paziņojumos. Dati uz 13.10.2014.

3.2. att. IIN ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

2015.gadā IIN ieņēmumu sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldību budžetiem ir šāds: pašvaldību budžetiem — 80 procentu apmērā un valsts budžetam — 20 procentu apmērā.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” IIN ieņēmumi 2015.gadā tiek plānoti 1 416,3 milj. *euro*, (t.sk., valsts budžetā 283,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 1 133,1 milj. *euro*) 2016.gadā 1 454,9 milj. *euro*, (t.sk., valsts budžetā 291,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 1 163,9 milj. *euro*) un 2017.gadā 1 538,6 milj. *euro* apmērā, (t.sk., valsts budžetā 307,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 1 230,9 milj. *euro*).

IIN ieņēmumu vidēja termiņa plāna pamatā ņemts vērā darba samaksas fonda pieauguma temps, atgriezeniskais efekts no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta maksimālā apmēra paaugstināšana no 46 400 *euro* līdz 48 600 *euro* (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadā -0,24 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -0,04 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -0,20 milj. *euro*), ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi, kā arī MK 2014.gada 22. jūlija un 10. novembra sēdēs atbalstītās izmaiņas likumdošanā. Būtiskākā likumdošanas izmaiņa attiecas uz minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu no 320 *euro* līdz 360 *euro*, kas veidos pozitīvu fiskālo ietekmi 2015., 2016. un 2017.gadā +7,9 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts budžetā +1,6 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +6,3 milj. *euro*). 2015., 2016. un 2017.gada IIN ieņēmumus ietekmēs arī citas izmaiņas, tostarp arī MK sēdēs atbalstītie likumprojekti:

- Ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi:
  - Informācijas apmaiņas procesa uzlabošana starp finanšu iestādēm, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu un Valsts ieņēmumu dienestu (fiskālā ietekme 2015.gadā +4,9 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +1,0 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +3,9 milj. *euro*), 2016.gadā +1,7 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,4 milj. *euro*) un 2017.gadā +2,0 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,6 milj. *euro*));
  - Informatīvās deklarācijas ieviešana līzings un kredīšanas pakalpojumu iesniedzējiem (fiskālā ietekme 2016.gadam +4,5 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,9 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +3,6 milj. *euro*), un 2017.gadā +3,9 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,8 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +3,1 milj. *euro*));
- Valsts ieņēmumu dienesta kapacitātes stiprināšana (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +1,7 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,3 milj. *euro*));
- Personiskās atbildības noteikšana valdes loceklim noteiktos gadījumos par kapitālsabiedrības nokavētajiem nodokļu maksājumiem (fiskālā ietekme 2015. un

2016.gadā +1,2 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,2 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,0 milj. *euro*) un 2017.gadā +1,3 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,0 milj. *euro*));

- Fiziskās personas apliekamā ienākuma paplašināšana no kapitāla attiecībā uz personālsabiedrības peļņas daļu no kapitāla, ja peļņas daļa nav bijusi iekļauta ar uzņēmuma ienākuma nodokli apliekamā ienākuma aprēķināšanā personālsabiedrības līmenī (fiskālā ietekme 2016.gadam +0,2 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,04 milj. *euro* un pašvaldību budžetā +0,16 milj. *euro*) un 2017.gadā +0,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,08 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,32 milj. *euro*));
- Skaidras naudas darījumu aizliegšana nodokļu parādnīkam noteiktos gadījumos (fiskālā ietekme 2015. un 2016.gadam +0,08 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,02 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,06 milj. *euro*) un 2017.gadam +0,07 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,01 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,06 milj. *euro*));
- Ārvalstu pensionāru neapliekamā minimuma piemērošanas izmaiņas, kas paredz, ka persona, kurai ir piešķirta vecuma pensija saskaņā ar likumu “Par valsts pensijām” vai vecuma pensija atbilstoši ārvalsts normatīvajiem aktiem, pensionāru neapliekamo minimumu 235 *euro* mēnesī ir tiesīga saņemt, ja tā ir sasniegusi likumā “Par valsts pensijām” noteikto pensionēšanās vecumu (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +0,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,3 milj. *euro*));
- Piemērošanas izmaiņas atvieglojumam par apgādājamajām personām, paredz, ka turpmāk IIN maksātājam varēs piemērot nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošu personu, ja apgādājamā persona, kas mācās vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iestādē līdz 19 gadu vecumam, vasaras brīvlaikā saņems ar nodokli apliekamus ienākumus (fiskālā ietekme 2015.gadam -0,23 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -0,05 milj., *euro*, pašvaldību budžetā -0,18 milj. *euro*), un 2016. un 2017.gadā -0,22 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā -0,04 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -0,18 milj. *euro*)).

3.4. tabula. IIN ieņēmumi**

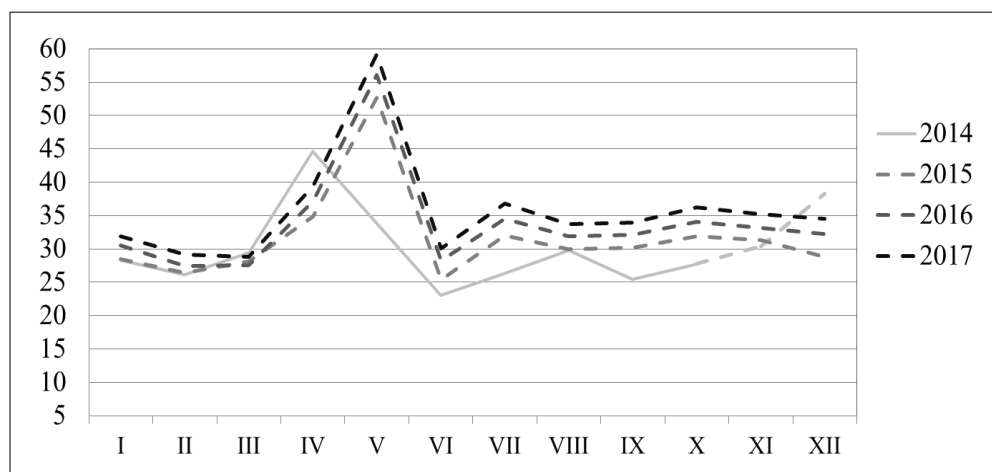
	2014*	2015	2016	2017
IIN, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	1 366,0	1 416,3	1 454,9	1 538,6
IIN, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	1 361,9	1 394,8	1 431,0	
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	4,1	21,5	24,0	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	0,3%	1,5%	1,7%	-
% no IKP	5,7%	5,6%	5,4%	5,4%

*prognoze

**2014., 2015., 2016. un 2017.gadā valsts budžetā 20%, pašvaldību budžetā 80%

Uzņēmuma ienākuma nodokļa ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija par 41,8 milj. *euro* jeb 12,4% mazāka nekā plānotos. 2014.gada desmit mēnešos UIN bija 294,6 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir par 5,6 milj. *euro* jeb 1,9% mazāk.

UIN samazinājums ir skaidrojams nodokļa atmaksu pieaugumu un UIN bruto iemaksu samazinājumu. UIN atmaksas 2014.gada 10 mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada 10 mēnešiem, ir par 2,5 milj. *euro* jeb 3,7% lielākas, bet UIN bruto iemaksas ir par 3,0 milj. *euro* jeb 0,8% mazāk nekā pērn. Lai arī saskaņā ar UIN deklarāciju rezultātiem peļņa pirms nodokļiem 2013.gadā salīdzinājumā ar 2012.gadu ir pieaugusi, bruto iemaksu samazinājums skaidrojams ar apliekamā ienākuma samazinājumu, kas rodas no piemērotajiem UIN atvieglojumiem un uzņēmumu veiktajām investīcijām pamatlīdzekļos.

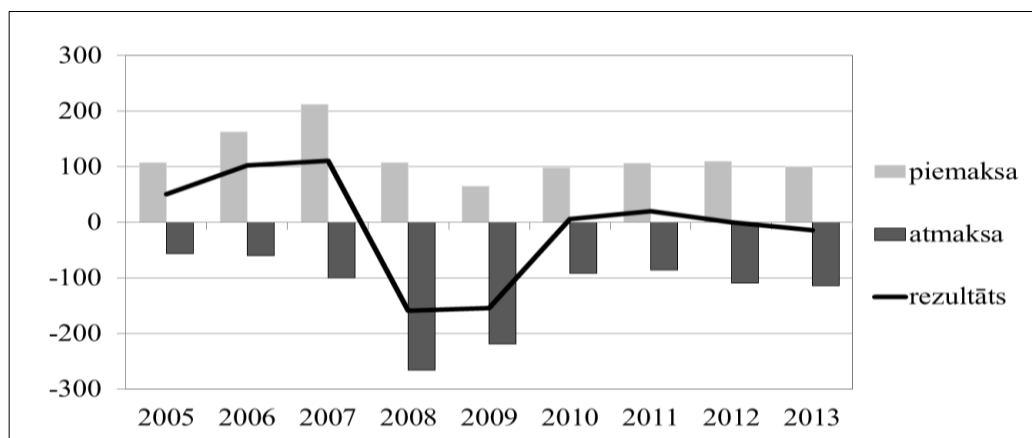

3.3. att. UIN ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju avansa maksājumi 2014.gada pirmajiem četriem mēnešiem aprēķināti galvenokārt pēc UIN deklarāciju par 2012.gadu rezultātiem un tie, salīdzinot ar 2013.gada pirmajiem četriem mēnešiem, palielinājušies par 7,0 %.

Par peļņas pieaugumu 2013.gadā liecina iesniegto UIN deklarāciju dati²⁷- salīdzinājumā ar 2012.gadu par 336,0 milj. euro jeb 9,4% palielinājusies taksācijas gada peļņa pirms nodokļa aprēķināšanas.

Pēc UIN deklarāciju datiem par 2013.gadu pieaugusi atmaksājamā summa, kas ir deklarēta 114,4 milj. euro apmērā un tas ir par 4,6 milj. euro jeb 4,2% vairāk salīdzinājumā ar deklarācijām par 2012.gadu, savukārt piemaksājamā summa deklarēta 100,7 milj. euro apmērā, kas ir par 9,6 milj. euro jeb 8,7% mazāk nekā deklarētā piemaksājamā summa par 2012.gadu.

3.4. att. UIN piemaksājamās un atmaksājamās summas no valsts budžeta, milj. euro

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” UIN ieņēmumi 2015.gadā tiek plānoti 380,1 milj. euro, 2016.gadā 404,8 milj. euro un 2017.gadā 428,9 milj. euro apmērā.

Vidēja termiņa UIN ieņēmumu prognozes tika sagatavotas, pamatojoties uz 2014.gada ieņēmumu izpildes tendencēm un ietekmes no 2014.gada 10. novembrī MK sēdē atbalstītajiem ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumiem:

²⁷ Valsts ieņēmumu dienesta dati uz 08.11.2014.

- Uzņēmuma reģistra rīcības noteikšana par informācijas saņemšanu no Valsts ieņēmumu dienesta par riska adresēm (fiskālā ietekme 2015.gadā +2,4 milj. *euro*, 2016.gadā +1,9 milj. *euro* un 2017.gadā +1,2 milj. *euro*);
- Valsts ieņēmumu dienesta kapacitātes stiprināšana (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadā +2,1 milj. *euro*);
- Riska personu kritēriju papildināšana ar ārvalstnieka – uzņēmuma amatpersonas sasniedzamību (fiskālā ietekme 2015.gadā +1,6 milj. *euro*, 2016.gadā +2,9 milj. *euro* un 2017.gadā +2,6 milj. *euro*);
- Informācijas apmaiņas procesa uzlabošana starp finanšu iestādēm, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu un Valsts ieņēmumu dienestu (fiskālā ietekme 2016.gadā +1,4 milj. *euro* un 2017.gadā +1,5 milj. *euro*);
- Biedrību un saimnieciskās darbības nodalīšana no darbības, kurai mērķis ir peļņas gūšana (fiskālā ietekme 2017.gadam +1,0 milj. *euro*);
- Informācijas publiskošana par komersantu samaksāto nodokļu apmēru (fiskālā ietekme 2016. un 2017.gadā +0,5 milj. *euro*);
- Noteiktos gadījumos aizliegts nodokļu parādniekam veikt skaidras naudas darījumus (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadā +0,02 milj. *euro*).

3.5. tabula. UIN ieņēmumi

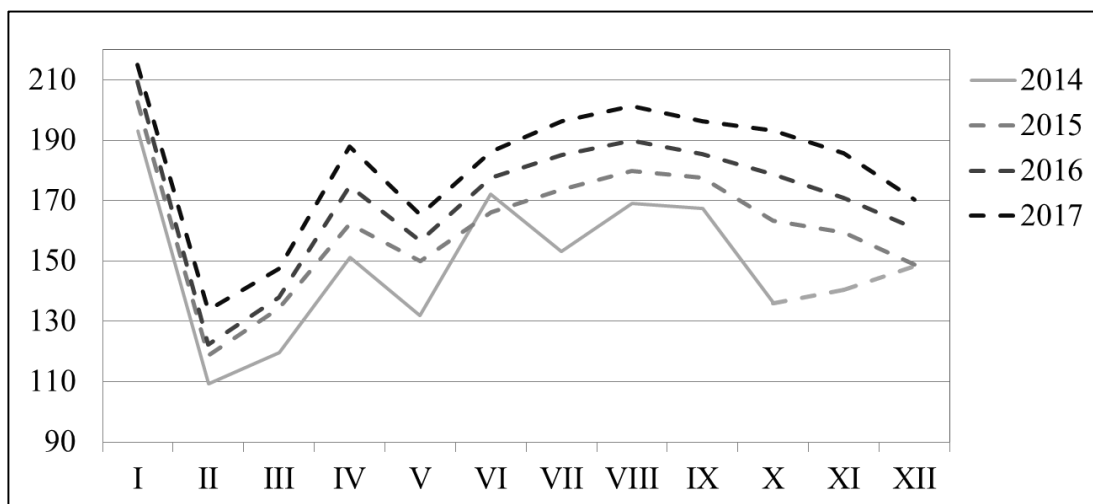
	2014	2015	2016	2017
UIN, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	363,3*	380,1	404,8	428,9
UIN, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	403,9	427,2	435,0	
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	-40,6	-47,1	-30,2	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	-10,1%	-11,0%	-6,9%	-
% no IKP	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%

*Prognoze

Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi ir nozīmīgs valsts pamatbudžeta ieņēmumu avots, kas 2014.gada desmit mēnešos veidoja 53,3% no valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumiem.

PVN ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija par 23,3 milj. *euro* jeb 1,6 % vairāk nekā plānots. 2014.gada desmit mēnešos PVN ieņēmumi bija 1503,3 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir par 105,1 milj. *euro* jeb 7,5% vairāk, kas skaidrojams ar mazumtirdzniecības apgrozījuma un saimnieciskās darbības apjomu pārējās tautsaimniecības nozarēs pakāpenisku palielināšanos.

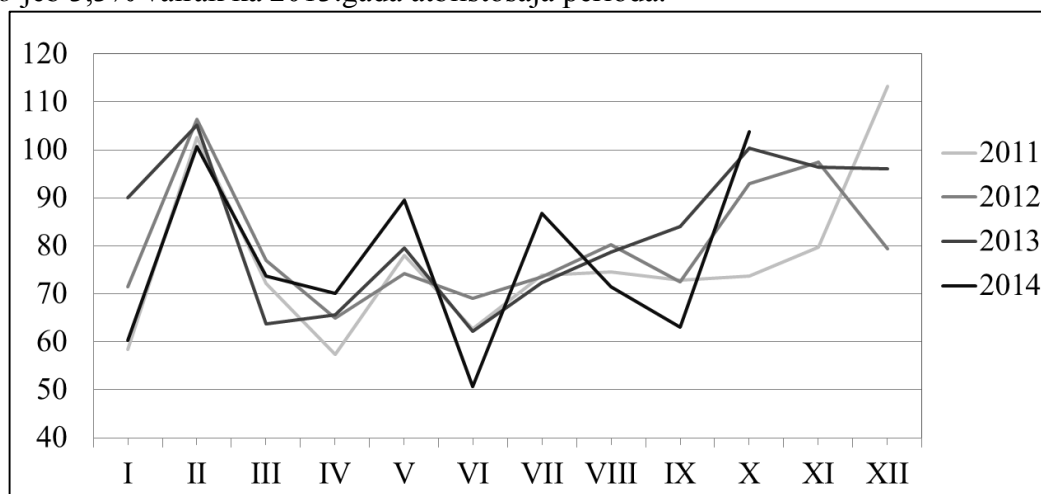
Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem mazumtirdzniecības uzņēmumu kopējais apgrozījums faktiskajās cenās 2014.gada desmit mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu palielinājās par 3,2 procentiem.

3.5. att. PVN ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

PVN ieņēmumu izpildi būtiski ietekmē nodokļa atmaksas. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju 2014.gada desmit mēnešos PVN atmaksas faktiski tika veiktas 770,1 milj. *euro* apmērā, t.i., par 31,8 milj. *euro* jeb 4,0% mazāk nekā 2013.gada atbilstošajā periodā.

Savukārt PVN bruto iemaksas 2014.gada desmit mēnešos bija 2 273,4 milj. *euro*, t.i. par 73,2 milj. *euro* jeb 3,3% vairāk kā 2013.gada atbilstošajā periodā.

**3.6. att. PVN atmaksu dinamika, milj. euro
(Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests)**

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā PVN ieņēmumi tiek plānoti 1936,4 milj. *euro*, 2016.gadā 2049,7 milj. *euro* un 2017.gadā 2179,4 milj. *euro* apmērā.

PVN ieņēmumu prognozes 2015. – 2017.gadam ir sagatavotas, ņemot vērā prognozējamās tautsaimniecības attīstības tendences, privātā patēriņa pieaugumu, PVN izpildi 2014.gadā, kā arī plānotās izmaiņas likumdošanā un ēnu ekonomikas apkarošanas, un nodokļu administrēšanas uzlabošanas pasākumus.

- Ēnu ekonomikas apkarošanas un nodokļu administrēšanas uzlabošanas pasākumi:
  - Informācijas publiskošana par komersantu samaksāto nodokļu apmēru (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +2,9 milj. *euro*);
  - Informācijas apmaiņas procesa uzlabošana starp finanšu iestādēm, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu un Valsts ieņēmumu dienestu (fiskālā ietekme 2015.gadā +8,4 milj. *euro*, 2016.gadā +3,1 milj. *euro*, 2017.gadā +3,6 milj. *euro*);

- Uzņēmumu reģistra rīcības noteikšana pēc informācijas saņemšanas no Valsts ieņēmumu dienesta par riska adresēm (fiskālā ietekme 2015.gadā +3,4 milj. *euro*, 2016.gadā +2,7 milj. *euro*, 2017.gadā +1,7 milj. *euro*);
  - Riska personu kritēriju papildināšana ar ārvalstnieka –uzņēmuma amatpersonas sasniedzamību (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +4,0 milj. *euro*);
  - Valdes loceklim personiskās atbildības noteikšana noteiktos gadījumos par kapitālsabiedrības nokavētajiem nodokļu maksājumiem (fiskālā ietekme 2015.gadā +4,2 milj. *euro*, 2016.gadā +4,5 milj. *euro*, 2017.gadā +4,7 milj. *euro*).
- Papildus minētajam ņem vērā:
    - Atgriezeniskais efekts no minimālās algas paaugstināšanas (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +2,5 milj. *euro*);
    - Ietekme no akcīzes nodokļa piemērošanas tabakas lapām (fiskālā ietekme 2015.gadā +0,06 milj. *euro*, 2016. un 2017.gadam +0,07 milj. *euro*);
    - Ietekme no tehnikas veidu noteikšanas, kuros atļauts izmantot lauksaimniecības produkcijas ražošanai paredzēto no akcīzes nodokļa atbrīvoto dīzeļdegvielu, kā rezultātā palielināsies ieņēmumi no PVN no dīzeļdegvielas, kam piemēro akcīzes nodokļa dīzeļdegvielai standartlikmi (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +0,1 milj. *euro*);
    - Noteiktos gadījumos aizliegts nodokļu parādniekam veikt skaidras naudas darījumus (fiskālā ietekme 2015. un 2016.gadam +0,2 milj. *euro*, 2017.gadā +0,1 milj. *euro*);
    - Valsts ieņēmumu dienesta kapacitātes stiprināšana (fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadam +9,6 milj. *euro*).

3.6. tabula. PVN ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
PVN, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	1 792,0*	1 936,4	2 049,7	2 179,4
PVN, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	1 779,9	1 910,5	2 033,5	
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	12,1	25,9	16,2	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	0,7%	1,4%	0,8%	-
% no IKP	7,4%	7,6%	7,6%	7,6%

*Prognoze

Saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2014.gadam” kopējie **akcīzes nodokļa ieņēmumi** 2014.gadā tika plānoti 746,6 milj. *euro* apmērā. Akcīzes nodokļa ieņēmumu izpilde 2014.gada desmit mēnešos pārsniedza plānotos ieņēmumus par 1,8 milj. *euro* jeb 0,3 procentiem. Salīdzinājumā ar 2013.gada desmit mēnešu izpildi akcīzes nodokļa ieņēmumi ir palielinājušies par 17,8 milj. *euro* jeb 2,9 procentiem.

2014.gada desmit mēnešos akcīzes nodokļa **naftas produktiem** ieņēmumi bija 331,5 milj. *euro*, nodrošinot plāna izpildi 102,5% apmērā. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodokļa ieņēmumi no naftas produktiem ir palielinājušies par 8,4 milj. *euro* jeb 2,6 procentiem.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju naftas produktu kopējā patēriņa apjoms 2014.gada 9 mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada attiecīgo periodu pieaudzis par 1,4%, t.sk. dīzeļdegvielas patēriņš pieaudzis par 7,2%, sašķidrinātās naftas gāzes patēriņš par 12,4%, savukārt benzīna patēriņš samazinājies par 3,2%, bet degvielleļļas patēriņš par 30,5 procentiem.

2014.gada 10 mēnešos ieņēmumu no akcīzes nodokļa no naftas produktiem struktūrā lielākais īpatsvars bija ieņēmumiem no dīzeļdegvielas (69,4%) un ieņēmumiem no benzīna (28,0 %), bet ieņēmumi no sašķidrinātās naftas gāzes sastādīja 2,2 procentus. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo

periodu, pieaudzis ieņēmumu no dīzeļdegvielas īpatsvars un sašķidrinātās naftas gāzes īpatsvars, bet ieņēmumu no benzīna īpatsvaram joprojām ir tendence samazināties.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi no **alkoholiskajiem dzērieniem** šī gada desmit mēnešos bija 101,3 milj. *euro*, kas ir par 10,1 milj. *euro* jeb 9,0% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, ieņēmumi no akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem ir samazinājušies par 2,4 milj. *euro* jeb 2,4 procentiem. Akcīzes nodokļa ieņēmumu no alkoholiskajiem dzērieniem samazinājumu galvenokārt ietekmēja piešķirtie termiņa pagarinājumi un izmaiņas alkoholisko dzērienu patēriņa struktūrā.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju 2014.gada desmit mēnešos ir piešķirti akcīzes nodokļa termiņa pagarinājumi 16,95 milj. *euro* apmērā, no kuriem 3,28 milj. *euro* apmērā samaksas termiņa pagarinājuma datums vēl nav iestājies.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju 2014.gada deviņos mēnešos patēriņam nodoti par 1,2% vairāk alkoholisko dzērienu (neskaitot alu), salīdzinot ar 2013.gada attiecīgo periodu. Stipro alkoholisko dzērienu patēriņš samazinājies par 0,1%, bet vīna, raudzēto dzērienu un starpproduktu patēriņš nedaudz pieaudzis.

Šī gada desmit mēnešos ieņēmumu no alkoholiskajiem dzērieniem struktūrā lielākais īpatsvars bija ieņēmumiem no pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem (86,7%), bet ieņēmumu no vīna un raudzētajiem dzērieniem īpatsvars bija 10,8 procenti. Salīdzinot ar 2013.gada attiecīgo periodu, ieņēmumu no pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem īpatsvars ir samazinājies par 0,9 procentpunktiem, bet ieņēmumu no vīna un raudzētajiem dzērieniem īpatsvars ir palielinājies par 0,5 procentpunktiem.

2014.gada desmit mēnešos akcīzes nodokļa **alum** ieņēmumi bija 21,7 milj. *euro*, kas ir par 0,2 milj. *euro* jeb 1,0% vairāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodokļa ieņēmumi ir palielinājušies par 0,9 milj. *euro* jeb 4,2 procentiem.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju alus produktu kopējais realizācijas apjoms 2014.gada deviņos mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 0,5 procentiem. Vienlaikus ir palielinājies mazo alus darītavu ražotā alus daudzums, taču tajās brūvētajam alum tiek piemērota tikai ½ no akcīzes nodokļa likmes.

Akcīzes nodokļa **tabakas izstrādājumiem** ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija 140,4 milj. *euro*, kas ir par 8,2 milj. *euro* vairāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi ir palielinājušies par 14,2 milj. *euro* jeb 11,3 procentiem.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju kopējais patēriņam Latvijā nodoto cigarešu apjoms 2014.gada deviņos mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 2,5%, cigāru un cigarillu patēriņš samazinājies par 13,3%, bet smēķējamās tabakas patēriņš pieaudzis par 3,5 procentiem.

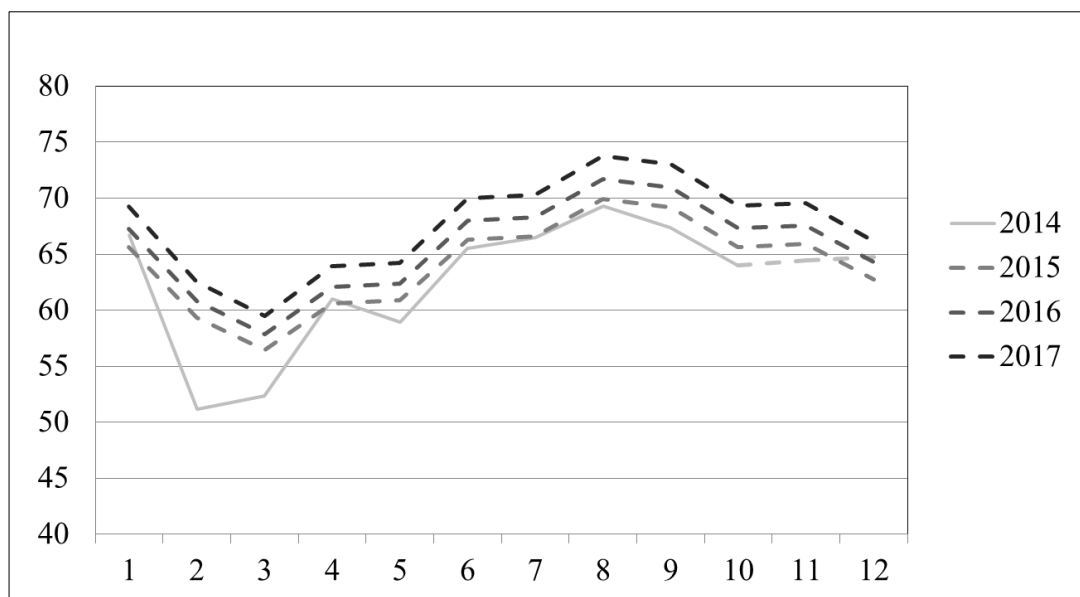
Akcīzes nodokļa no tabakas izstrādājumiem ieņēmumu pieaugums ir tieši saistīts ar akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanu – cigaretēm, cigarillām, cigāriem un smēķējamai tabakai likmes tika paaugstinātas ar 2014.gada 1. janvāri, un cigaretēm nodokļa likmes tika vēlreiz mainītas ar 2014.gada 1. jūliju - akcīzes nodokļa specifiskā likme tika paaugstināta no 39,84 *euro* līdz 51,80 *euro* par 1000 cigaretēm un minimālais nodokļa līmenis tika paaugstināts no 79,68 līdz 85,60 *euro* par 1000 cigaretēm, bet procentuālā likme tika samazināta no 33,5% līdz 25,0% no maksimālās mazumtirdzniecības cenas.

2014.gada desmit mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi **par kafiju un bezalkoholiskajiem dzērieniem** iekasēti plānotajā apmērā - 12,6 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar 2013.gada attiecīgo periodu akcīzes nodokļa ieņēmumi par kafiju un bezalkoholiskajiem dzērieniem ir palielinājušies par 0,3 milj. *euro* jeb 2,3 procentiem.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta informāciju kafijas patēriņš 2014.gada deviņos mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 3,8%, bet bezalkoholisko dzērienu patēriņš tai pašā periodā ir palielinājies par 2,9%, līdz ar to akcīzes nodokļa no pārējām akcīzes precēm ieņēmumu struktūrā nedaudz palielinājies ieņēmumu no bezalkoholiskajiem dzērieniem īpatsvars.

2014.gada desmit mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi par **dabasgāzi** bija 15,3 milj. *euro*, kas ir par 4,5 milj. *euro* jeb 22,8% mazāk nekā plānots. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, akcīzes nodoklis par dabasgāzi iekasēts par 3,5 milj. *euro* jeb 18,7% mazāk. Akcīzes nodokļa ieņēmumu samazinājums saistīts ar salīdzinoši siltajiem laikapstākļiem gada pirmajā pusē, kā rezultātā dabasgāzes patēriņš bija zemāks nekā prognozēts.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” akcīzes nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2015.gadā 769,2 milj. *euro*, 2016.gadā 788,6 milj. *euro*, bet 2017.gadā 811,7 milj. *euro*.

3.7. att. Akcīzes nodokļa ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. *euro*

Vidējā termiņa akcīzes nodokļa ieņēmumu plāns tika sagatavots, pamatojoties uz:

- prognozēto akcīzes nodokļa preču patēriņa dinamiku;
- iepriekšējos gados pieņemtajām likumdošanas izmaiņām:
  - Saskaņā ar 2011.gada 14.aprīļa grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2016.gada 1. janvāri tiek paaugstināta arī akcīzes nodokļa likme par 1000 cigāriem vai cigarillām no 39,84 *euro* uz 42,69 *euro*;
  - Saskaņā ar 2013.gada 6. novembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli”:
    - ar 2015.gada 1. jūliju akcīzes nodokļa likme cigaretēm tiek paaugstināta no 51,80 *euro* līdz 54,20 *euro* par 1000 cigaretēm, bet minimālais akcīzes nodokļa līmenis tiek paaugstināts no 85,60 *euro* līdz 89,80 *euro* par 1000 cigaretēm;
    - ar 2016.gada 1. jūliju akcīzes nodokļa likme cigaretēm tiek paaugstināta no 54,2 *euro* līdz 56,20 *euro* par 1000 cigaretēm, bet minimālais akcīzes nodokļa līmenis tiek paaugstināts no 89,80 *euro* līdz 93,70 *euro* par 1000 cigaretēm;
    - ar 2017.gada 1.jūliju akcīzes nodokļa likme cigaretēm tiek paaugstināta no 56,2 *euro* līdz 58,20 *euro* par 1000 cigaretēm, bet minimālais akcīzes nodokļa līmenis tiek paaugstināts no 93,70 *euro* līdz 97,00 *euro* par 1000 cigaretēm.
  - Saskaņā ar 2014.gada 16. septembra grozījumiem MK 2011.gada 3. maija noteikumos Nr.344 "Kārtība, kādā no akcīzes nodokļa atbrīvo dīzeļdegvielu (gāzeļļu), ko izmanto

lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem" palielināts maksimālais kopējais dīzeļdegvielas daudzums, kam piemēro atbrīvojumu no akcīzes nodokļa 2014./2015.saimnieciskajā gadā.

- likumdošanā paredzētajām izmaiņām akcīzes nodokļa jomā:
  - Saskaņā ar MK 2014.gada 10. novembra sēdē nolemto ar 2014.gada 1. janvāri paredzēts:
    - dīzeļdegvielai (gāzeļļai), tās aizstājējproduktiem un komponentiem, kurai ir pievienota no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela un minētā biodīzeļdegviela veido vismaz 30 tilpumprocentus no kopējā produktu daudzuma, piemērot akcīzes nodokļa likmi 332,95 *euro* par 1000 litriem degvielas;
    - biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, un rapšu sēklu eļļai, kuru realizē vai izmanto kā kurināmo, noteikt akcīzes nodokļa likmi 6,6 *euro* par 1000 litriem.
  - Saskaņā ar MK 2014.gada 10. novembra sēdē nolemto ar 2014.gada 1. jūliju paredzēts noteikt lauksaimniecības tehnikas veidus, kuros ir atļauts izmantot dīzeļdegvielu (gāzeļļu), piemērojot akcīzes nodokļa atvieglojumu, tādējādi veicinot akcīzes nodokļa atbrīvojuma piemērošanu atbilstoši likumā paredzētajam mērķim. Fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadā +0,7 milj. *euro*;
  - Saskaņā ar MK 2014.gada 10. novembra sēdē nolemto ar 2014.gada 1. aprīli paredzēts tabakas lapām un citām tabakas lapu ražošanas izejvielām piemērot akcīzes nodokli 55,49 *euro* par 1000 gramiem tabakas. Fiskālā ietekme 2015., 2016. un 2017.gadā +0,3 milj. *euro*.

3.7. tabula. Akcīzes nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Akcīzes nodoklis, milj. <i>euro</i>, saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	752,0*	769,2	788,6	811,7
Akcīzes nodoklis, milj. <i>euro</i>, saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	746,6	766,8	781,9	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i></i>	5,5	2,4	6,6	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %</i>	0,7%	0,3%	0,8%	-
<i>% no IKP</i>	3,1%	3,0%	2,9%	2,8%

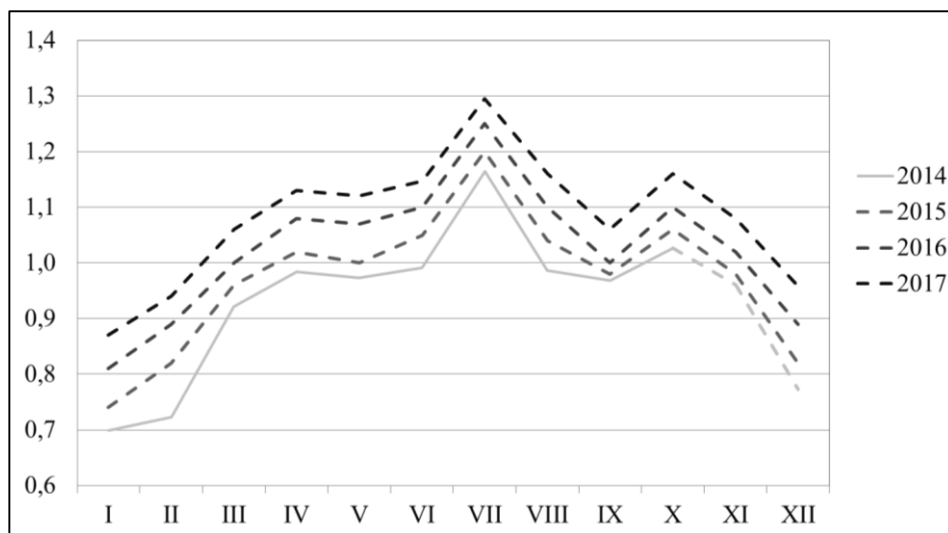
*Prognoze

Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis

Vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija par 0,6 milj. *euro* jeb 6,4% vairāk nekā plānots. Ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi bija 9,4 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir par 1,1 milj. *euro* jeb 13,4% vairāk, kas skaidrojams ar pirmo reizi reģistrēto vieglo automobiļu un motocikla skaita pieaugumu.

Saskaņā ar Ceļu satiksmes drošības direkcijas informāciju 2014.gada desmit mēnešos pirmo reizi reģistrēto vieglo automobiļu skaits Latvijā bija 52 939 un salīdzinājumā ar 2013.gada attiecīgo periodu tas palielinājies par 12,7 procentiem.

3.8. att. Vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi, milj. *euro*

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 11,7 milj. *euro*, 2016.gadā 12,3 milj. *euro* un 2017.gadā 13,0 milj. *euro* apmērā.

Vidēja termiņa vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumu prognozes tika sagatavotas, ņemot vērā 2014.gada ieņēmumu no vieglo automobiļu un motociklu nodokļa izpildes tendences, kā arī pirmo reizi reģistrēto vieglo automobiļu un motociklu skaitu, par kuriem tiek maksāts nodoklis.

3.8. tabula. Vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis, milj. <i>euro</i>, saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	11,2*	11,7	12,3	13,0
Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	10,5	11,2	12,0	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	0,6	0,4	0,3	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	6,1	3,8	2,4	-
% no IKP	0,05	0,05	0,05	0,05

*Prognoze

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija par 0,6 milj. *euro* jeb 0,9% vairāk nekā plānots. 2014.gada desmit mēnešos transportlīdzekļa ekspluatācijas

nodokļa ieņēmumi bija 64,0 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2014.gada atbilstošo periodu ir par 1,7 milj. *euro* jeb 2,8% vairāk.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 75,9 milj. *euro*, 2016.gadā 45,0 milj. *euro* un 2017.gadā 83,0 milj. *euro* apmērā.

Vidēja termiņa transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu prognozes tika sagatavotas, ņemot vērā 2014.gada ieņēmumu no transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu izpildes tendences, reģistrēto transportlīdzekļu skaita pieaugumu par kuriem maksājams nodoklis un grozījumi likumā „Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likums”, kas paredz ar 2016.gada 1.janvāri mainīt transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa maksāšanas kārtību. Šobrīd transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis tiek maksāts par visu kārtējo gadu, faktiski avansa veidā. Savukārt izdarītie grozījumi paredz, ka ar 2016.gada 1.janvāri nodokli būs jāmaksā par faktisko transportlīdzekļa ekspluatācijas periodu, t.i., par tiem mēnešiem, kad tiek veikta transportlīdzekļa tehniskā apskate (fiskālā ietekme -31,2 milj. *euro*).

3.9. tabula Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	74,1*	75,9	45,0	83,0
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	74,1	76,4	48,2	
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	0,0	-0,5	-3,2	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	0,0	-0,7	-6,7	-
% no IKP	0,3	0,3	0,2	0,3

*Prognoze

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija par 1,3 milj. *euro* jeb 8,0 % mazāk nekā plānots. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2014.gada desmit mēnešos bija 15,0 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2013.gada atbilstošo periodu ir par 0,9 milj. *euro* jeb 5,8% mazāk.

Neskatoties uz juridiskām personām reģistrēto vieglo automašīnu skaita pieaugumu ir samazinājies juridiskām personām reģistrēto automašīnu skaits, kas veikušas valsts tehnisko apskati. 2014.gada desmit mēnešos veikto valsts tehnisko apskatu skaits par juridiskām personām reģistrētām vieglajām automašīnām ir samazinājies par 2,8%. Tas savukārt izskaidrojams ar grozījumiem likumā "Ceļu satiksmes likumā", kas stājas spēkā 2013.gada 1. janvārī - Latvijā iepriekš neregistrētiem jauniem transportlīdzekļiem pirmreizējo valsts tehnisko apskati veic ne vēlāk kā 24 mēnešus pēc to pirmreizējās reģistrācijas.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 18,2 milj. *euro*, 2016.gadā 18,4 milj. *euro* un 2017.gadā 18,6 milj. *euro* apmērā.

Vidēja termiņa uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu prognozes tika sagatavotas, ņemot vērā komersantu rīcībā esošo vieglo transportlīdzekļu skaitu, likumā paredzētās uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likmes, kas maksājamas par transportlīdzekli, kā arī nodokļa atbrīvojumi un 2014.gada uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu izpildes tendences.

3.10. tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis, milj. euro, saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	18,0*	18,2	18,4	18,6
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis, milj. euro, saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	18,8	19,4	19,9	
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. euro	-0,8	-1,1	-1,5	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	-4,3	-5,8	-7,6	-
% no IKP	0,1	0,1	0,1	0,1

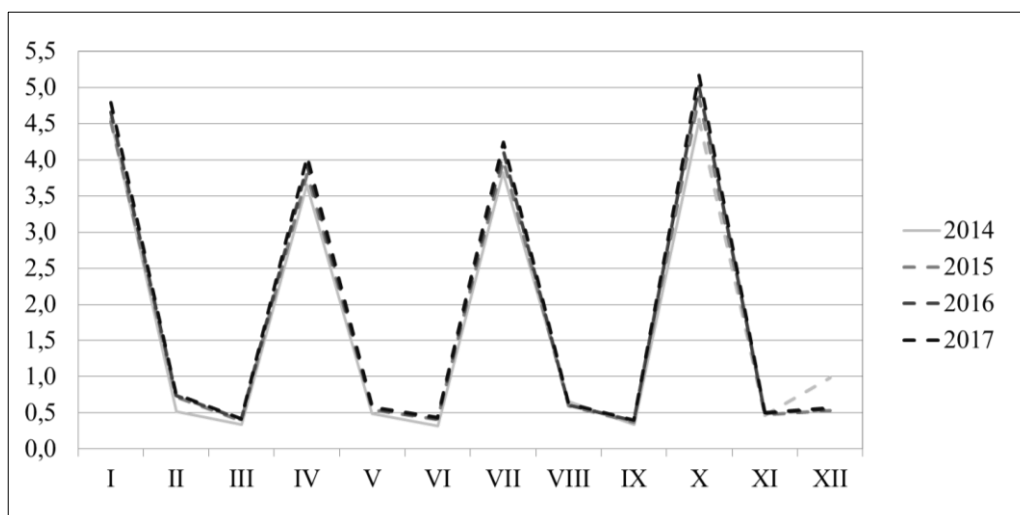
*Prognoze

Dabas resursu nodokļa ieņēmumi valsts pamatbudžetā un pašvaldību speciālajā budžetā 2014.gada desmit mēnešos bija 19,3 milj. euro, kas ir par 2,4 milj. euro jeb 11,0% mazāk kā plānots. Salīdzinot ar 2013.gada atbilstošo periodu, 2014.gada desmit mēnešos iekasēts par 0,9 milj. euro jeb 4,9% vairāk. Dabas resursu nodokļa ieņēmumu pieaugums galvenokārt saistīts ar kopējās ekonomiskās aktivitātes palielināšanos, atsevišķu nodokļa likmju paaugstināšanos un divu jaunu nodokļa objektu ieviešanu 2014.gadā.

Dabas resursu nodokļa ieņēmumi valsts pamatbudžetā 2014.gada desmit mēnešos bija 9,4 milj. euro, kas ir par 4,2 milj. euro jeb 30,6% mazāk kā plānots, savukārt ieņēmumi pašvaldību speciālajā budžetā 2014.gada desmit mēnešos bija 9,8 milj. euro, kas ir par 1,8 milj. euro jeb 22,0% vairāk kā plānots.

Salīdzinot ar 2013.gada desmit mēnešiem, šī gada desmit mēnešos valsts pamatbudžetā iekasēts par 0,2 milj. euro jeb 2,5% vairāk, savukārt pašvaldību speciālajā budžetā ieņēmumi no dabas resursu nodokļa ir palielinājušies par 0,7 milj. euro jeb 7,2 procentiem.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2015.gadā 21,3 milj. euro (t.sk. valsts pamatbudžetā 11,5 milj. euro, pašvaldību speciālajā budžetā 9,8 milj. euro), 2016.gadā 21,9 milj. euro (t.sk. valsts pamatbudžetā 11,8 milj. euro, pašvaldību speciālajā budžetā 10,1 milj. euro) un 2017.gadā 22,5 milj. euro (t.sk. valsts pamatbudžetā 12,2 milj. euro, pašvaldību speciālajā budžetā 10,4 milj. euro). Dabas resursu nodokļa ieņēmumu plāns 2015., 2016. un 2017.gadam ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu izpildes tendences, kā arī 2013.gada 6.novembrī Saeimā pieņemto likumu „Grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā” par dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšanu.

3.9. att. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi sadalījumā pa mēnešiem, milj. euro

Saskaņā ar 2013.gada 6.novembrī Saeimā pieņemto likumu „Grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā”, kurš stājas spēkā 2014.gada 1.janvārī, sākot ar 2015.gada 1. janvāri paredzēts paaugstināt dabas resursu nodokļa likmes par gaisa piesārņošanu un nodokļa likmi par zemes dzīļu resursiem, savukārt sākot ar 2016.gada 1. janvāri paredzēts paaugstināt dabas resursu nodokļa likmi par zemes dzīļu resursiem.

3.11. tabula. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Dabas resursu nodoklis, milj. euro , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	20,7*	21,3	21,9	22,5
Dabas resursu nodoklis, milj. euro , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	22,7	22,9	23,1	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. euro</i>	-2,0	-1,7	-1,2	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %</i>	-8,8%	-7,2%	-5,4%	-
% no IKP	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%

*Prognoze

Izložu un azartspēļu nodokli maksā uzņēmumi, kas likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” noteiktajā kārtībā saņēmuši speciālu atļauju izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai. Ienākumi no azartspēļu nodokļa 75% apmērā tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet 25% apmērā ieskaitāmi tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle. Ienākumi no valsts mēroga izložu nodokļa tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet no vietējā mēroga izložu nodokļa – tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta izloze.

2014.gada desmit mēnešos izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi bija 25,1 milj. euro, kas ir par 0,9 milj. euro jeb 3,4% mazāk kā plānots un par 0,8 milj. euro jeb 3,1% vairāk kā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā kopējie izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 30,8 milj. euro apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 23,6 milj. euro, pašvaldību pamatbudžetā 7,1 milj. euro), 2016.gadā 31,2 milj. euro apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 24,0 milj. euro, pašvaldību pamatbudžetā 7,2 milj. euro) un 2017.gadā 31,7 milj. euro apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 24,4 milj. euro, pašvaldību pamatbudžetā 7,3 milj. euro).

Sagatavojot izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu plānu 2015., 2016. un 2017.gadam, tika ņemtas vērā 2014.gada ieņēmumu no izložu un azartspēļu nodokļa izpildes tendences un prognozējamās tautsaimniecības attīstības tendences.

3.12. tabula. Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Izložu un azartspēļu nodoklis, milj. euro, saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	30,2*	30,8	31,2	31,7
Izložu un azartspēļu nodoklis, milj. euro, saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	31,1	31,7	32,0	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. euro	-0,9	-0,9	-0,8	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	-3,0%	-2,9%	-2,5%	-
% no IKP	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%

*Prognoze

Subsidētās elektroenerģijas nodoklis

Subsidētās elektroenerģijas nodoklis tiek piemērots no 2014.gada 1. janvāra, kad stājās spēkā Subsidētās elektroenerģijas nodokļa likums.

Subsidētās elektroenerģijas nodokļa mērķis ir ierobežot elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, lai tādejādi nodrošinātu tautsaimniecības konkurētspēju un nepalielinātu māsaimniecību enerģētisko nabadzību, kā arī nodrošinātu valsts budžetu ar papildu ieņēmumiem, kas ļautu finansiāli nodrošināt elektroenerģijas lietotāju atbalsta pasākumu īstenošanu. Netieši subsidētās elektroenerģijas nodokļa mērķis ir veicināt konkurētspējīgu elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem un efektīvā koģenerācijā, motivējot ražot enerģiju visefektīvākajā veidā un nodrošinot, ka turpmāk tirgū ienāk tikai konkurētspējīgas tehnoloģijas.

Ar subsidētās elektroenerģijas nodokli apliekami ienākumi, kas saņemti no obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas, no saņemtās garantētās maksas par koģenerācijas stacijā vai elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu, kā arī no pārdotās elektroenerģijas, kas tiek pārdota publiskajam tirgotājam (licencētam elektroenerģijas pārvades vai sadales uzņēmumam) saskaņā ar Enerģētikas likuma 40. panta redakcijām, kas bija spēkā no 1998.gada 6. oktobra līdz 2005.gada 7. jūnijam, un attiecīgo MK noteikto kārtību.

Subsidētās elektroenerģijas nodoklim tiek noteiktas trīs diferencētas likmes – 15% dabasgāzes stacijām, 10% atjaunojamo energoresursu stacijām un 5% stacijām, kas nodrošina ar siltumenerģiju centralizētās sistēmas un kuru subsidētās enerģijas nodokļa likmei ir tieša ietekme uz siltumenerģijas gala tarifu lietotājam.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā subsidētās elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 35,5 milj. euro apmērā, 2016.gadā 40,2 milj. euro apmērā un 2017.gadā 43,8 milj. euro apmērā.

Subsidētā elektroenerģijas nodokļa ieņēmumu apjomu katrā mēnesī ietekmē obligātā iepirkuma ietvaros pārdotās elektroenerģijas apjoms, ko ietekmē Latvijas klimatiskie apstākļi.

Ekonomikas ministrija prognozējot subsidētās elektroenerģijas nodokli pieņēma, ka savu darbību turpina gan jau ekspluatācijā nodotās elektrostacijas, kā arī, ka elektroenerģijas ražošanu obligātā iepirkuma ietvaros vai saņemot garantētu maksu, savu darbību uzsāks tikai tās elektrostacijas, kuru būvniecībai uz 2013.gada 31.decembri ir saņemta būvatļauja.

3.13. tabula. Subsidētās elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Subsidētās elektroenerģijas nodoklis, milj. euro, saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”	25,7*	35,5	40,2	43,8
Subsidētās elektroenerģijas nodoklis, milj. euro, saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”	32,8	36,9	39,7	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. euro	-7,2	-1,4	0,5	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %	-21,8	-3,7	1,2	-
% no IKP	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%

*Prognoze

3.2. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

Valsts budžetā atbilstoši likumdošanā noteiktajam tiek ieskaitīti dažādi nenodokļu ieņēmumi – valsts nodevas, naudas sodi un citi maksājumi.

Lielāko daļu no nenodokļu ieņēmumiem valsts pamatbudžetā veido ieņēmumi no dividendēm (no valsts kapitāla izmantošanas), no valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem, no speciāliem mērķiem paredzētajām valsts nodevām, kā arī procentu ieņēmumiem.

2014.gada desmit mēnešos nenodokļu ieņēmumi valsts pamatbudžetā tika iekasēti 363,8 milj. euro apmērā.

Lielākos valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumus 2014.gada desmit mēnešos veidoja:

- ieņēmumi no dividendēm (maksājumiem par valsts kapitāla izmantošanu) – 136,8 milj. euro. Lielākos maksājumus par valsts kapitāla izmantošanu veica VAS „Latvijas valsts meži” 54,4 milj. euro, Latvijas Banka 29,5 milj. euro un AS „Latvenergo” 23,6 milj. euro;
- ieņēmumi no valsts nodevām un maksājumiem par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem – 83,7 milj. euro. Būtiskākos ieņēmumus veidoja ieņēmumi no nodevas par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā 43,4 milj. euro, nodevas par pasu un personas apliecību izsniegšanu 10,4 milj. euro;
- procentu ieņēmumi – 41,7 milj. euro.

Saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam” 2015.gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek plānoti 418,8 milj. euro, 2016.gadā 410,7 milj. euro un 2017.gadā 367,4 milj. euro apmērā. Tiek prognozēts, ka ieņēmumu pieauguma tempa samazinājumu galvenokārt ietekmēs mazāki ieņēmumi no dividendēm, kā arī procentu ieņēmumi.

Ieņēmumu no dividendēm prognoze veidota, pamatojoties uz valsts kapitālsabiedrību sniegtajām 2014.gada peļņas prognozēm, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājušās, kā arī, ņemot vērā MK noteikumu projektu “Grozījums MK 2009.gada 15. decembra noteikumos Nr.1471 "Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu””. Minētie noteikumi nosaka, ka kapitālsabiedrībām, kurās visas kapitāla daļas tieši vai pastarpināti pieder valstij, minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu 2015.gadā (par 2014.gada pārskata gadu) nosaka un aprēķina 90 procentu apmērā (iepriekš paredzēto 80% vietā) un 2016.gadā – 70% (iepriekš paredzēto 27% vietā). Fiskālā ietekme 2015.gadā +10,3 milj. euro, 2016.gadā +55,6 milj. euro.

Ieņēmumi 2015.gadā tiek plānoti 125,1 milj. euro, 2016.gadā 121,3 milj. euro, 2017.gadā 66,2 milj. euro.

Ieņēmumi no valsts nodevām par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem 2015.gadā tiek plānoti 100,8 milj. *euro*, 2016.gadā 101,3 milj. *euro*, 2017.gadā 103,9 milj. *euro*. Pamatojoties uz prognozēto ieņēmumu attīstības tendenci, samazināti ieņēmumi no valsts nodevas par pasu un personas apliecību izsniegšanu, kā arī ieņēmumi no nodevas par vīzas vai uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai nepieciešamo dokumentu izskatīšanu un ar to saistītiem pakalpojumiem. Papildus tam prognozēs iekļauti MK atbalstītie priekšlikumi:

- saskaņā ar MK 2014.gada 18.marta protokola Nr.17 44.§ un 2014.gada 12. novembra protokola Nr.62 2.§ lēmumu atbalstīts Tieslietu ministrijas priekšlikums palielināt valsts pamatbudžetā iemaksājamo ieņēmumu no valsts nodevas par rūpnieciskā īpašuma aizsardzību prognozi (fiskālā ietekme 2015.gadā +0,5 milj. *euro*);
- saskaņā ar MK 2014.gada 10. novembra protokola Nr.61 27.§ lēmumu atbalstīts Tieslietu ministrijas priekšlikums palielināt valsts pamatbudžetā iemaksājamo ieņēmumu no valsts nodevas par personas datu apstrādes sistēmas reģistrēšanu vai Fizisko personu datu aizsardzības likumā noteikto reģistrējamo izmaiņu izdarīšanu prognozi (fiskālā ietekme 2015.gadā +0,1 milj. *euro*).

Ieņēmumi no valsts nodevām par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu un profesionālās kvalifikācija atbilstības dokumentu reģistrāciju 2015.-2017.gadā tiek plānoti 6,6 milj. *euro* katru gadu. Ieņēmumu prognozēs ņemti vērā MK atbalstītie priekšlikumi:

- Saskaņā ar MK 2014.gada 19. novembra protokola Nr.63 22.§ lēmumu atbalstīts Ekonomikas ministrijas priekšlikums palielināt valsts budžeta ieņēmumus, nosakot valsts nodevu par būvniecības pakalpojumiem (darbībām būvkomersantu reģistrā) kā ikgadēju nodevu (fiskālā ietekme 2015.-2017.gadā +2,2 milj. *euro* katru gadu);
- Saskaņā ar MK 2014.gada 10. novembra protokola Nr.61 28.§ lēmumu atbalstīts Satiksmes ministrijas priekšlikums palielināt valsts pamatbudžeta ieņēmumus no valsts nodevas par speciālo atļauju (licenču) izsniegšanu vai profesionālās kvalifikācijas atbilstības dokumentu reģistrāciju (fiskālā ietekme 2015.-2017.gadā +0,2 milj. *euro* katru gadu).

Ieņēmumi no speciāliem mērķiem paredzētajām valsts nodevām 2015.gadā tiek plānoti 57,3 milj. *euro* apmērā, 2016.gadā 62,0 milj. *euro*, 2017.gadā 63,7 milj. *euro*. Ieņēmumu pieaugums saistīts ar MK 2014.gada 10. novembra protokola Nr.61 28.§ lēmumu atbalstīt Satiksmes ministrijas priekšlikumu palielināt valsts pamatbudžeta ieņēmumus no Autoceļu lietošanas nodevas (fiskālā ietekme 2015.gadā +13,1 milj. *euro*, 2016.-2017.gadā +9,3 milj. *euro* katru gadu).

Naudas sodi un sankcijas 2015.gadā tiek plānoti 23,6 milj. *euro*, 2016.gadā 24,2 milj. *euro*, 2017.gadā 25,1 milj. *euro*. Prognozes palielinājums saistīts ar 2014.gada 29. jūlija MK rīkojumu Nr.382 "Par Iekšlietu ministrijas ilgtermiņa saistībām ceļu satiksmes pārkāpumu fiksēšanas tehnisko līdzekļu (fotoradaru) darbības nodrošināšanai", kas paredz Valsts policijai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā noslēgt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas līgumu ar valsts akciju sabiedrību "Ceļu satiksmes drošības direkcija" par 20 tehnisko līdzekļu (fotoradaru) uzstādīšanu un to darbības nodrošināšanu, kā arī prognozēto ieņēmumu palielinājumu naudas sodos, ko uzliek Valsts policija par pārkāpumiem ceļu satiksmē (fiskālā ietekme 2015.gadā +2,4 milj. *euro*, 2016.gadā +2,9 milj. *euro*, 2017.gadā +3,5 milj. *euro*).

Papildus nenodokļu prognozē ņemts vērā MK atbalstītais priekšlikums:

- saskaņā ar MK 2014.gada 12. novembra protokola Nr.62 2.§ lēmumu, atbalstīts Satiksmes ministrijas priekšlikums palielināt valsts pamatbudžeta ieņēmumus no ostu maksājumiem par

valsts stratēģiskās infrastruktūras izmantošanu atbilstoši Likuma par ostām 14.panta otrajai prim daļai. (fiskālā ietekme 2015.-2017.gadā +5,3 milj. *euro* katru gadu).

3.14. tabula. Nenodokļu ieņēmumi

	2014	2015	2016	2017
Nenodokļu ieņēmumi, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam”, milj. <i>euro</i>	418,3*	418,7	410,7	367,4
Nenodokļu ieņēmumi, milj. <i>euro</i> , saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i>	423,8	405,7	346,6	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, milj. <i>euro</i></i>	- 5,5	13,0	64,0	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014.-2016.gadam”, %</i>	-1,29%	3,20%	18,48%	-
<i>% no IKP</i>	1,7%	1,7%	1,5%	1,3%

*Prognoze

4. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences

Saskaņā ar valsts budžeta deficīta un parāda 2014.gada oktobra notifikācijas datiem, kuri sagatavoti atbilstoši EKS 2010 metodoloģijai, vispārējās valdības parāds 2013.gada beigās sasniedza 8 875,9 milj. *euro* jeb 38,2% no IKP. Saskaņā ar EKS 2010 vispārējās valdības sektors ietver valsts un pašvaldību budžeta iestādes, sociālās apdrošināšanas fondu, valsts un pašvaldību kontrolētas un finansētas kapitālsabiedrības, ko atlasa atbilstoši EKS 2010 valdības sektora veidošanas kritērijiem. Savukārt būtiskāko daļu no vispārējās valdības parāda sastāda valsts parāds, ko veido valsts struktūru, saskaņā ar institucionālo sektoru klasifikāciju (izņemot valsts sektorā ietvertos kontrolētos un finansētos komersantus, ostu un brīvostu pārvaldes, speciālās ekonomiskās zonas) saņemtais un neatmaksātais bruto parāds šādās finanšu instrumentu kategorijās: parāda vērtspapīri (izņemot atvasinātos finanšu instrumentus), aizņēmumi un noguldījumi, tai skaitā krājobligācijas, garantiju depozīti, kā arī klientu (izņemot valsts struktūru, bet ieskaitot valsts struktūru kontrolēto un finansēto komersantu, ostu un brīvostu pārvalžu un speciālo ekonomisko zonu) Valsts kasē izvietotie depozīti un kontu atlikumi. Valsts parāds 2013.gada beigās sasniedza 8 092,9 milj. *euro* jeb 34,9% no IKP.

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar Valsts parāda vadības stratēģiju valsts parāda vadības mērķis ir nodrošināt nepieciešamos finanšu resursus valsts parāda pārfinansēšanai, valsts budžeta izpildei un finanšu resursu rezerves uzturēšanai ar iespējami zemākām izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un ņemot vērā Latvijas valsts makroekonomikas attīstību un finanšu tirgus integrāciju kopējā *euro* zonas finanšu tirgū.

Aizņemšanās apjomu un valsts parāda līmeni vidējā termiņā ietekmē kopējā finansēšanas nepieciešamība, kuru galvenokārt veido valsts budžeta izpildes nodrošināšanai un valsts parāda saistību atmaksai attiecīgajā periodā nepieciešamais resursu apjoms. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņemšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, valūta, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus vidējā termiņā, kā arī nodrošināt kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai nepieciešamos resursus ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

2014.gadā Latvija pēc vairāku gadu pārtraukuma veiksmīgi atgriezās *euro* finanšu tirgos, Valsts kasei organizējot divas etalona vērtspapīru emisijas *euro* valūtā. 2014.gada janvārī tika emitētas 7 gadu obligācijas 1 mljrd. *euro* apmērā un aprīlī tika emitētas 10 gadu obligācijas 1 mljrd. *euro* apmērā. Eiroobligāciju emisiju rezultātā tika nodrošināti resursi finansēšanas nepieciešamības segšanai, kā arī ekonomiskās krīzes laikā Latvijai piešķirtā starptautiskā aizdevuma daļas kārtējai atmaksai (2014.gada 25.martā EK tika atmaksāta aizdevuma daļa 1 mljrd. *euro* apmērā) un 2015.gada janvārī plānotajai aizdevuma daļas atmaksai EK 1,2 mljrd. *euro* apmērā. Abas eiroobligāciju emisijas veiktas vidēja termiņa aizņemšanās stratēģijas ietvaros, savlaicīgi nodrošinot resursus finansēšanas nepieciešamības segšanai, t.sk. apjoma ziņā lielāko valsts parāda saistību izpildei 2014. un 2015.gadā.

Ekonomiskā izaugsme, pievienošanās *euro* zonai, saņemtie Latvijas kredītreitingu uzlabojumi, investoru augstais novērtējums par paveikto Latvijas valsts ekonomikā iepriekšējos gados un ticība Latvijas attīstībai ilgtermiņā ir ļāvuši aizņemties finanšu resursus starptautiskajos tirgos ar labvēlīgiem nosacījumiem.

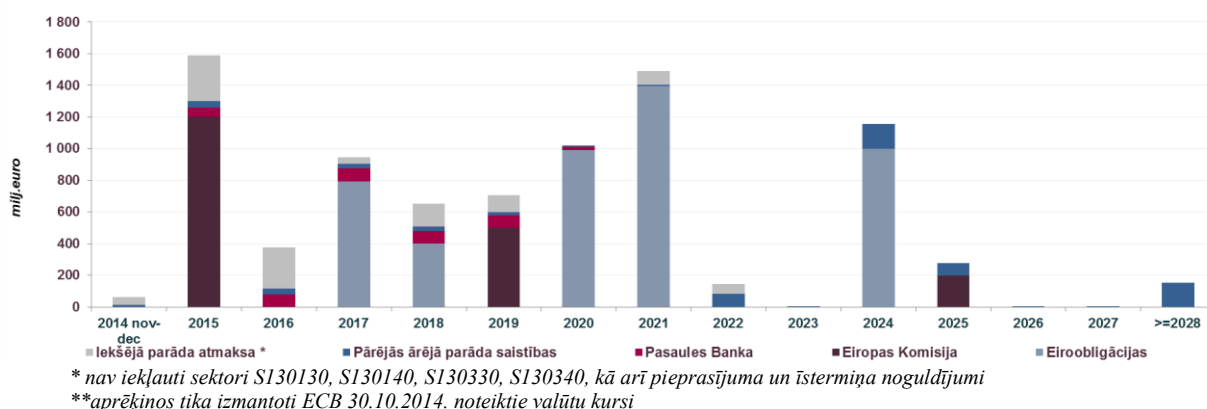
Iekšējā finanšu tirgū tika turpinātas regulāras valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru izsoles, 2014.gadā investoriem izsolēs piedāvājot gan parādzīmes, gan obligācijas. Ar mērķi sekmēt valsts vērtspapīru tirgus attīstību un otrreizējā tirgus aktivitāti, no 2013.gada februāra darbojas primāro dīleru sistēma.

Savukārt, lai veicinātu privātpersonu ieguldījumus iekšzemes finanšu tirgus instrumentos, 2014.gada jūnijā noslēdzās krājobligāciju izplatīšanas kanālu izveides otrais posms, lai krājobligācijas kļūtu pieejamas arī tiem iedzīvotājiem, kuri vēlētos tās iegādāties bez interneta starpniecības. Kopš 2014.gada jūlija ikviens pilngadīgs Latvijas valsts iedzīvotājs krājobligācijas var iegādāties arī VAS „Latvijas Pasts” nodaļās. Līdz 2014.gada jūlijam krājobligācijas varēja iegādāties tikai interneta vietnē www.krajobligacijas.lv ar bezskaidras naudas norēķinu, izmantojot savas

internetbankas pakalpojumus. 2014.gada novembra beigās apgrozībā esošais krājobligāciju apjoms sasniedzis 5,0 milj. *euro*.

Nemot vērā līdz 2014.gada 31.oktobrim uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku 2014.gada novembrī – 2017.gada decembrī jāpārfinansē valsts parāda saistības ~3,0 mljrd. *euro* apmērā (sk. 4.1.attēlu). Ievērojamu daļu no pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros saņemtais finansējums no EK, Pasaules Bankas un eiroobligācijas starptautiskajos finanšu tirgos. Kā jau bija minēts iepriekš, EK aizdevums 1,2 mljrd. *euro* apmērā, kura atmaksa jāveic 2015.gada janvārī, jau ir pārfinansēts ar 2014.gadā veiktiem aizņēmumiem starptautiskajos finanšu tirgos.

Arī turpmākajos gados investoru uzticība Latvijas valsts kredītspējai nodrošina stabilu pamatu un pārliecību par uzņemto parāda saistību sekmīgu pārfinansēšanu.

4.1.att. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks

(līdz 2014.gada 31.oktobrim uzņemtās saistības, nominālvērtībā)

Saskaņā ar vidējā termiņa aizņemšanās stratēģiju kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai 2015.-2017.gadā plānots veikt šādus pasākumus aizņemšanās jomā:

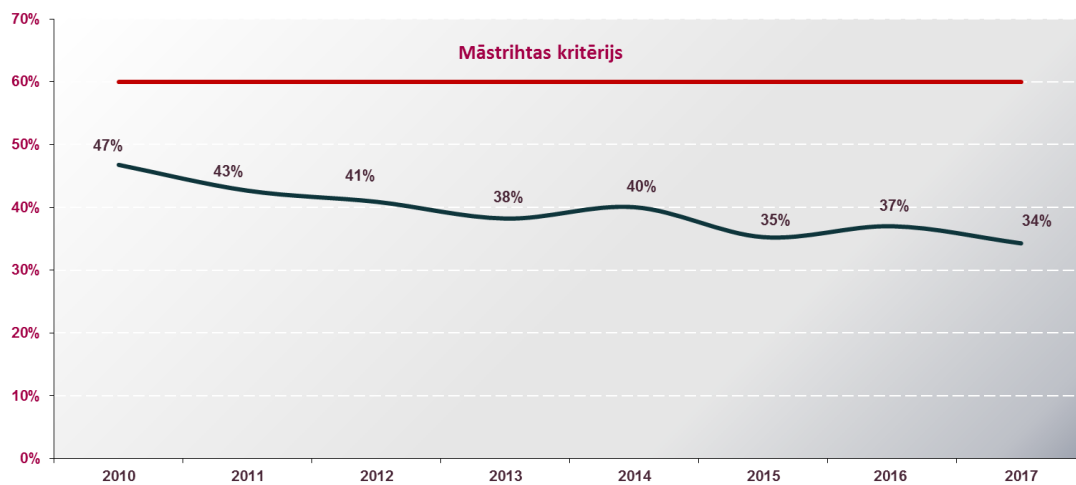
- turpināt pakāpenisku un savlaicīgu aizņemšanos starptautiskajos finanšu tirgos, galvenokārt organizējot regulāras publiskas valsts parāda vērtspapīru emisijas, lai saskaņā ar noteiktiem atmaksas grafikiem nodrošinātu starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros uzņemto valsts parāda saistību pārfinansēšanu ar aizņēmumu likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem;
- nodrošināt valsts vērtspapīru investoru loka diversifikāciju un paplašināšanu, īstenojot regulāru, pastāvīgu dialogu un ilgtermiņa darbu ar investoru sabiedrību un sadarbības partneriem, lai veicinātu dažādu pasaules reģionu investoru aktīvu dalību valsts ārējā aizņēmuma vērtspapīru sākotnējā izvietojumā;
- veicināt iekšējā finanšu tirgus attīstību un nodrošināt atbilstošas ieguldījumu iespējas iekšzemes finanšu tirgus dalībniekiem, lai pilnvērtīgāk izmantotu aizņemšanās iekšējā finanšu tirgū potenciālu.

Nemot vērā aizņemšanās stratēģiskos mērķus, kā arī, lai nodrošinātu valsts parāda pārfinansēšanas riska novēršanu un valsts parāda vadības izdevumu optimizēšanu vidējā termiņā, tuvākajos gados tieši ārējā aizņēmuma instrumenti veidos būtiskāko daļu no kopējā piesaistāmā finanšu resursu apjoma. Aizņēmumus starptautiskajos tirgos plānots balstīt uz publiskiem darījumiem globālajos finanšu tirgos, veicot etalona apjoma eiroobligāciju emisijas galvenokārt Eiropas finanšu tirgū, kā arī vēršoties pie citu reģionu investoriem.

Iekšējā finanšu tirgū arī turpmāk plānots uzturēt pieprasījumam atbilstošu vērtspapīru piedāvājumu, sekmējot valsts vērtspapīru tirgus aktivitāti primāro dīleru sistēmas ietvaros.

Veicot savlaicīgus aizņemšanās pasākumus atbilstoši vidējā termiņa stratēģijai, kā arī turpinot īstenot ilgtermiņīgu fiskālo politiku, ir iespējams ar likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem pārfinansēt pašreiz uzņemtās valsts parāda saistības, kā arī ilgtermiņā panākt valsts parāda līmeņa

samazināšanos un stabilizēšanos ilgtspējīgā līmenī, pārliecinoši ievērojot Māstrihtas līgumā noteikto vispārējās valdības parāda apjoma kritēriju (sk. 4.2.attēlu).

4.2.att. Vispārējās valdības parāda attīstības tendences (% no IKP)

Pielikumi

1. pielikums

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.01.00 "Valsts sociālie pabalsti"

(euro)

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	104,95	17 651	22 230 148	105,85	17 871	22 700 252	105,82	18 093	22 975 666
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	106	17 651	22 421 900						
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās	81,23	21 611	3 511 124	81,97	22 948	3 762 095	81,97	23 968	3 929 314
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	81,97	21 611	3 542 907						
Valsts sociālais pabalsts Černobiļas atomelektro-stacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm	99,65	3 422	4 092 047	100,41	3 393	4 088 242	100,48	3 374	4 068 429
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	100	3 422	4 110 295						
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas atomelektrostacijas avārijā cietušajām personām	72,97	427	373 875	73,90	430	381 324	73,90	431	382 211
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	73,90	427	378 664						
Pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama īpaša kopšana	214,79	14 468	37 290 399	217,43	15 478	40 384 578	217,43	16 243	42 380 586
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	217,43	14 468	37 749 327						
Apbedīšanas pabalsts	175,31	27	56 800	175,31	28	58 904	175,31	29	61 008
Valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem - kopā	x	x	158 822 026	x	x	163 662 873	x	x	163 518 277
<i>tajā skaitā:</i>									
bērna piedzimšanas pabalsts	421,18	1 769	8 940 809	421,18	1 743	8 809 401	421,18	1 718	8 683 047
bērna kopšanas pabalsts	135,21	38 952	63 200 399	136,09	41 127	67 163 681	136,15	40 463	66 108 449

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā
bērna invalīda kopšanas pabalsts	214,31	2 059	5 295 171	214,31	2 126	5 467 477	214,31	2 174	5 590 919
ģimenes valsts pabalsts	19,26	308 392	71 275 559	19,26	311 054	71 890 800	19,26	314 320	72 645 638
piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu	106,66	7 899	10 110 088	106,66	8 072	10 331 514	106,66	8 196	10 490 224
pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu	35,41	2 433	1 033 830	35,41	2 320	985 814	35,41	2 246	954 370
atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	54,20	3 646	2 371 358	54,20	3 601	2 342 090	54,20	3 572	2 323 229
valsts speciālais pabalsts Latvijas neatkarības atgūšanas procesā bojā gājušo personu bērniem	96,00	1	1 152		0	0		0	0
valsts pabalsts ar celiakiju slimiem bērniem	107,10	1 459	1 875 056	107,17	1 449	1 863 513	107,32	1 444	1 859 659
atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu	115,21	525	725 823	115,21	540	746 561	115,21	550	760 386
atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	89,12	19	20 319	89,12	20	21 389	89,12	21	22 458
atlīdzība par bērna adopciju	1 397,43	13	217 999	1 397,43	15	251 537	1 397,43	16	268 307
Pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti	75,39	1 978	1 789 381	75,50	1 978	1 791 827	75,50	1 978	1 791 827
KOPĀ	x	x	234 411 337	x	x	243 040 999	x	x	245 295 727

Labklājības ministrijas pamatbudžeta programma 20.02.00 "Izdienas pensijas"

(euro)

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā
Izdienas pensijas	384,92	7 004	32 351 720	400,63	7 217	34 696 161	413,18	7 431	36 844 087
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	385,24	7 004	32 378 652						
Apbedīšanas pabalsts*	769,84	3	27 714	801,26	3	28 845	826,36	3	29 749
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	770,48	3	27 737						
Pārējie pabalsti*	769,84	1	9 238	801,26	1	9 615	826,36	1	9 916
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansa maksājumiem</i>	770,51	1	9 246						
KOPĀ	x	x	32 388 672	x	x	34 734 621	x	x	36 883 752

Labklājības ministrijas budžeta apakšprogramma 20.03.00 „Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām”

(euro)

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā
Piemaksas pie vecuma pensijām	32,44	426 764	166 130 556	32,30	414 601	160 699 306	32,20	402 785	155 636 034
Piemaksas pie invaliditātes pensijām	13,57	46 716	7 607 194	13,37	42 526	6 822 891	13,17	38 700	6 116 080
KOPĀ	x	x	173 737 750	x	x	167 522 197	x	x	161 752 114

Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programma 31.00.00. "Militārpersonu pensiju fonds"

Programma/pensijas, pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontinge nts (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	konting ents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	kontinge nts (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā (euro)
Izdevumi kopā (EKK 6000 Sociālie pabalsti)			13 453 283			13 477 442			13 477 442
Izdienas pensijas – kopā (EKK 6216)	X	X	10 831 784	X	X	10 855 943	X	X	10 855 943
<i>tajā skaitā:</i>									
Izdienas pensijas	462,90	1 950	10 831 784	452,33	2 000	10 855 943	452,33	2 000	10 855 943
Pārējie valsts pabalsti un kompensācijas – kopā (EKK 6239)	X	X	2 621 499	X	X	2 621 499	X	X	2 621 499
<i>tajā skaitā:</i>									
Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsti	71,14	565	482 354	71,14	565	482 354	71,14	565	482 354
Barikāžu pabalsti	71,14	10	8 537	71,14	10	8 537	71,14	10	8 537
Obligātā militārā dienesta kompensācijas	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098
Piemaksa Latvijas armijā dienējušajām pers.									
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	76,60	2	1 838	76,60	2	1 838	76,60	2	1 838
Veselības bojājuma, traumu un apbedīšanas pabalsti militārpersonām	5 173,97	30	1 862 630	5 173,97	30	1 862 630	5 173,97	30	1 862 630
Veselības aprūpes izdevumi	164,76	129	255 042	164,76	129	255 042	164,76	129	255 042

Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta programma 04.00.00. "Sociālā apdrošināšana"

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro
1	5	6	7	8	9	10	11	12	13
04.01.00 Valsts pensiju speciālais budžets			1 641 849 983			1 682 117 651			1 715 516 628
Pensijas - kopā	x	x	1 626 588 470	x	x	1 666 366 783	x	x	1 699 378 684
<i>tajā skaitā:</i>									
vecuma pensijas	282,85	466 225	1 582 440 184	292,43	462 218	1 621 982 706	301,06	458 136	1 655 116 322
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansu maksājumiem²⁸</i>	285,48	466 225	1 597 152 784						
pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā	135,09	18 100	29 342 432	140,40	17 925	30 200 318	144,86	17 750	30 854 138
Augstākās padomes deputātu pensijas	1 753,60	105	2 209 536	1 753,60	105	2 209 536	1 753,60	105	2 209 536
pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	30,64	50	18 385	31,86	49	18 731	32,86	48	18 927
izdienas pensijas	330,13	3 175	12 577 933	342,37	2 910	11 955 492	352,23	2 645	11 179 761
Sociālie apdrošināšanas pabalsti naudā - kopā	x	x	14 055 851	x	x	14 545 319	x	x	14 933 192
<i>tajā skaitā:</i>									
apbedīšanas pabalsts	457,85	2 000	10 988 485	473,92	2 000	11 374 192	486,65	2 000	11 679 696
kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	103,72	50	62 232	106,51	48	61 352	109,47	46	60 430
pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	500,86	500	3 005 134	518,30	500	3 109 775	532,18	500	3 193 066
Pensijas kapitāls uz ES pensiju shēmu			1 000 000			1 000 000			1 000 000
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			205 662			205 549			204 752
04.02.00 Nodarbinātības speciālais budžets			97 331 288			98 893 985			100 958 715
Sociālie apdrošināšanas pabalsti naudā - kopā	x	x	34 576	x	x	32 271	x	x	29 966
<i>tajā skaitā:</i>									

²⁸ pensijas un atlīdzība, neņemot vērā 2014.gadā pārskaitītos avansus atbilstoši MK11.11.2014. rīkojumam Nr.651 "Par finanšu līdzekļu piešķiršanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras administrēto pakalpojumu izmaksu nodrošināšanai 2014.gadā", lai nodrošinātu pakalpojumu izmaksu nepārtrauktību 2015.gada sākumā sakarā ar pārcelto darba dienu 2015.gadā no 2.janvāra uz 10.janvāri (MK 10.11.2014. sēdes protokola Nr.61 28.§ 10.punkts)

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro
apbedīšanas pabalsts	192,09	15	34 576	192,09	14	32 271	192,09	13	29 966
Nodarbinātības pabalsti - kopā	X	X	97 184 825	X	X	98 750 083	X	X	100 817 203
bezdarbnieka pabalsts	225,30	35 947	97 184 825	236,01	34 868	98 750 083	248,40	33 822	100 817 203
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			16 562			16 306			16 221
Pārējie klasifikācijā neminētie no valsts un pašvaldību budžeta veiktie maksājumi iedzīvotājiem naudā	90,27	22	95 325	90,27	22	95 325	90,27	22	95 325
04.03.00 Darba negadījumu speciālais budžets			29 195 362			31 575 927			34 062 376
Sociālie apdrošināšanas pabalsti naudā - kopā	x	x	29 190 894	x	x	31 571 203	x	x	34 057 453
<i>tajā skaitā:</i>									
slimības pabalsts	1 024,88	258	3 173 028	1 073,56	260	3 349 507	1 129,93	263	3 566 059
atlīdzība par darbspēju zaudējumu	285,34	7 242	24 797 235	307,02	7 313	26 942 510	328,80	7 388	29 150 143
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansu maksājumiem*</i>	286,69	7 242	24 914 915						
atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	214,14	78	200 437	219,42	79	208 009	226,08	80	217 038
apbedīšanas pabalsts	715,67	2	17 176	716,38	2	17 193	717,21	2	17 213
pārējie pabalsti	214,32	390	1 003 018	219,58	400	1 053 984	225,00	410	1 107 000
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			4 468			4 724			4 923
04.04.00 Invaliditātes, maternitātes un slimības speciālais budžets			355 032 698			358 687 281			373 684 685
Pensijas - kopā	x	x	148 558 530	x	x	155 216 310	x	x	160 353 210
<i>tajā skaitā:</i>									
invaliditātes pensijas	170,07	70 064	142 985 537	177,24	70 315	149 552 396	182,88	70 463	154 635 331
<i>t.sk. neskaitot izdevumus saistībā ar avansu maksājumiem*</i>	174,06	70 064	146 344 167						
pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	217,73	2 133	5 572 993	224,76	2 100	5 663 914	230,41	2 068	5 717 879
Sociālie apdrošināšanas pabalsti naudā - kopā	x	x	206 416 286	x	x	203 412 975	x	x	213 272 796
<i>tajā skaitā:</i>									
slimības pabalsts	633,92	12 193	92 752 639	664,03	12 230	97 453 043	698,90	12 279	102 981 517
maternitātes pabalsts	2 159,80	1 415	36 673 404	2 263,67	1 393	37 839 508	2 382,23	1 374	39 278 208
apbedīšanas pabalsts	1 054,22	205	2 593 381	1 080,33	215	2 787 251	1 107,13	225	2 989 251

Pabalsta veids	2015.gada projekts			2016.gada projekts			2017.gada projekts		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Kontingents (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā, euro
kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	98,63	1 231	1 456 962	99,62	1 248	1 491 909	100,66	1 265	1 528 019
paternitātes pabalsts	266,10	889	2 838 755	278,76	933	3 120 997	293,49	980	3 451 442
darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	85,43	1 230	1 260 935	85,06	1 225	1 250 371	84,72	1 220	1 240 301
vecāku pabalsts	303,19	18 879	68 687 088	334,37	14 782	59 311 888	351,79	14 602	61 642 051
pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	425,34	30	153 122	438,91	30	158 008	450,02	30	162 007
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			57 882			57 996			58 679
Kopā	x	x	2 123 409 331	x	x	2 171 274 844	x	x	2 224 222 404